

Politikai
röpiratok.

112.

112
9/3

A

VÁMÜGYREFORM

MAGYARORSZÁG TERMELÉSE

Bevezetés.

SZEMPONTJÁBÓL.

IRTA

SCHNIERER GYULA.

5.

PESTEN,

GRILL KÁROLY BIZOMÁNYA.

1866.

VAMÜGYRETELŐM

MAGYARORSZÁG TERMELÉSE

KÖZMŰVELŐSÉG

NY. 1866.

SCHNEIDER GYŰJTE

PRETTEN

GRILL KÁROLY GYŰJTE

1866

I.

Bevezetés.

Nemzetünk létét nem csak fentartani, de annak minél hatalmasabb erős védfalakkal biztosított politikai állást is megszerezni legelső feladatunk és honpolgári kötelességünk. E szent munkához minden összetített erőnkkel járulni legnagyobb dicsőségünk. Ezt érzi minden magyar.

Minthogy pedig szegény nemzet politikai semmisségre van kárhoz, tatva, csak munka és tökegyűjtés által lehet európai befolyásra vergőd-nünk, és a lételértili harcot nem csak sértetlenül de győzelmesen kivívni- azért az „anyagi érdekek“ vitatása nálunk minél inkább elterjed és foglalja el a kedélyeket.

A nemzetgazdászati kérdések közt pedig minden nemzet anyagi jólétére nagy befolyással bír a v á m k é r d é s.

Czél- és észszerű vámrendszer előmozdítja a természetést, olcsó nyers anyagot szolgáltat az iparnak, vásárt nyit a természetményeknek, előmozdítja és könnyíti a kereskedést, növeszti a közvagyonosságot és az anyagi jólétet, és ebből kifolyólag erősíti az állam hatalmát. Holott ellenben ferde vámpolitika sokszor pénzügyi érdekek tekintetéből és kevés vámjövedelem kedveért elmetszi a természetés életidegét és száza- dokra rontja minden anyagi kifejlődés reményét.

Tudják mindazok, kik nemzetgazdászati és kereskedelmi kérdé- sek irányában érdeklél viseltetnek, hogy a kormány épen most készül és az európai kereskedelmi politika viszonyai által kénytelenítetik is a vámügy, vámpolitika és vámviszonyok tekintetében egészen új és be- folyásteljes reformot behozni, mely akármely irányba dőljön is, legna- gyobb és életbevágó hatással leend hazánk anyagi kifejlődésére, jelesen mezőgazdászatusunkra, iparunkra és kereskedelmünkre, de közvetve államszervezetünkrc és nemzetünk jövőjére nézve sem maradand befo- lyás nélkül.

A vámkérdés nálunk oly tér, melyet a tudományos és publicistiai vitatás a legujabb ideig még úgyszólván, parlagon hagyott, melynek

ügy alapelveiről, valamint gyakorlati alkalmazásáról nálunk még kevesen gondolkoztak, kevesen bírnak tiszta határozott fogalmakkal. Annak oka abban rejlik, hogy a vámkérdésre nézve Magyarország képviselőinek soha kellő befolyás nem engedtetett, a hon e tekintetben úgyszólván gyámság alatt tartatott, és így a vámügyi reform kérdése csak legujabb időben lépett előnkbe, midőn a kormány nem csak a kereskedelmi és iparkamarákat, de még a gazdasági és bortermelési társulatokat is véleményadásra felszólította.

Épen az említett közlegek nyilatkozataiból tapasztaljuk leginkább, hogy az egész hazára nézve oly felette fontos kérdés vagy egyoldalúlag felfogatik, vagy némely esetekben félreértetik is, és hogy a közvéleményt sem egyes iparosok vagy kereskedők nyilatkozataiból, sem egész, de mégis csak külön érdekekkel és irányban működő testületek véleményéből, hanem csak az összes érdekeltek az az a nép képviselőinek szájából lehet megérteni. S miután azoknak meghallgatása előbb utóbb mégis bekövetkezendik, szükséges, hogy az eszmék tisztuljanak, hogy magasabb nemzetgazdászati szempontból vizsgáltsassék meg, minő vámpolitika lenne Magyarországra nézve legáldásosabb, szabad kereskedés-e vagy rationalis védvámrendszer? és tanácsosabb-e a szomszéd országokkal vámegyesülésbe lépni, vagy autonóm és önálló, az ország külön viszonyainak megfelelő tariffát megállapítani?

De mindezen kérdések érdemleges vitatása előtt szükségesnek tartjuk, a vámpolitika elméletét és a nálunk mostanáig követett vámrendszer történetét röviden érinteni, hogy későbben elég legyen ezen alapeszmékre csak hivatkozni, és ne kellessen azokat minden előfordulható alkalommal ismételni.

II.

Pénzügyi vagy fiscalis vámok. — Tiltó rendszer. — Védvámrendszer. — Szabadkereskedés. — Be-, ki- és átviteli vámok. — Viszvam. — Legmagasabb vám. — A vámszabályzat rendszere és felosztása.

A vámok származása majd minden országban egy és ugyanaz.

Az ország ura az utak, hidak és más közlekedési eszközök fentartásaért, de leginkább a kereskedőknek nyújtott védelem cziméből bizonyos járandóságot követelt, mely követett és némely országokban a korona egyetlen adóforrását képezte.

A vámnak ilyenmü felfogása a pénzügyi vagy fiscalis vámok értelmét adja. Tisztán pénzügyi vám civilisált europai államokban már csak kevés cikkre vettetik p. gyarmati árúkra, dohányra sat.

A 17-ik században a kereskedelmi rendszer lábra kapott, mely

azon téves nézeten alapúl, hogy a nemzet úgy mint az egyes ember annál gazdagabb minél több készpénzzel bír, hogy ennél fogva az úgynevezett kereskedelmi mérleget legnagyobb figyelembe venni, és mindent el kell követni, hogy minél több árúk kivitessenek és minél több készpénz bejőjjön. Noha ezen rendszer tévelye abban fekszik, hogy a pénzt mint értékjelt maga az értékkel összezavarja, mégis a vámpolitika több századon át egész irányát ezen téves rendszerből vette és arra törekedett, hogy a kivitel emeltessék, a bevitel akadályoztassék. A helyett, hogy a belföldi természetes módon előmozdított és akadályai elhárítottak volna, a törvényhozók sokkal erélyesebb eszközöz nyúltak, eltiltották mind azon czikkek behozatalát, melyeket az országban is előállítani csak lehetséges volt. Így támadt a tiltó rendszer (Prohibitívsystem).

Midőn a nemzetgazdászok (csodálatos, hogy oly későn) ezen tiltó rendszer káros következményeiről és arról meggyőződtek, hogy ily rendszer mellett csak mesterséges és az üvegházi természetéhez hasonló ipart lehet előteremteni, midőn ily tiltó rendszabályok által a többi államok hasonló intézkedésekhez és visztorlásokhoz voltak kényszerítve, ez által a belföldi mezeigazdászat, ipar és kereskedés mélyen szenvedett, a már elfogadott elvektől csak lassan engedtek, és legalább a belföldi ipar védelmére védvámokat igényelték, melyek ezt a külföld hatalmasabb versenyzésétől megóvni, és létét egyes polgárai valamint az államnak adóképesége érdekében fentartani képesek legyenek.

Ezen elvek pártolói úgy okoskodnak, hogy az állam gazdagságát nem csak fenn lévő anyagi értékek, hanem még gazdagságot teremtő erők is képezik, melyek közt az ipar főhelyen áll, az pedig ott, hol még tökéletesen ki nem fejlett, nevelésre és ápolásra szorul, és ha a külföld hathatósabb tökeivel és túlnyomó tapasztalásaival küzdendő harcban gyámolítás nélkül marad, ez állam legnagyobb kárára csiráiban elfojtatik.

A védvámok ily felfogásánál, azok nem csak a külföldi gyártmányok szabad bevitelét, hanem oly természetmények és félgyártmányok kivitelét is nehezítik, melyek a belföldi iparnak munkaanyagul szolgálhatnak, hogy ily módon a kivitel akadályoztatván, azon árúk ára a belföldi ipar érdekében nyomást szenvedjen. Minthogy azonban minden ily természetmény előállítása szinte munkaerőt igényel, ez pedig kellő fizetés mellett többet állíthatna elő, az ily magas kiviteli vám a munka kiterjedését akadályozván, a nemzet vagyonságát apasztja. Senki sem hiszi, hogy nemzetgazdászati veszteség volna, ha a rongy magasabb ára miatt a fehérneműek többször ujitatnának, a csontok kivitele miatt a hús olcsóbb lenne és ha ennek ellenhatása következtében több vászon és hús fogyaszthatik, a rongyok és csontok előállítása nő. Még feltűnőbb tévedés volt az, midőn oly czikkre, melynek előállítása oly kívánatos, mely-

nek természetére oly nagy anyagi áldozatok szükségesek mint a selyemre, Ausztriában kiviteli vám szabattott. *)

A védvámrendszer újabb időkben hatalmas megtámadásnak van kitéve, az úgynevezett szabadkereskedés pártolói részéről, kiknek elvei először Smidt Ádám által megállapítva, a népek anyagi fejlődésével mindennap több még több követőkre találnak. Ezek a szabad forgalom minden akadályát ellenezvén, a szabad és korlátlan kereskedést pártolják, állítván, hogy ugymint az egyes ember, a nemzet is legjobban cselekszik, ha szükséges árucikkeit ott vásárolja, hol azokat legjutányosabb áron kapja, és a védvámrendszert avval vádolják, hogy a nemzet egyes tagjait az összes nemzet rovására és kárával istápolja, hogy a védvámrendszer, mely belföldön oly ipart is kíván mesterséges módon fentartani, mely természetes akadályokkal küzd, a munkafelosztás elvei ellen vét, mert nem minden ember, nem minden nemzet tehet mindent, és valamely más nemzet természetes hajlamát, országának éghajlata miatt oly cikkeket könnyebben állíthat elő, mely másnak sokkal töba munkába kerül; czélszerűbb tehát ily természetét megszüntetni, tökeit és erejét más jutányosabb cikkekre fordítani, és inkább ezen árúkat más nemzettől becserélni. Követelik végre a védvámrendszer pártolótól annak elkerülhetlen bizonyítását, hogy először a védvámrendszer mellett, és ez által a belföldi ipar valósággal felvirágzik, és másodsor hogy ez által az államra néző haszon valósággal nagyobb lenne, mint az ellenkező rendszer mellett az összes nemzet gazdasági állapotának felemelkedése.

Ezen két rendszer közt folyik most a legélénkebb vita, egész államok és országok ugymint az egyesek érdekei is állanak szemközt ezen téren, és csak ez értekezés vége felé fogjuk nézeteinket kifejteni arra nézve, vajjon mely rendszer felel meg leginkább, Magyarország jogos és kellőleg megállapított igényeinek?

A vámok felosztása: be-, ki- és átviteli vámokra már magából az elnevezésből világos, további értelmezésre nem szorulván.

A mennyiben minden beviteli vám fogyasztási adó természetével bir, az igazság kívánja, hogy az el nem fogyasztott és a külföldre visszamenő árúk vámja megtérítessék, mely visszafizetés vis szvámnak nevezetik. Ily megtérítés gyakorlatilag csak oly árúknál vihető ki, melyek vagy hivatalos zár alatt maradtak vagy pedig belföldön nemigen természetek (mint p. nálunk nyers pamut és selyem), és legnagyobb jelentőségű, ha belföldi gyártmányoknak, melyek külföldi nyers anyagból állítanak elő, engedélyeztetik, mert az ily iparcikk különben a külföldivel, mely nyersanyagát vagy az országban találja, vagy vámmentesen behozza, sikeresen nem versenyezhetne. Ha az ily visszvám a

*) Lásd Hock: Die öffentl. Abgaben und Schulden. 141. lap.

külföldi nyerstermények beviteli vámját túlhaladja, vagy oly iparczik-
nek engedélyeztetik, mely belföldi anyagot használ (mint Franciaor-
szágban a gyapjuáruknál és Németalföldön a nyerscukornál) akkor
az ily viszván kiviteli jutalom Exports-Praemie) természetét ölti
fel, a kivitel emelése céljából adatik, és nemzetgazdasátiilag tekintve
legtöbb esetben, semmi más, mint a külföldi fogyasztónak adott
ajándék.

Nemzetgazdaszatunk jelenlegi álláspontját tekintve, csupán a be-
viteli vámoknak van még jelentősége, csak azok felemelésének vagy
lejjebbzállításának mértéke jöhet vitatás alá, mert a hazai természmé-
nyek kivitele és az átviteli kereskedés lehető legnagyobb könnyítése
az állam főfeladataihoz tartozónak tekintetik.

Igen magas vám, főképp kisebb tért foglaló és könnyen elrejthető
tárgyaknál a dugárusságot előmozdítván, eltekintve a magas védvám
nemzetgazdaszati következményeitől, a vám magasságára nézve
szükséges bizonyos határt tartani, mely határ a vámkihágásokra sza-
bott büntetés, a határszéleknél könnyebb vagy nehezebb elzárhatása,
a pénzügyi közegek hűsége és képessége, végre a népnek a törvény
iránti tisztelete- vagy vállalatokhoz hajlama szerint szabandó ki. Hol
az állam valamely árura nézve egyedárusságot gyakorol, ott más
árura kivetendő vám soha magasabb ne legyen, mint az egyedárusság
nyereménye, mert azon vám, mely az egyedárusság nyereményét a
külföld versenyzése irányában biztosítja, még más árut is védhet, mely
egyforma kiterjedésben egyenlő értékkel bír, az ily vám a védvámrend-
szer legtüzetesebb hiveit is kielégítheti. *) Így Ausztriában a legmaga-
sabb vám a dohányegyedárusság átlagos nyereményének megfelelőleg
262 frt 50 kr. a Németvámegeletben 110 tallér.

A v á m s z a b á l y z a t (tariffa) belszerkezetét és formáját illető-
leg általános és különös részre oszlik. Az elsöben az általános elvek
foglaltatnak, melyek az árúnak vám alá sorozására és az eljárásra
vonatkoznak. A különös rész pedig az egyes árúk bizonyos mennyisé-
gére esö vámot mutatja. Ezen utöbbi résznek, a tulajdonképi vámsza-
bályzatnak, felosztása lehet vagy betüsorszerinti (alphabetica)
mint p. az angol, amerikai sat., vagy rendszeres (systematica) bi-
zonyos tárgyszályok szerinti. P. a francia és az osztrák tariffa, mely
utöbbi felosztás majd mindenütt előnyösebbnek tekintetik.

A v á m k i m é r é s e v a g y m é r t é k - é s d a r a b s z á m s z e -
r i n t (specifice) természetesen az árúk különféle finomságára al-
kalmazott fokozatokkal — vagy érték szerint történik, mely
utöbbi mód, első pillantásra ugyan előnnyel látszik birni ama fölött,
mert az árúk csak annyit fizetnek minden körülmények közt, mint
mennyi azokra róvni szándékoltatott, holott a mérték vagy darabszám

*) Rau. Volkswirtschaftspflege 293. és 299. §.

szerinti vámozásnál a fokozatok meghatározása ritkán lehet oly pontos, hogy az egyik árú a másik előtt igazságtalan előnnyel nem bírna. Továbbá az értékvámnál az árúnak bizonyos helyen és időben lehető árát pontosabban lehet előre kiszámítani. De a mennyivel igazságosabbnak látszanak az értékvámok, annival igazságtalanabbak a gyakorlati foganatosításban, mert igen nehéz az árú értékét megtudni. Az eszközök, melyek ezen célra alkalmazhatók, mindég hiányosok maradnak, és a vámtiszték részrehajlása nehezen kikerülhető. Az alkalmazni szokott eszközök következők: vagy a kormány már előre érték-lajstromokat tesz közzé, melyekben minden árú és azoknak mindenféle nemei értékszerint meghatározottnak. Ezen mód sok nehézséggel jár, mert ily lajstromot igazságosan összeállítani és az ingadazó árváltozások szerint mindég megváltoztatni, csaknem lehetetlen. Vagy minden árú bejelentéséhez az árát igazoló hiteles bizonyítvány mellékeltetik, mi megint a bizonyítványt kiállító hatóságok megvesztegetését ki nem zárja, és már azok tárgysiméretének hiánya miatt nem mindég biztos kulcsot nyújt. Végre használtatik azon eljárás is, hogy mint p. Francziában, a kereskedő köteles czikkeit, ha kívántatik a bevallott árért és az ő nyereségét képviselő ráfizetésért az államnak vagy a vámtisztéknek átengedni (Préemption). Ezen rendszer megint azon káros következményeket idézi elő, hogy a vámtiszték a kereskedőkkel egyetértvén, az árukat igen magas árért átveszik az ez által kárt szenvedő állam részére, vagy az árút igen olcsó bevallás mellett átbocsájtják, vagy pedig, hogy a kereskedő szétvett és annál fogva értéktelen tárgyakat mint például géprészleteket, vagy egy kézre való készjűt, különbözőféle vámhivataloknál vagy különböző időszakban behoz, és így az állam elővéletti jogát kijátsza, ha pedig az állam ezen jogát mégis gyakorolja az értéktelenné tett czikkeket megbizottjai által megint magához váltja.

Ezen okoknál fogva, czélszerűbb az árúkra bizonyos fokozatok szerint meghatározott átlagos értékszerinti specificus számokat kivetni, és ezen rendszer szerint nem ugyan sok, de ezen átlagos értéknek lehető megfelelőleg tárgy szerint összeállított vámszabályszerinti tételeket szerkeszteni.

III.

Hazánk vámpolitikájának története. — A közvámvonal megszüntetése.

Noha hazánkban a vám, mely valószínűleg az érték harminczadik részéről, mely régenten a kir. kincstár részére vétetett, harminczadiknak neveztetett, — mint királyi haszonvétel többnyire kormányrendeletek útján rendeztetett, mégis törvénykönyveink a vámról gyakran

tesznek említést, *) rendelvén: hogy harminczadszedőknek (tricesimarii) csak született magyarok alkalmaztassanak; hogy egy forint érték alóli áruktól harminczad nem jár, hogy új harminczadi hivatalok fel ne állitassanak, hogy a vám a szokottnál magasabbra ne emeltessék, meghatározatnak a harminczadi helyek; a mágnásoknak, papoknak, nemeseknek és a sz. k. városoknak a saját szükségéikre behozandó vagy saját termésükből kivendő tárgyakra nézve vámmentesség biztosított; a vámszedésnél előfordult visszaélések akadályoztatni, és 1655: 100, és 1715: 91. t. cikk által egy rendszeres vámszabályzat kidolgozása ígértetett. Végre 1729: 2. t. cikkben meghagyatott a helytartó tanácsnak, hogy a kir. udv. kamara által kinevezendő biztosak hozzájárultával ezen munka minél előbb befejeztessék. Daczára annak a hadi események és a feladat fontossága miatt, — ezen vámszabályzat csak 1744. évben készült el, és 1754. évben Mária Theresia uralkodása alatt, rendelvén utján „Vectigal“ elnevezés alatt, német és latin nyelven közzététetett.

Ezen vámszabályzatban látjuk a kereskedelmi vagy még inkább a tiltó rendszert egész szigorával kifejezve, miután egész sorozata a külföldi árúknak, mint a belföldeknek „ártalmasak“ kitiltatnak, és nem csak a vert pénz, hanem az arany és ezüstnek kivitele is elkobzás büntetése alatt akadályoztatik, és így a pénz, mint az akkori téves nézetek szerint egyedüli vagyoniosság mesterségesen az országban viszatartatni óhajtatik.

Megengedetett azonban a kiváltságos osztályoknak oly külföldi árúkat, melyek mások előtt el tiltva voltak, saját használatukra, igazolvány (útlevél) mellett behozatni. Ezen útleveli rendszer későbbben oly visszaélésekre adott alkalmat, hogy a kereskedők a szükséges vagy fényüzési árúkat valamely nemes ember bizonyítványa mellett, mintha az saját szükségéire kívántatnék, és sokszor oly mennyiségben bevittek, hogy az kinek neve alatt a bevitel történt minden ivadékaival száz éven át annyi árút felhasználni képtelen lett volna.

Ezen tiltó rendszerből eredt „a forgalmon kívül helyezett áruk“ hozsú sora, melyeknek kizárásával „a belföldi gyárak és ipar virágzása és a munkás ember jólétének előmozdítása“ elérni kívántatott.

Nem oly szigorú volt ezen áruszabályzat a kivitelre nézve, melynek vámját az értéktől 5%-tól 2%-re, és az átvitelre nézve, melynek vámját az szinte 5%-tól 1%-re leszállította.

Mária Terézia halála után, a tiltó rendszer II. József alatt még

*) C. Zsigm. II. 17, 1492: 27, 1498: 29, 30, 35, 1514: 3, 7 §., 1546: 54, 1548: 52, 55, 1559: 44, 1569: 17, 1599: 34, 1609: 17, 1625: 30, 31, 41, 1630: 15, 1647: 28, 1655: 109, 1681: 44, 1715: 15, 91, 1723: 13, 14, 1729: 2, 1807: 19 sat.

tovább haladt, ki lassankint minden idegen árukat kitiltott, francia borait pinczejéből a kórházba küldte és az elkobzott áruk nagy tömegét nyilvánosan elégette. A büntetés ily áruk birására vagy eladására nem csak azoknak elkobzásában hanem még értékének kétszeres lefizetésében állott, és mégis ezen természetellenes nyomás a legnagyobb dugárusságot és sokféle csalásokat okozott, melyek csak a tiltórendszer végleges megszüntetésével enyésztek el.

A forgalomból kizárt áruk száma mindég szaporodván, 1775 és 1788. évben új vámszabályzatok kiadása lett szükséges, melyek mindamellett, hogy ezen most már károsnak elismert, de akkor legalább a többi szinte ezen elveit követő államok elleni visszatörítés szempontjából menthető rendszert legmagasabb és túlfeszített polczra emelték, legalább azon jó oldallal birtak, hogy a birodalom minden örökös tartományai közt fennállott vámvonalokat megszüntették, mely vámvonalok a forgalom és természet legnagyobb akadályait képezték, úgy hogy ezen időtől fogva, Magyarország, az Olasz tartományok és Tirol kivételével a többi tartományok egy vámkerületet képeztek.

Az 1798 évi ausztriai vámszabályzat az első mely Magyarországra is ki lett terjesztve.

Ezen időtől fogva II. Lipót és I. Ferencz uralkodók a tiltó rendszer hívei maradtak és a szüntelen háborúk által okozott pénzhiányt nyiltparancsok útján behozott vámemelkedésekkel orvosolni és az állam jövedelmeit szaporítani törekedtek.

A tiltó rendszer legmagasabb pontját érte 1809. évben a hatalmas I. Napoleon császár által Angliának romlására elrendelt és szövetségeseire is ráerőltetett ugynevezett „Continentalis zár“ alatt, mely által Angliának és a gyarmatoknak minden természetménye kemény büntetés alatt kitiltatott.

Az 1811. és 1812. évben kiadott ausztriai vámszabályzatok telvék tiltásokkal, és ugyanezen időbe esik a papirpénz értékének csökkenése által előidézett azon intézkedés is (1811. Febr. 20-diki nyiltparancs) miként a vámok vagy beváltási czédulákban vagy bankóczédulákban ötszörösön fizetessenek be. Későbbén ezen arány 50 sőt 100% tólira is felemeltetett. Ezen bizonytalanság a vámkimérésben csak 1816. évben tért ismét vissza a pénzforgalom rendes medrébe. Mily káros a vámnak ily bizonytalansága és mindennapi ingadozása, minthogy a természető valamint a kereskedő is portékának árát és kelendőségét előre meghatározni nem képes, — már halhatatlan Széchenyink „Hitel“ czimű munkájában is kifejtette, mondván, hogy ily bizonytalanság több kárt tesz, mint a lehető legnagyobb de előre ismert vám. Most is van alkalmunk ezt minden nap tapasztalni, midőn több év óta megint a vám ezüstben kivántatik, mely intézkedés az agio változását a keskedéssel és természetlenséggel szünetlenül és kártékonyan érezteti, és

felette kívánatos volna, ha minél előbb állandó vámokhoz térhetnének vissza.

A Napoleoni háborúk befejeztével több tartomány ismét visszacsatoltatván Ausztriához, a birodalom 6 külön elválasztott vámkerületből állott, és 1813. évtől fogva látjuk a kormányt ezen hat vámkerület egyesítésére törekedni, mely törekvés jelen századunk első felét betöltvén, abban két időszakot lehet megkülönböztetni, melyek elsője 1838. évig, másika 1851. évig terjed. Az első időszakban a kormány feladatául tüzte magának legalább bizonyos árucikkekre nézve általános és egyforma vámszabályzatot alkotni. Ily részletes vámszabályzatok (Partialtariffe) száma 1823. évben már 17-re terjedt.

Ezen új vámszabályzatok már a tiltó rendszer uralkodását megváltoztatván, a védvámrendszert állították helyébe. A beviteli vámok, melyek addig magasságuk miatt valóságos tiltást képeztek, lejjebb szállítván, inkább a védvám természetét vették fel. Egyúttal a középvám-sorompók Tirol, Vorarlberg, Dalmát- Osztrák- Olaszország és a többi örökös tartományok közt megszüntettek, úgy hogy csupán hazánk képeze még külön vámterületet.

Mindezek dacára hiányzott még minden okszerű vámrendszer főalapja: a közös vámszabályzat és az eljárás egyformasága. Ez csak a második időszakban az 1838. évi december 27-én kibocsátott vámszabályzat és az ugyanazon évben kihirdetett vám- és egyedárússági rendszabály (Zoll- und Monopolsordnung) által; az utóbbi fennmaradt, az előbbi pedig t. i. a vámszabályzat magas védvámelveivel fenn nem tarthatta magát.

Kihirdetése óta folyt a harc ezen vámszabályzat és a szabad forgalom követelményei közt, mely törvényes úton kivételes- és póthatározatok által, törvénytelen úton a dugárússág által csorbát ejtett ezen magas védvám rendszer bástyáin. Csak nyilvános politikai élet hiányának lehet tulajdonítani, hogy ezen harcban a józan nemzetgazdászati elvei előbb nem győztek. *)

A magyar közvám vonal 1850. évben meg lett szüntetve. Ezen középvám vonal szükségére a Magyarországon és az örökös tarto-

*) Mily magas volt még az 1838. évi vámszabályzat szerint a beviteli vám, következőkből látható:

Bevitelben fizetett egy font után:

Mustrás pamut, Bobbinet	12	prft.	—	krt.
Más pamut áruk	3	"	—	"
Gyapjúárúk	3	"	36	"
Selyemkelmék	10	"	—	"

Gyapjú shawlok, diszárúk, norinbergi áruk és Porcellán érték után 60%-ot. Ezen vámszabály szerint hazánk nyers terményeire, ugymint: gabonára, lisztre, borra, lenre, dohányra s a t. kiviteli vám volt szabva, mely nemzetgazdászati szempontból káros adónem p. nyers gyapjúnál egy mázsa után egy forintra rúgott.

mányok közt létezett adozási különbségben feküdt. Ezen vámvonal megszüntetése, — ha államjogi oldalát mint e helyen nem vitatandó, elmellőzzük, noha egyrészt a kereskedésnek Bécsbeni központosítása által a Magyarországi nevezetesen pedig a pesti nagykereskedésre nézve mindencetre kártékony volt, noha másrészt az osztrák államférfiak által oly forrón ohajtott Németországgali teljes vámegeyesítésnek a porosz-francia kereskedelmi szerződés 21. és 32. cikkje miatt útban állott — hazánkra mint kiválólag földmivelő, marhát, bort és ásványt termeszítő országra nézve, magasabb és általános szempontból tekintve — üdvös hatással volt. *) Mert egy ily országnak életfeltételeihez tartozott, korlátlan vásárját minél tovább kiterjeszteni és az inkább iparból élő örökös tartományokkal mint természetmýeink fogyasztóival akadálytalan összeköttetésbe lépni. Hozzájárul még, hogy jelen századunkban a vasutak és gőzhajók által oly roppant mértékben növekedett közlekedés mint a közjólét főtevényezője minden vámvonalban természetes ellenségét felismeri, és azt előbb utóbb akármely áldozatokkal is eltávolítani iparkodik.

De nem csak a közvagyonosság nyert és más, későbbben taglalandó, akkor beállott nyomasztó akadályok nélkül még sokkal inkább nyert volna ezen vámvonal megszüntetése által, hanem még az állam vámjövedelemi is szaporodásnak örvendettek. 1850. évben a vámjövedelem tett 21,880,384 forintot (vagyis többet mint az előbbi években) mely jövedelemben foglaltatik a közvámvonalnak 2,349,345 frtnyi jövedelme is, és már 1852. évben, miután ezen vonal jövedelme elesett, az egész vámbeli bevétel tett 22,714,356 pfirtot, tehát 833,972 pfirttal többet mint 1850. évben.

IV.

Az újabbkori osztrák vámpolitika története. — Átmenet a mérsékelt védvámrendszerhez. — A német vámegelet. — A Februári szerződés.

A közbenső vámvonalnak megszüntetése az az 1850. október 1. óta hazánk vámpolitikai tekintetben is legszorosabb kapcsolatban állván az ausztria tartományokkal, az öszbirodalmi vámrendszer ezen időtől fogva hazánk anyagi viszonyait még szorosabban érdekli.

Az ezen időpont óta követett vámpolitika két főirányt követett: a szoros tiltás helyett mérsékelt védvámok hozattak be a Német-

*) I. Széchenyi István jósló szavait: „Hihető hogy a vám le fog szállítani, vagy a mi még hihetőbb egészen megszünend, mert a közmonarchia tartományaival mostani egybekapcsolatásunk természetelleni, és ekkép nem is állhat fenn soká már;“ „Világ“ megjelent 1831. évben.

országgali vámegység czéljából és a vámügyi reformokban a kereskedelmi és iparosztálynak és legutóbbi időkben a mezeigazdászokat képviselőinek tanácsadási befolyás engedtetett.

Ezen alapelvek valószínűsítésére 1850. évben szakemberekből álló bizottság a kereskedelmi miniszter elnöke alatt hivatván össze, annak tanácskozásiából az 1851. évi November 8-án kelt és 1852. évi Február 1-én életbelépett új vámszabályzat eredt. A korszerűtlen magas beviteli vámok nem voltak fenntarthatók, és mint az általánosan elismert újabb elvekkel ellenkezők tetemesen lejjebb szállítottak, daczára a szűkkeblű iparosok és gyárosok veszély- és segítségkiáltásoknak. Főjellemzője ezen új rendszernek, hogy mindennemű tiltás megszüntetett, egyedül csak az egészségügyi, rendőrségi és egyedárúsági tilalmak maradván fenn. Megszűnt egyszersmind a be-, ki- és átviteli-engedélyek szükségése is.

Az új rendszer védvámokon alapult, mi által az előbbi tiltórendszer ellenében már nagy előmenetel tapasztalható és a külföld versenyese legalább végképen ki nem zárható. Némely nyers- és segédanyagok, mint például kőszén, vasérczek sat. beviteli vám alól felmentettek; mások például pamut, kender, len sat. vámja tetemesen leszállított, és ez által az ipar segédanyagát olcsóbban megszerezhetvén, kész gyártmányaira nézve magas védvámra nem szorult. A fél- és kész-gyártmányok beviteli vámja még mindég feltűnő nagy volt, de nem kell felejtetni, hogy a szabadkereskedés elvei akkoriban nem voltak még oly általánosságban felfogva és elfogódva mint most, és hogy az első lépés valamely esmeretlen téren mindég nehezebb, mint a már ismeretes és hasznosnak mutatkozott pályán a továbbhaladás. A mezőgazdasági cikkek és az ahhoz hasonló gyártmányok igen mérsékelten és olcsóbban engedtetek behozatni mint máshová, például a német vámegegyetbe. Így a liszt mázsánsként 45 pkr, a vámegegyetben 2 pft 51 krt fizetett. Ebben nagy erő- és önbecsülés-érzete mutatkozott, miután Ausztria magát legalább mezeigazdászati és marhatenyésztésre nézve a külfölddel versenyezni képesnek érzte.

Magyarhonban ezen védvám-szabályzat, nevezetesen a Budapesti kereskedelmi és iparkamara által, *) mint az osztrák kereskedelmi történetnek emlékeztetőre méltó szakasza üdvözöltetett, mely által a tiltórendszer megszüntetésével az országállam nemzetgazdasági haladása kiszámíthatatlan tért nyert; egyszersmind azon remény is nyilvánított, hogy Magyarországra nézve a nagyobbított vásár és növekedett eladási tér a természetesen jótékonyan hatni, és lassankint a természetszerű iparüzés is terjedelmet nyerni fog, azonkívül az új vámrendszer az osztrák gyárakat a külföldiekkel versenyzésre indítandja és képessé teendő, idővel

*) L. 1851. évi jelentését.

ezen versenyt győztesen kiállani, minek folytán a hazai fogyasztó tökéletesebb és olcsóbb gyártmányokat nyerend.

Ezen új rendszernek egyik főcélja, mint már feljebb mondtuk, a német vámegyesülethezi közelítés volt, mely vámegyeletnek olcsóbb vámtételeihez szinte csak vámleszállítás útján lehetett közeledni.

Ezen cél t. i. a Németországgali szorosabb vámegyesülés, mely mellett nem csak nemzetgazdasági elvek, hanem leginkább politikai érdekek szóllottak, ezen új vámszabályzat alig két évi fennállása után eléretett, Ausztria és Poroszország közt a vámszerződés 1853. évi Február 19-én tizenkét évre, azaz 1865. év végeig kötött, melyhez azután ugyanazon év April 4-én a többi egyleti államok is hozzájárultak.

Mielőtt ezen államszerződés egyes intézkedéseit, célját, hasznát és eredményét tárgyalhatnók, szükséges a német vámegyelet eredetére rövid pillantást vetni.

A vámegyelet létesítése előtt a sok német állam egymás közt vámsorompókat felállítani és egymást ellenséges vámintézkedések által károsítani iparkodott. Ez volt a XIX. század óta divatozott elvek kifolyása, mely a német kereskedésen mélyebb sebeket ejtett mint legdühösebb ellensége.

Németország ezen sajnos állapot megszüntetését azon férfinak köszönhet, ki azt egész élete feladatának tekintette, kinek említése nélkül a német vámegyeletről szólni méltatlanság lenne. List Frigyest értjük, ki munkáiban, és 1841. évben kiadott „Zollvereinsblatt“ című lapjában, nem különben fáradhatlan személyes tevékenysége által a német vámegeység mint üdvös célja felé törekedett.

Ő volt az, ki hasonérzelmű barátjaival a német szövetségi tanáchoz beadott kérvényében a vámegegyesület eszméjét először nyilvánosan megpendítette, ki 1820. Marc. 6-án I. Ferenc császárnál lett kihallgatásánál üdvös eszméit, ámbár egyelőre eredménytelenül kifejtette, ki német iparosok és gyárosok gyűlésében így szólalt fel: „38 vámsorompó a német hazában! Mily akadály a szabad forgalomnak! Azok hatása nem más, mintha az emberi test minden egyes tagja le volna kötve, hogy a vér ne keringjen egyikből a másikba. A ki Berlinből Hamburgba utazik, tizféle államon keresztül menvén, tizféle vámrendszert kénytelen tanulmányozni, tizszer kell átviteli vámot fizetnie! A német kisállamok közti vámvonalok tovább mint háromezer mértföldre terjednek, és mily ezerféle nehézséget és akadályt okoznak!“

Daczára annak a német vámegeylet eszméje gyakorlatilag csak igen lassan valósult. Megkezdették azt Bajorország és Würtemberg 1828-ban. Nemsokára egyesültek Poroszország és Hessendarmstadt, melyekhez több kisebb állam szegődött. 1831-ben hozzá csatlakozott Választó-Hessen, 1833-ban Szászország, a Szász hercegségek, Hohenzollern és a Reuszhercegségek, 1835-ben Baden és Nassau, 1836-ban

Maina melletti Frankfurt, 1841-ben Lippe és részben Braunschweig is, 1842-ben Luxemburg, 1844-ben egész Braunschweig, 1851-ben Hanover és Lippe-Schaumburg, végre 1852-ben Oldenburg; úgy hogy a német vámegylet 9057 □ mértföldet és 33 $\frac{1}{2}$ millió lakost számít, és összes vámjövédelme már 1855. évben 23,411,728 tallért tett. A vámegylet előnye és jótékonyága abban állott, hogy nem csak a kereskedés és közlekedés számtalan és nyomasztó akadályai eltávolítottak, hanem a vámszedésnek egy közös határoni öszpontosítása által a beszedési költség háromszorossal alább szált, a dugárúság nehezített és ez által megint a vámjövédelm növekedett, mely azután bizonyos szabályok szerint az egyes államok közt felosztatik.

Ausztria ezen vámegyletkez 1853. évi Február 19-ike óta szerződési viszonyban áll. Szorosabb beolvastása mostanáig külső és belső akadályok miatt, melyekben később szó lesz, nem létesült.

A vámegylet és Ausztria közt kötött ezen úgynevezett „Februári szerződés“ czélja volt annak tartalma szerint, „hogy a kölcsönös kereskedés és forgalom messzeterjedő vámmentességek és vámelengedések, nem különben egyforma és egyszerü vámeljárás és a közlekedési eszközök könnyített használata által, lehető legnagyobb mértékben előmozdítassék és az általános német vámegység előkészítessék.“

Valósággal pedig ezen szerződés azért kötött, mert Ausztria a rajnai szövetség által megszüntetett németországi befolyását kívánta visszaállítani. Bruk bárónak szeme előtt azon eszme lebegett, miszerint Ausztria, a német vámegyletbe belépven, ott nemsokára az első szerepet fogja vinni, és így az anyagi érdekek befolyása alatt, nem sokára elveszített politikai befolyását, és ily uton a vezérszerepét elnyerendi. Hogy ezen remény meghiúsult, a legujabb időben bekövetkezett események mutatták. Ausztria politikai czélját e tekintetben egészen eltévesztette, és hogy más külállamok mint p. Anglia és Franciaország irányában nem követett szabadelvű vámpolitikát hogy azokkal nem lépett szorosabb vámpolitikai viszonyba, ezen mulasztás oka annak, hogy kivitelünk nem érte el még azon polczot, mely termésünk igényeinek megfelelőne. Egyszóval Ausztria nemzetközi vámpolitikája egyoldalú marad és ezen egyoldalúság káros következményeit most leginkább tapasztalja.

Ezen vám- és kereskedelmi szerződés nevezetesebb intézkedései következők:

1. Czikkében ugyanis határozatott, hogy a szerződő államok közt a szabad forgalom bc. ki- vagy átviteli tilalom által ne akadályoztassék; kivételt képeztek csak: a) dohány, só, lőpor, kártyák és naptárak, egyedárúsági vagy adótekinetek folytán, b) az egészségügyi tekintetből szükséges tilalmak, és c) hadikészletek rendkívüli körülmények alatt.

A 3-ik czikkben nyerf terményekre nézve, kölcsönösen (a bor kivételével) szabad bevitel engedtetik, iparczikkekre nézve a vám leszállított.

Az 5-ik cikk szerint a kivitelben csak némely árucikkek tartoztak vámozás alá. Ezen 9 tétel közt csak fele bir Magyarországra nézve érdekel, és azokra is, nyersbőr, rongyok, kékany- és alanyérek kivételével, a kiviteli vám igen mérsékelt volt.

A 7-ik és 8-ik cikk tetemes forgalmi-könnyítéseket tartalmazott, a 16-ik és 17-ik cikkben a vasuti teherszállításokra nézve azon fontos könnyítés foglaltatik, miként a szabályszerűleg elzárt vasuti kocsikban elhelyezett áruk akármely erre jogosított belföldi vámhivatalhoz utasíthatók — a vámvonalon pedig mindennemű bejelentés átvizsgálás vagy külön elzárástól fel voltak mentve.

Ezen vámszövetség, melynek hatálya 1865. évi Julius 1-én lejárt, az elébe kitűzött politikai czélokhöz nem vezetett és egyoldalú volt, a mennyiben az Ausztriai birodalom a forgalmat csupán egy irányban azaz Németország felé segítette elő. De az osztrák iparnak versenyképességét fényesen igazolta, és a forgalomnak legalább egy iránybani fejlődését előmozdította. Kár hogy a forgalomnak ily kiterjesztése a többi nagy államok irányában nagyon elhanyagoltatott.

Sok oldalról halljuk ugyanazon ellenvetést, mintha ezen szerződés az osztrák műiparra nézve soha valósággal életbe nem lépett volna, mert a keletkezése óta uralkodott diságió annak hatását kiegyenlítette, és magában véve is úgy hatott mint a legmagasabb védvám.

De ez csak csalódás lehet, mert mint későbbben igazoltatni fog, maga a védvám állandó fenntartása sem alkalmas a műiparnak fejlődésére, annálkevésbé lehet ezen fejlődést az agiótól, mint a állam pénzvizonyainak legártalmasabb kinövésétől, és annak minden kereskedelmi vagy iparvállalat kiszámítását előre elrontó befolyásától várni, vagy a forgalomnak kiterjedését ily körülménynek tulajdonítani.

Végre a legjobb oldala ezen szerződésnek abban állott, hogy Ausztria kénytelen volt magas védvámrendszerétől sokat elengedni és a vámok tetemes leszállítása által Németországnak észszerűbb vámrendszeréhez közeledni. Ennélfogva az 1851. évi vámszabályzat tetemes leszállítást tapasztalt az 1853. évi December 5-én kihirdetett vámszabályzat által. A legmagasabb vámegység 600 pftól 250 pft-ra lejjebb szállítottatott. Nyersvas például 45 pft-ról 24 krra tétetett.

A német vámegeyet irányában pedig a ki és beviteli vámok még lejjebb szállítottak, és többféle cikkekre az Ausztria és a vámegelet közti közlekedésben minden vám megszüntetett. Ilyenek nevezetesen: gabona, hüvelyes- és olajvetemény, gyümölcs, közönséges fazekárú, közönséges üvegárú, némely vegytani segédanyagok, köszén, malomgyártmányok, némely marhaneműek sat.

E kívül Ausztria a forgalom és közlekedés elősegítésére a vámegeletben divatozó és sok könnyítést magában foglaló eljárást fogadta el, miből a kereskedelem nézve idő és költségnyereség háromlott.

V.

A „Februári szerződés“, az 1853. évi vámszabályzatnak és a későbbi vámreformoknak hatása a mezőgazdaságra, iparra és kereskedelemre nézve.

A vámvonal 1851. év óta Ausztriát mit öszbirodalmat Magyarországgal együtt foglalván magába, természetes, hogy a meglévő kimutatások közösök, és Magyarországnak ki- és bevitelét külön kimutatni csak némely egyes cikkeknel lehetséges. De a közös előhaladásból, főkép mezőgazdasági természetményeknel, lehet hazánk anyagi előhaladására is biztos következtést vonni.

A kivitelre a fennálló vámrendszer jótékonyan hatott az által, hogy a kiviteli vámok kevés kivétellel meg vannak szüntetve, a még fennálló kiviteli vámokkal terhelt árucikkek oly nyersanyagok vagy félgyártmányok, melyek a belföldi ipar érdekében a birodalomban viszatartatni kívántatnak. A tüzi és épület-fára mért beviteli vámok csak mérsékelt pénzügyi vámok természetével bírnak.

Hogy ezen reformok óta mily nagy mértékben nőtt a mezőgazdaszat és állattenyésztés természetményeinek kivitele, mutatják a statistikai adatok. Az 1851. évben kivitt gabona és hüvelyes vetemény, 1,120,000 mázsát alig túl felül, míg 1857. évben már 3,300,000 mázsásra növekedett, 1856. évben pedig Európának déli és éjszakedéli országainak elmaradt termése következtében Ausztriának gabona kivitele majd 5 millió mázsára rúgott, 1861. és 1862. években ugyanazon természetmények kivitele 8 milliónál többre is növekedett.

Ausztria és Magyarország termékeny rónáival, az évről évre észszerűbben kifejlett mezei gazdaszat mellett Európának gabnakamrája lehetne, és ha majd Magyar- és Gácsország vasúthálóval el leend látva, ezen szerepét nem csak állandóan fenntartani, de még nagyobb mérvben kifejteni képes leend, úgy hogy a gabonakivitel Ausztria főkereskedését és jövedelem forrását képezendi. Bor, sör és szesznel a kivitel oly mértékben növekedett, mely a vámkimutatásokban párját ritkítja, mi az I. táblázatból kitünik.

A bor, melynek kivitele hazánk életfeltételeihez tartozik, 1851. évtől 1857. évig 63%-tellelebbbrúgott, az I. táblázat 1863. évben már 214,122 mázsát mutat évenkint. Ezen eredmény czelszerűbb szőlőművelés és okszerűbb kezelés valamint a külföldi vásár jobb ellátása által és a külföldi túl magas vámok lejjebb szállítása utján még nagyobb szaporodásra képes volna. Ezen cikkekre azonban későbbben még visszatérünk.

A sörnek készítése mesés módon kiterjedt, és kivitele 1851. évtől 1857. évig 141%-tólival és pedig 12477 mázsától 29705 mázsára, azóta

pedig 1863. évben 116,873 mázsára ment fel, mely eredmény a készítés jelességének is tulajdonítható. *)

A beviteli vámok lejobbszállítása közvetve a kivitelre is hatott, mert a belföldi gyártásnak olcsóbb nyers anyagok és félgyártmányok szállíttatván, több és olcsóbb gyártmányok állítottak elő, és ennél fogva a kivitel is nöött.

Például 1857-ben 124,229 mázsa vásáru, 12,384 m. gép, 20411 m. lenfonadék, 201,936 m. üveg sat. kivitettet.

Összehasonlítva az 1851. évi állapottal, midőn az érczek bevitelére csak kivételképen volt megengedve, már az 1853. évi vámszabályzat hatályának első évében az eredmény oly rendkívülinek tűnik fel, hogy hasonló eset a nemzetgazdászati történetében ritkán tapasztalható. A nyers vas bevitelére hat év alatt 41 szerivel felülmulta az 1851. év előtti időszakot.

De nem csak nyers vas, hanem vaspléh és aczél is, mely utóbbit Stiria oly kitünő minőségben állítja elő, nagyobb olcsóság tekintetéből tetemes mennyiségbe hozatott be.

Az említett ezikké bevitelére még folytonosan nő, mi a vasnál leginkább az ezen árúkra nézve az 1856. évi Julius 1-én életbe lépett vámszállításnak tulajdonítható, mely már másfél év alatt következő nagyobb szerű hatást gyakorolt.

A nyers koholt (gefrischtes) vas bevitelére tett:

a) a német vámegeletből

az 1856. évi I. félévben 2½ frtnyi vám mellett	5085 mázsát
a II. félévben 2 frtnyi vám mellett már	9921 "

Összesen 15,006 mázsát.

Ellenben 1857. évben 25,841 "

b) a tengeren át és Olaszországból

az 1856. I. félévben 3 frtnyi vám mellett	1377 mázsát.
a II. félévben 2½ frtnyi vám mellett	4000 "

Összesen 5377 mázsát.

Ellenben már 1857. évben 17,917 "

Ugyanezen vámreformba az aczélsodrony is belefoglaltatott, melynek vámja 7½ frtről 5 frtra leszállítatott, minek következtében a bevitel szinte növekedett.

A vasútépítés érdekében történt rendkívüli vámszállítás által nyers és öntött vasnál, vasúti sínek és vaspléhnél bekövetkezett nagy szerű bevitel emelkedést részletesen felsorolni, annak mulékony természeténél fogva, szükségtelen.

*) A birodalomban is 1857. évben 10,700,006 mázsa az az körülbelől 12½ millió akó sör fogyasztatott.

Vaspléhnél még további vámleszállítás vétetett ugyan czélba, de az 1858. évi bécsi vámconferentia tiltakozása folytán elmaradt, noha a felsőausztriai ipar és kereskedelmi kamara 1864. évi Február 29-én kiadott véleményes nyilatkozatában, a hajóépítés érdekében, a vámleszállítást ismét sürgeti, kiemelvén, hogy a vashajó-építés nagy kárára a kész hajó bevitele olcsóbb mint a hozzá való vaspléh vámjá. Ily ellentmondásba jöhet ön magával a védvámrendszer, midőn az egyik iparágat gyámoltani akarván, ez által a másikat akaratlanul tönkre teszi!

Hogy pedig a védvámok mindezen említett lejjebbszállításai, és az ily módon eszközölt nagyobb bevétel a belföldi vas-, ón- és más ércz-termesztésnek sem ártott, kitetszik, ha ezen természetes folytonos növekedését figyelemmel kísérjük

Ugyanis a nyersvas-, öntöttvas-, ón- és kőszén-termesztés:

1851-ben	3,176,954,	579,693,	90,179,	24,380,769
1853-ban	3,845,205,	556,001,	93,368,	31,254,151
1855-ben	4,287,177,	628,487,	130,520,	37,518,769

mázsát tett.

És mily nagy kifejlődésnek örvendhetne az osztrák bányamivelés még, ha akadályai, nevezetesen a pénzügyi politika által okozott tökehiány, magas adó és más nyomasztó járulékok, czélszerűtlen kezelés, és a kőszénzállítás drágasága megszűntetnének és eltávolítatnának! Menyire fel nem fedezett kincs rejlik még hazánk valamint Csehország, Stiria és Karintia hegyeiben! Czélszerű nemzetgazdászati és pénzügyi intézkedések mellett azon szerencsés helyzet könnyen elérhető volna, hogy egész érczfogyasztásunkat a belföldből fedezhetnénk.

De addig is a vasra nézve behozott vámleszállítások kártékony hatásuak nem voltak, Magyarország mezeigazdászataira nézve pedig igen érezhető jótékony befolyással bírtak. Míg 1851. év előtt a földmivelésre szükséges vasnak igen magas ára volt, földmivelési gépekről alig lehetett szó, az eke és borona eredeti formáját megtartotta, és ha czélszerűbben volt alkotva, magas ára a vásárlást a közönséges gazdának lehetetlenítette, — azóta százféle földmivelési gép terjedt el, készítetik nálunk, behozattak a külföldről, és ha megszerzése még nem oly általános mint a földmivelés érdekében kívánatos volna, annak oka a még most is aránylag igen magas védvámokban, és a belföldi készítés elégtelenségében rejlik. E tárgyról még alantabb bővebben szólandunk.

Az említett vámleszállításokon kívül nemzetgazdászati szempontból még örvendetes jelenségül szolgálnak: az átviteli vámok teljes megszűntetése, és azon forgalmi könnyítések, melyek a vám eljárásra nézve behozattak, és nevezetesen a kiviteli czikkekre nézve a magyarhoni terménykereskedést előmozdítják.

Azonkívül még különös kedvezményben részesült a dunai kereskedés az által, hogy az ezelőtt kivételesen az 1. szab. cs. kir. Dunagöz-

hajózási társulatnak engedett kedvezmény, mely szcrint árúk és uti pogyászok Bajorhonból Engelhardtzelltől fogva Linzig pénzügyi közegek hivatalos kíséréte mellett, fennakadás és feltartóztatás nélkül szállíthattnak be, és csak Linzben vétetnek vámozás alá, — a Dunahajózási szerződés (1857. Nov. 7.) által különbség nélkül minden hajókra ki lett terjesztve. A Törökországba küldendő árúk úgy Pesten mint Bécsben is vámozás alá vehetők és ezután elzárt hajókban hivatalos kíséret mellett, kivihetők. Hasonló könnyített eljárás mellett a Törökhonból behozandó árúk a határszálen a hajóba záratván, hivatalos kíséret mellett vagy a pesti vagy a bécsi fővámhivatalhoz hivatalos eljárás végett utasíthatók. Azon alsóbb rendű árucikkek, melyek 1 frt 50 krnyi bevíteli vámnál többet nem fizetnek, mint p. gabona, egyszerű hajóelzárással de kíséret nélkül a pesti fővámhivatalhoz szállíthatók. Mely kedvezmények nem csak a kereskedést könnyítik, hanem Budapestnek, mint főárúpiacz- és kikötőhelynek jelentőségét és emelkedését előmozdítni alkalmasak.

Ertékes áldozatot hozott az állam a kereskedésnek és vele együtt a nemzeti vagyonosságnak, midőn az 1853. évi vámszabályzatban még előfordult átviteli vámoikat, valamint a veszteglőtaksát 1862. évi Szeptember 1-én (bir. törv. Cap. XXVI. db.) védképen megszüntette, és a külföldi árúk átvitelét minden vám alól fölmentette.

A kereskedés könnyítésére Pozsonyban, Győrött, Pesten, Ujvidéken, Zimonyban és Orsován ügynevezett szabad- vagy átviteli raktárak felállítása megengedetett, hol minden nemzet terményei, rövidebb vagy hosszabb időre vámhivatali ellenörködés alatt letétetvén, a vevők megtekintésére, és a vétel után vagy hosszabb időre vámhivatali ellenörködés alatt letétetvén, a vevők megtekintésére, és a vétel után vagy bevíteli vámozás alá vétetnek, vagy megint vámmentesen külföldre szállíthatók. Hogy pedig ezen igen üdvös intézkedésnek foganatja és nagyobbserű kiterjedése legyen, szükséges lenne, hogy ily átviteli raktárak felállítására és életbeléptetésére részvény társulatok alakulnának, mi nálunk terveztetett ugyan, de részvét hiány miatt még nem létesült.

A kereskedésnek könnyítésére szolgál még a vámhitelezés (Zollcreditirung) is, melyre nézve az annak megadására jogosított vámhivatalok száma szaporított, a legkisebb hitelezendő összeg, melyre az illető kereskedő kezesség mellett a biztosítékot nyújtani tartozik, 3000 frtról 1500 frtra leszállítatott, és megengedetett, hogy az ily hitelezett összegek egy év számadásaiból a másikba vitethessenek által. A hitelt nyert kereskedő csak az 50 frton felüli vámmal maradhat hat hónapig tartozásban, kisebb tételeket tartozik azonnal lefizetni. Feltűnő, hogy kereskedőink a jelen pénzhiány daczára, ezen kedvezménynek oly ritkán veszik hasznát.

Továbbá a Budapest, Grác és Trieszt közti forgalom könnyítésére

a budai pályaudvarban egy vámhivatali kirendeltség állítatott fel másodosztályú vámhivatal jogaival felruházva.

Végre megemlítenők a főkép a határszéli közlekedésre nézve oly fontos vámentességek is, úgymint:

a) marhákra nézve, melyek a vámvonalon legeltetés vagy igás munka végett átlépnek;

b) gabonára nézve, őrlés végett;

c) többféle tárgyakra nézve, megdolgozás, átváltoztatás és nemítés (Appretur) végett, vagy bizonytalan eladásra. Az átdolgozás végett vámentesen behozott czikkek közt, nagy szerepet játszanak azon kelmék, melyek nálunk ruhákra feldolgoztatván, tetemes nyereséggel Törökönba megint vámentesen kivitetnek, és ott tartós jó munka és csinos kiállításuk miatt a francia ruhákkal sikeresen versenyeznek; végre

d) azon tárgyakra nézve, melyek a vámterületből a külföldön, tengeren, vagy szabad kikötőn keresztül megint visszahozatnak a belsőbe.

A februári szerződés 1865. évi Julius 1-jével lejárván, Ausztria és a német vámegelet államai között, végre hosszú alkudozások után, 1865. April 14-én vám- és kereskedelmi szerződés jött létre, melyben kimondatott hogy, egyedárúsági tárgyak, hadi készletek és az egészségi rendőség által tiltott v. eltiltandó czikkeken kívül, be- és átviteli tilalmak nem fognak behozatni.

Továbbá a kiviteli vám alá eső tárgyak száma nyers bőrre, rongy és papírhulladéokra végre csont és állathulladéokra szorítatott. A szerződéshez mellékelte vámszabályzatban több czikkeknél nevezetesen a földművelés nyersterményeinek, a bor kivételével) szabad bevétel engedtetik. Fél- és teljes gyártmányoknál részint új kedvezmények behozatnak, részint a régiek tartattak meg. A vámjövdelem biztosítására a dugarúság kölcsönös üldözése (vám-cartel) ígértetett, és jövőre a szorosabb vámkötélék keresztülvitelére a reménynek egy kis árnya helyeztetett kilátásba. Ezen szerződés 1865. évi Julius 1-én lépven életbe a régi 1853. évi vámszabályzat nem maradhatott hatályban, és a kormánynak választása maradt, vagy a német vámegelet ellenében új különzéki váموkat felállítani, és következetesen tekintettel a szinte akkor életbe lépő franczia-porosz szerződés tételeire, vámtételeit a többi külföld irányában is ugy módosítani, hogy a francia áruk a német vámegeleten keresztül olcsóbban ne kerüljenek a birodalomba, mint más határszélén át, és így a forgalom még egyoldalubbá váljon mint már a különzéki váموk következtében Németország javára történt, — vagy a második út abban állott egész tariffáját annyira lejjebbszállítani, hogy ezen leszállításokban még a Németországnak engedett kivételes váموk is az egész külföldre kiterjesztessenek. A kormány az utóbbi utat választotta és oly vámtariffa javaslattal lépett a birodalmai

tanács elébe, mely ugyan jogos és méltányos kívánalmainkat koránt sem képes kielégíteni, azonban már a szabadkereskedés felé tett nagy lépést tanúsít, a mennyiben az iparcikkekre vetett védvámot tetemesen lejobbszállítja (p. a legmagasabb vám alá eső cikkeknél 262 frt 50 krtól 156 frtra.)

Az osztrák birodalmi tanács azonban ezen javaslat tárgyalásába, állítólag az idő rövidege miatt, bele nem bocsátkozott, és ideiglenes tarifát fogadott el, mely az annyira gyűlöletes különzéki vámoikat újra megtartja, és az előbbtől csak annyiban különbözik, miszerint azon cikkeknél, melyek az osztrák-német szerződés szerint olcsóbb vám mellett bejöhethetnek, azon vám, melyet külföldi p. francia áruk a németvámegyletben a porosz francia szerződés szerint fizetnek azon vámhoz, melyet a németvámegyletből Ausztriában fizetnek hozzá számított, és ezen összeghez képest a beviteli vám a többi külföld irányában is lejobbszállított; mely lejobbszállítás Ausztria kényszerítve volt, ha nem akarta, hogy az összes forgalom útját csak Németországon keresztül vegye. A többi t. i. az osztrák-német szerződés által meg nem érintett árukra nézve a régi vedvám még ideiglenesen fenn tartatik.

Ezen palliativ intézkedés csak egyszerű számolási feladat volt, és ezen ideiglenes tariffa, valamint az osztrák-német szerződés által kezünk csak annyira kötvék, hogy az utóbbi szerződésben foglalt tételekre nézve vámfelemelést nem léptethetünk életbe, mi azonban úgy sem lehet szándékunk.

Van tehát okunk reményleni, hogy a felette fontos vámreform kérdése még országgyűlésünk elébe fog terjesztetni, és képviselőink befolyásával és a külállamokkal már is megkezdett alkudozások folytán érdekeinknek megfelelőleg eldöntetni.

Mielőtt azonban a hazánkra és az Ausztriai birodalomra nézve legcélrányosabb vámpolitikát és az ez úton megteendő lépéseket megfejtenők, vizsgáljuk meg hazáknak főterménycikkeit, mint annak vagyforrásait, előállításaiuknak feltételeit és akadályait, kivitelüknek, életfeltételeit valamint nehézségeit, nevezetesen pedig azon befolyást, melyet a külföldi vámrendszerek a kivitelre gyakorolnak, hogy ily módon az utakra és módokra akadjunk, mikép lehetne ezen akadályokat és nehézségeket eltávolítani, a természetet gyarapítani, vásárukat kiterjesztetni, minden ábrándozó, viszonyaink és életfeltételeinkhez nem alkalmas természetnek mesterséges és ennél fogva költséges előmozdításától magunkat megóvni és a vám- és kereskedelmi politika eszközeivel, leginkább pedig a külállamokkal kötendő nemzetközi vám- és kereskedelmi szerződések által, a nemzet vagyonságát és vele együtt anyagi erejét és hatalmát emelni és biztosítani.

VI.

Hazánk főtermesztményei mind vagyonának forrásai, előállításuk és kivitelük életfeltételei, akadályai és nehézségei, nevezetesen a külföldi vámszabályzatok és vámtételek.

Magyarország kiválólag földmivelő ország. Bányamivelése nagyobb kiterjedésben csak némely északi megyeiben gyakoroltatik. Ipara vagy a mezei gazdasáttal szorosabb összefüggésben áll, mint a malomipar, szeszegetés, czukorgyártás, sörfőzés sat. vagy pedig egyszerű kézipar, mely úgyszólván csak a legközelebbi környék szükségait elégíti ki, és nagyobb vásárral már természeténél fogva sem bírhat.

Hasztalan törekvés lenne még most, midőn a nyersanyagok termesztése még annyi akadályal küzd, mesterséges és erőltetett módon gyáripárt előteremteni, mert ez mostani körülményeink közt csak üveg-házi növény maradna, mind addig míg a mezei gazdaszat igényei kielégítettek, míg annak termesztéséből fölösleges tőke és munkaerő fenmarad, és addig míg az ily gyáripar életfeltételei: olcsó tőke és munkaerő létre nem jöttek, a tökéletes államgazdaszatra nézve oly felette szükséges ipar életbeléptetése nálunk a konyhaszereket nélkülöző háziasszony azon ötletéhez hasonlitaná, mely szerint rendelkezésére álló minden pénzt varrógép megvásárlására fordítaná.

A nyerstermények és az azokkal szoros összekötetésben álló úgynevelt mezőgazdaszati iparczikkek tehát azok, melyek jelenleg hazánkra nézve fontossággal bírnak, és minthogy a természető feladata nem csak annyit előteremteni, mennyi maga fogyasztására szükséges, hanem annyit, hogy a felesleget eladhassa, jövedelméből más szükségait fedezhesse és a ha marad, tőkésítés által nagyobb termelési erőt fejthessen ki, — a termelés elősegítése valamint a kivitel könnyítése legnagyobb figyelmünkre érdemes.

A termelés akadályai közül némelyek nevezetesen az urbéri viszony, minden káros befolyásaival, az ősiségi rendszer és a közvámvonal az 1848. évi és későbbi törvények által elhárítottak, de fenmaradt még elég oly akadály mely termesztésünkön nehezedik és okozza, hogy természetáldotta honunk még koránt sem termeszt annyit, koránt sem bír oly kivittel, koránt sem képes oly kereskedelmi álláspontra vergődni, mielyent éghajlati viszonyai, munkás és szorgalmas népéről feltételezni lehetne.

Termesztésünk főakadályai közé sorozandók:

1. A magas adó, mely már az alaptőkét is megtámadván a természető erőt alapjában megingatja. Hogy ez szomorú tény, minden honpolgár érzi, napi sajtónk, de még a Lajthán túli országok képviselői oly hangon hirdetik, hogy felesleges volna ehhez még többet szólnani.

termelési adatok

A közvagyonosság évenkénti apadása és csökkenése kitünik, ha a csődök szaporodását és azon tényt vesszük tekintetbe, hogy hivatalos adatok szerint Ausztriában a vagyon hátrahagyása, nélkül elhaltak száma az összes hagyatékoknak majd 38 százalékra szaporodott. *) De az adóhátralékok minden évben szaporodó mennyisége is mutatja, hogy az általános elszegényedés ijesztő mértékben halad. Az adóhátralékok 1862. évben 14,576,000 frtot (azaz 12 százalékot) tettek, 1863. évben 20,470,000 frtra (15 százalékra) emelkedtek fel, és 1864. évben 26,432,750 frtra (19 százalékra) szaporodtak. Az utóbbi számból a szorosabb értelemben vett Magyarországra 10,321,000 frt (az az 32 százalék), Bánságra 5,622,697 frt (az az 55 százalék) Horváth és Tóthországra 1,749,000 frt (az az 47 százalék) esik, és így a nemakaras szigorú végrehajtási intézkedések által ki lévén zárva, a lehetetlenség és az adó aránytalansága Magyarországra nézve az által ki van mutatva, hogy p. Felső Ausztria csak 53,202 frtot (az az 2 százalékkal) Szilézia 18,688 frttal (1 százalékkal) és Salzburg csak 3571 frttal (az az $\frac{1}{2}$ százalékkal) maradt adójával tartozásban.

2. Tőkehiány és czélszerűtlen uszora törvények, mely roppant akadályát a termelésnek egy osztrák képviselő (Berger) igen élénken következőkép festé: „A rendelkezhető tőkének az „állam heves étvágya általi felemésztese a tőkét az iparra nézve már „annyira megdrágyította, hogy a természet és a kézműipar az állam versenyzése mellett és annak korlátlan uszoras kölcsön felvételei folytán, „már nem is képes szükséges tőkét előteremteni. Ez természetünk „gyengeségének egyetlen oka, evvel és a változatlanul fenntartott uszora „törvényekkel, melyek fenntartása mellett egy alapos ok sem idézhető, „mi magunk agyonvédelmeztük természetünket. Olvassuk csak a hivatalos lapokat: az előbbi parasztgazdaság falusi idyllai helyébe a „váltóvégrehajtás társadalmi szomorujátéka lépett!”

A hitel igénybe vétele által az államadósság alig két év alatt 233,263,000 frttal szaporodott és 5%-től tőkére átszámítva 2,638,956,836 frtra rüg, az állam vagyona 26,149,448 frttal kevesbedett, s a már alig elviselhető adóteher évenkénti 30 millió frttal növekedett. Ezen számok**) nagyobb hanggal szólnak és elvenebb színekkel festenek mint akár mely hosszas dictió képes lenne.

Sem a korszerűtlen uszora törvények sem a kevés tőkével rendelkező elégtelen hitelintézetek nem képesek a kamatlábnak folytonos és más országokban ismeretlen felemelkedését akadályozni. Mig a 3%-tes állampapírok Angliában 91-el, Franciaországban 76-al, Poroszországban 72-vel jegyeztetnek, nálunk azok 37-en állanak, mely adatok szerint a kamatláb Angliában 3.3. Franciaországban 4.5, Poroszországban

*) Lásd Jeiteles J. Zehn Jahre nach dem Handelsvertrage.

**) Az 1865. évi budgedjelentésből.

4., Ausztriában majd pedig 8%-tőlít tesz. Magánforgalomban pedig a kamatláb nem ritkán minden lehető biztosítás és első helyeni betáblázás mellett a törvény könnyű kijátszásával 10—20 %-tőlít tesz. A kölcsön felvétel, mely más országban a földmivelést, ipart és kereskedést elősegíti, nálunk annak biztos romlását és a nemzet elszegényedését okozza. De nem is lehet az máskép, ha tekintetbe vesszük, hogy az államadósság évenkénti 115 milliónyi kamatjából 82 millió a külföldre kifolyik és a nemzet tőkái annyival fogynak.

Ehhez járul még a pótlékaival együtt majd 10%-tőlít meghaladó jövedelmi adó, mely okozza, hogy az ingatlan birtokra kiadott tőke tulajdonosának 6% jövedelmét sem hozván, ez jutányosabbnak látja, pénzt máshová p. állampapírokba vagy részvényekbe elhelyezni, hol magasabb kamatozást biztosan várhat.

3. Földmivelési gépek magas beviteli vámjá, mely tárgyra későbben visszatérni alkalmunk lesz.

4. Gazdászati iskolák és mintaintézetek hiánya. Hazánkban mint földmivelő országban legujabb időig egyetlen egy gazdasági tanodát találtunk, és az sem volt tulajdonkép magyar!*) Nem lenne legnagyobb szükség, hogy legalább annyi gazdasági tanoda állítassék fel az országnak különböző és arra alkalmas pontjain, a mennyi jogakademia és katonai növelde létezik?

A kormánytól kell tehát gazdasági tanodák és mintagazdaszatok felállítását valamint gazdasági jutalmak kiosztását várunk, mert mindezekre a különben igen üdvös befolyásu országos magyar gazdasági egyesület és fiók egyleteinek rendelkezhető anyagi ereje elégtelen.

5. Munkaerő hiánya, és a katonai szolgálati idő hosszasága. Mert hazánk viszonyaira nézve és a magyar nemzet harczias szelleme mellett 3—5 évi szolgálati idő, melyből megint második fele szabadsággal elbocsajtás által könnyen volna elengedhető, tökéletesen elég volna az állam védelmi állapotának fentartására. Ennek begyőzésére csak az utóbbi hadjáratokra hivatkozunk, melyekben alig alakult csapatok és besorozott ujonczok még a tüzérségnél is bátorság és ügyességben csodákat miveltek.

6. Népünk azon hajlama, mely szerint megtakarított tőkét földbirtokának kiterjesztésére fordítja, és a már meglévőnek kellő felszerelését, marhatenyésztést és a mezei gazdaszat melléktermesztéseit elhanyagolja.

7. A védvámrendszer és abból kifolyólag a beviteli vámok magassága és iparczikkek drágasága. Terményeink arának folytonos

*) Mialatt ezen értekezés iratott, a keszthelyi és debreczeni magyar gazd. tanintézetek életbeléptetése határozottatott el.

ingadozása és apadása ellenében áll azon viszony, miszerint szükséges gyári cikkeinket a védvámok fennállása miatt az osztrák gyárakból drágábban és sokszor rosszabb minőségben vásárolni kénytelenítettünk mint tökéletes vámszabadság mellett.

8. A természetés belső hiányai, melyek a mennyiben taglalásuk ezen értekezés körét túl nem haladják, az egyes termelési cikkeknel röviden fognak érintetni.

A természet ezen akadályai közvetve a kivitel is gyengítik, de vannak még a kivitelnek saját nehezítő akadályai, nevezetesen:

1. Jó és olcsó közlekedési eszközök hiánya. A buza például ószerű rossz utakon csak 5, müutakon 50 és vasutakon 200 mértföldre szállitható míg értékének átlaga kétszeresítetik. Mint-hogy közlekedési főüterünk a Duna kereskedelmi érdekeinkhez képest épen megfordítva foly oly országok felé, melyek terményeink nagy részére, fekvésük és éghajlati viszonyaik miatt, nem szorulnak sőt e tekintetben vetéltársainknak tekinthetők, és a folyás elleni hajózás költséges, honunk közlekedési viszonyai csak vasut és csatorna építés által válhatnak virágzókká. Mikép állunk e tekintetben a többi europai államokkal összehasonlítva, kitetszik azon összehasonlításból, miszerint 100 □ mértföldre, Angliában $3\frac{1}{2}$, Belgiumban $10\frac{3}{4}$, Francziaországban $6\frac{1}{2}$, Ausztriában pedig csak $\frac{3}{5}$ mértföld csatorna, egy mértföld vasut Angliában már 2, Francziahonban 6, Ausztriában csak 14 □ mértföldre esik. Magyarhonra nézve ezen viszony még kedvezőtlenebb.

De a fennálló vaspályák ellen is az általános panasz az, hogy magas vitelbérek által a honi természetmények kivitelét lehetetlenítik. Más államokban az állam a vasutépítést nemzetgazdászati feladatának tekinti, sőt Angliában a magánosok által épített vaspályák beváltása is terveztetik, míg nálunk a vaspályák az állam által építettek ugyan, de ferde gazdaszat és pénzzavarok miatt potomáron eladtak, a nélkül, hogy az állam magának a vitelbérenek szabályozására való szükséges befolyást fenntartotta volna.

De maga az illető társulat érdekében is állana a fillértariffa (minden mázsáról és mértföldre egy fillér azaz $\frac{1}{12}$ új kr.) behozatala, mely más országokban úgy az iparnak mint magának a vaspályaüzletnek hasznát előmozdítja, *) mert a társulatok gyér bevétele épen a vitel lehetetlenségének tulajdonítandó. Mily előnnyel jár a vitelbére ily leszállítás, látjuk a Köln-Mindeni vaspálya példájából, mely vasut 1848-ban 4.50 fillérnyi vitelbére mellett 502,262 tallér jövedelmet és $3\frac{1}{3}$ % nyereséjuttalékot, 1856. évben 3.18 fillérnyi vitelbére mellett 2,564,483 tallér jövedelmet és $8\frac{2}{3}$ % nyereséjuttalékot, 1862. évben

*) Vaspályaink árszabása mázsánként és mértföldenként 1.50–1.95 kr-ra meg belföldi szállításoknál, külföldrei vitelnél pedig 15–17 kr-ra.

pedig, változatlanul maradt egyéb körülmények közt, 2.50 fillérnyi vitelbér mellett már közel 5 millió tallér jövedelmet és 12⁵/₁₀₀ % nyereményjutalékot mutatott ki.

Egyelőre kivitelünkre nézve legnagyobb fontossággal bír az alföldi vagy Nagyvárad-Fiumei vaspálya létesítése, mely nem csak az Alföldet az Adriai tengerrel s a birodalom déli tartományaival, hanem a felsővidékkel is összekötendő, mely vasut azonban csak kamatbiztosítás mellett létesíthető.

Mellékvasutak, melyek nálunk a műutakat helyettesíthetnék és a nagyobb és fővaspályák forgalmát és virágzását előmozdítandják, nagyobb vaspálya társulatok, vidéki egyletek vagy nagyobb birtokosok által lennének építendőek, csakhogy itt is a pénzhány vetóját kiáltja.

2. Kivitelünk nagy akadálya a kiviteli cikkek tökéletlen és változó minőségbeni előállításában rejlik, mely miatt termeszterményeink a külföldön nem oly kedveltek mint más országokéi. Nevezetesen a gabona tisztátlan előállítására, valamint a borkezelés hiányaira még lesz alkalmunk visszatérni.

3. Némi terménycikknél nehezítik a kivitelt a külföldi vámkösz, melyeket minden egyes kiviteli cikknél külön előadni, és a kivitelre való nagyobb vagy kisebb befolyásukat kiemelni főfeladatunknak tekintvén, e végett szükségesnek tartjuk nevezetesebb terményeink egyenkinti taglalására áttérni.

VII.

Folytatás. — A gabona. — Malomtermesztermények. — Repcze és más olajmag. — Olajgyártás. — Gardasági gépek.

A föld a nemzetnek legbiztosabb jövedelemforrása, mely okszerű kezelés mellett soha fel nem emésztetik, mely ki nem kölcsönöztetik, tehát vissza nem fizetendő, melyért kamatot nem kell fizetni, mely ellenkezőleg folyvást kamatoz. A földmivelő azon roppant tőkét hasznosítja, mely a föld élelmezési erejében rejlik. Azért lehet a földmivelést méltán az emberiség dajkájának nevezni.

A földmivelő osztály rendszerint a legmegelégedettebb az államban, mert érdekei a haza jólétével legszorosabb összefüggésben állanak, és egy néposztály sem ragaszkodik oly hiven annyi szeretettel hazájához mint a földmivelő.

Hazánkban a földmivelés a legelső anyagi érdekeket képviseli. A gabonaaratás nálunk a legfontosabb esemény, annak jobb vagy rosszabb eredményétől feltételeztetik adóképessegünk, iparcikkforgyasztságunk, kereskedésünk virágzása és állattenyésztségünk növekedése. Mily szomorú következményei lehetnek csak egy évi aszálynak,

mily hosszú ideig érzük következményeit, pár év előtt tapasztaltuk!

Azon szomorú kép, mely által legnagyobb hazánkfia „hítel” czimű munkájában a magyar földmivelés és gabonatermesztés nyomorúságát oly élénk színekkel festette, a jelenkorra már, hála az Istennek nem egész terjedelmében alkalmazható. Azóta a közbeneső vámvonal megszüntetése és a vámleszállítás által gabonánk nagyobb vásárt nyert, azóta az 1862. évi londoni világkiállításon földterményeink szép szerepet játszottak, 400 beküldő közül 175 nyert kitüntetést és terményeink olcsó ára talán először lett a világ előtt ismeretes. Szaporodtak azóta közlekedési eszközeink. A gazdasági országos egyesület már igen sokat tett a mezei gazdaság általános emelkedése ügyében, és ezen üd-
vös egylet további működésébe helyezhetjük legszebb reményeinket. *)

Daczára mindezeknek a gabonaneműek kivitele korántsem elégeti ki azon várakozásokat, melyeket benne helyezni jogosítva vagyunk, korántsem felel meg azon feladatnak, mire hazánk természetes fekvése szerint hivatva volna és azon igényeknek, melyeket hazánk anyagi érdekei és felvirágzása tekintetéből ezen legfontosabb és legelső termesztési águnk irányában tenni kénytelenek vagyunk.

Átlagos évenkénti gabonatermesztésünk, a londoni világkiállítás alkalmával összeállított adatok szerint,

14,655,000	mázsa	buzára
15,321,000	”	rozsrá
14,506,000	”	tengerire
15,950,000	”	zabra és
3,285,000	”	más gabonaneműekre számítatik.

A vontató hajókon szállított gabonaneműek összege tett csupán Pesten és Győrött 1860. évben 5,907,545 mérőt, 1861. évben 6,352,897 mérőt, 1862. évben 4,223,474 mérőt, 1863. évben 3,190,771 mérőt, és 1864. évben 3,020,959 mérőt.

Ezen számokhoz járul még a dunagőzhajózási társulat által a Dunán, Tiszán, Száván, Dráván, a Béga- és Ferenczcsatornán szállított gabonaneműek, és pedig:

	zsákokban	zsák nélkül
1860. évben	672,436	mázsa 5,448,487 pozsonyi mérő
1861. ”	708,631	” 4,882,518 ”
1862. ”	548,890	” 3,386,430 ”
és 1864. évben	8,955,625	mázsa gabona szállítattott.

A déli vaspályán szállítattott: 1861. évben 2,572,508 mérő és
1862. ” 1,630,967 ”

*) A föld productiója és bruttójövedelme Ausztriában minden mivelt föld után még csak 22½ frtra számítatik, holott Franciaországban 60 frtot, Angliában 120 frtot tesz.

Jellinek Mór *) számítása szerint hazánk közepszerü termés mellett négy — jó termés mellett öt, — igen jó termés mellett nyolcz- és kitünő évben tizonöt milliő mérőt természet saját szükségén fölül.

A legújabbán összeállított adatok szerint Magyarországnak gabo-
termelése 1864. évben számítható:

téli vetemény t. i. buza, kétszeres, rozs, árpa és repceze:	58,801,088	pozs. mérőre.
nyári vetés t. i. árpa, zab, tengeri és hüvelyes vetemény	55,004,000	„
Összesen	113,805,088	pozs. mérőre.

Ezen adatokból lehet látni, mily aránytalanság uralkodik gabona-
termelésünk és kivitelünk közt, mert hivatalos adatok szerint Magyar-
ország gabona kivitele 1860. évben 170,993 pozs. mérőt, 1861. évben
78,992 pozs. mérőt, 1862. évben 48,375 pozs. mérőt, 1863. évben pe-
dig csak 18,085 pozsonyi mérőt tett.

Ezen adatok azonban még azért is oly csekélyek, mert abban
csak a Magyarországi vámhivataloknál kivitel végett bejelentett men-
nyiségek foglaltatnak, azon gabonaneműeknek mennyiségét, melyek az
örökös tartományokban vagy a határszélen vétettek vámozás alá, kü-
lön kimutatni nem lehet. Azok az ausztriai birodalom kimutatásaiban
foglaltatnak. (I. a III. táblázatot).

Ezen kimutatások szerint az ausztriai birodalom 1861. évben
6,737,659, — 1862. évben 8,380,760, — 1863. évben (az uralkodott
aszály miatt csak) 4,231,943, és 1864. évben megint csak 4,303,541
vámzását szállított a külföldre.

Azonban a bevétel is jelentékeny és a gabonát termelő birodalom
viszonyaira szomorú árnyékot vet.

Ausztria ugyanis 1861. évben 2,206,201, — 1862. évben 2,409,974,
— 1863. évben 2,402,751, — és 1864. évben 3,669,750 vámzását
hozott be a külföldről.

Egy pillantás ezen számokra mindenkit meg fog győzni arról,
hogy a gabona kivitel nálunk sem valóságos sem lehető termelésünknek
meg nem felel, és még roppant kiterjedésnek örvendhetne.

Ezen szomorú tüneményt nem csak a természetnek fenébb (VI.
fejezetben) említett általános akadályainak lehet tulajdonítani, hanem
különösen a gabonatermelés és kivitelének akadályaihoz számíthatjuk:
a földművelési rendszer hibáit, munkaerő és földművelési gé-
pek hiányát, az állattenyésztés kisebb terjedelmé és
hibás kezelése, mely miatt a föld trágyahiány okozta lassú de
biztos kimerítésnek megy előre, a vetőmag meg nem változta-
tása, miután csak jó és tiszta vetőmag által lehet oly minőségű gabo-

*) „Die niedrigen Getreidepreise“ című röpiratában, Pesten és Bécsben 1865.

nát természeteni, mely a szállítási költségeket kifizeti és külföldi vásáron kelendősegre és jó árra számíthat. Legnagyobb figyelmet érdemel pedig a gabonának kellő tisztítása, mely által Jellinek Mór*) kiszámítása szerint minden mérő buzánál 5 krnyi költséggel 40 krral magasabb ár eszközölhető. Végre állandó kivitel érdekében a gabonakereskedőknek is lelkiismeretes kezelés ajánlandó, hogy t. i. a gabona az elküldött mustrának megfelelőleg szállítassék, és ha e tekintetben vádolni senkit sem akarunk, mégis méltán kívánhatjuk, hogy minden gabonakereskedő nem csak saját üzletét hitele érdekében lelkiismeretesen kezelje, de a közös ügy érdekében is még másoknál és netalán külföldi alkuszoknál tapasztalt lelkiismeretlen csaló eljárást azonnal a nyilvánosság elébe hozzon, hogy kivitelünk és általában kereskedésünk minden vád alól felmentessék és a bűnös tett azokra essék vissza, kik azt elkövetni és gabonakereskedésünket rossz hírbe ejteni elég vakmerők.

Mi különösen a pestbudai mint fő-gabonapiacot illeti, annak fölvirágzását nem kis mértékben a városi eladási és kövezeti vámok, nem különben a lánczíd és alagút vámjai akadályozzák, mely kiadások összesen véve minden mérőt 4½ krral drágítanak, és sok esetben a kereskedőnek egész hasznát elnyelik.

A külföldi vámok befolyását ezen czikknél károsnak nem lehet állítani. A kiviteli vám ugyanis, mely 1847. évben minden mázsa után 22½ pkról 45 pkrá azután 2 pft 24 pkrá, és végre 5 pft 18 pkrá felemeltetett, és egy ideig tökéletes tilalomba ment által, mint már említettett, 1851. év óta tökéletesen meg van szüntetve.

A beviteli vámnak (35 illetőleg 27 és 18 kr.) megszüntetése szinte tanácsos lenne, mert gabonatermelésünk védvámra nem szorul, és rossz aratás esetében magunk föntartására valamint a külföldi vevők kielégítésére az Oláhországi gabona olcsó behozatalára nagy szükségünk van.

A külföldi vámok **) gabonára nézve kivitelünket semmiképen sem akadályozzák és a gabona átlagos árával ***) nem állnak aránytalan

*) L. fennidézett röpiratát.

**) L. hazánk főterményeire szabott külföldi beviteli vámok összeállítását a VI. táblázatban.

***) A buza átlagos ára a pesti piacon jegyeztetett:

évben	osztr. érték		átlagos ágio mellett
	papir pénzben	ezüst pénzben	
1854	6.87	5.39	127.29
1855	6.59	5.45	120.78
1856	5.16	4.94	104.53
1857	3.53	3.34	105.62
1858	3.39	3.25	104.37
1859	3.92	3.24	121.01
1860	4.70	3.56	131.84
1861	5.48	3.86	142.05
1862	4.67	3.66	129.50
1863	4.74	4.18	113.38
1864	4.27	3.69	115.76

A tízezerévi átlag pedig tesz:

4 ft. 48. krt.

5 ft. 39. krt.

119.60.

viszonyban, nevezetesen a német vámegeletben gabona és hüvelyes vetemények az osztrák-porosz szerződés szerint vámentesek. Angliában egy vámmáza gabona fizet $12\frac{3}{10}$ ujkr. Franciaországban egy máza búza vagy kétszeres 20 ujkr, minden más gabona 10 ujkr. Olaszországban a gabona vámentes, csak zab fizet vámmázsánként 12 ujkr. Végre Helvetiában fizet egy vámmáza 6 ujkr.

Említés nélkül nem hagyhatjuk azon versenytársainkat, kik az európai vásárt nagy gabona mennyiségekkel ellátják. Ide tartoznak Törökország és Oroszország valamint az északamerikai államok. A két előbbi ellenében rendszeres és okszerű gazdaság valamint közlekedési eszközeinek szaporítása által győzhetünk. A legveszedelmesebb vetélytárs főképp az angol vásáron Északamerika marad. Azonban ez most beháborúja által vert sebein szenved és legutóbbi időben behozott czélszerűtlén és túlságos vámrendszere által úgy ártott magának, hogy gabonája és lisztjének kivitele érezhetően csökkent. *) Midőn előbbi években az angol vásáron a legtöbb gabona amerikai volt, múlt 1864. évben az oda szállított 17 millió mázsának csak kisebbik része t. i. 7 millió máza jött Amerikából, mely körülmény Amerika versenyképességének nem a legjobb bizonyosságul szolgál.

A nyers gabona kivitelén kívül mezeigazdaszatunk gyümölcseit még más és pedig kétszeresen productiv úton lehet értékesíteni, t. i. a malomgyártmányok különösen a liszt kivitele és az úgynevezett mezőgazdasági iparágak nevezetesen olaj- és répacukor-gyártás, szesz- és sörfőzés által.

A malomipar hazánknak minden iparnemei közül a legszükségesebb, melynek életfeltételei nálunk legnagyobb mérvben már megvannak, mert ha a gabona az országban feldolgoztatik, nem csak a feldolgozás haszna az országban marad, hanem ezen átdolgozás által a viteli díjak tűrhetőbbek lesznek, a gabona kivitele és ára állandóbbá válik és még a gabona hulladéka is az állattenyésztésnek és közvetve megint a mezei gazdaságnak hasznot hajt.

A nyerstermények honunkbani átdolgozásának szükségére és hasznára már 30 év előtt Széchenyi István „Hitel“ czimű munkájában utalt, valamint legújabb időben b. Eötvös József **) is létesítendő iparunk első feladatának a nyerstermények nemesbítését és értékesítését nyilvánítja.

*) Amerikából Angliába szállított:

évben	liszt	búza	tengeri
1861	1.232,535 Brls	16.710,383 Bush.	4.985,430 B.
1862	394,928 „	12.399,804 „	3.273,813 „
1863	402,650 „	4.937,984 „	239,459 „
1864	54,995 „	1.228,333 „	56,938 „

**) L. a pesti iparbank megnyitása alkalmával 1864. évi Mart. 24-én tartott jeles beszédét.

A mű- és gőzmalmok hazánkban már oly előmenetelt mutatnak, mely a legszebb reményekre jogosít. Mű- és gőzmalmok nagyobb számban keletkeztek és oly örvendetes nyereséget hoznak, hogy szaporításuk határát még koránt sem látjuk elértnék. Terményei a külföldi műkiállításokban babérokot arattak, *) és ezen szép eredményeket leginkább azon körülménynek köszönhetik, hogy a lisztet hideg és száraz uton előállítják, minek következtében az a legnagyobb tartóssággal bírván, hosszabb elszállításra is elromlás veszélye nélkül alkalmas, úgy hogy magyar liszttel próbaszállítások nyugoti és keletindiába legjobb sikerrel történtek.

A bánási-, tiszai és fejérmegyei buza bizonyos arányban vegyítve kitünő lisztet és darát ad, melynek jelességét azon tény igazolja, hogy a pesti hengermalom (O) számú lisztje Londonban is, hol az egész világ lisztjei versenyeznek rendszeren az angol zsáknál 4 shillinggel, tehát 6—7%tólival drágábban fizettetik mind az ottani vásárra hozott más lisztzeműiek.

Ausztriának kivitele malomgyártmányokban (a III. táblázat szerint) számíttatik:

1841—1850. évig átlagosan	186,921 mázsára
1851—1860	311,670 "
1861. évben	797,974 "
1862.	880,069 "
1863.	869,930 "
1864.	823,742 "

Ezen kiviteli összegből az 1862. évi kimutatások szerint	Déliné-
metországba	256,000 mázsára
Szászországba	60,474 "
Poroszországba	14,132 "
Oroszországba	25,576 "
Török	43,890 "
Olasz	28,610 "
Helvetiába	2,487 "
Trieszten keresztül a tengeren	252,695 "
Velenczén keresztül	8,173 "
Fiumén és a többi adriai kikötőkön keresztül	15,246 "

összesen 854503 mázsára

6,836,024 fnyi értékben szállítotott, mely összegből 178,727 bevitt mázsát levonván, marad tiszta kivitel 675,876 mázsára 5,388,403 fnyi becsértékkal.

Magyarországban létezik jelenleg 147 gőz-, 70 mű-, 9173 pataki-,

*) A pesti hengermalom már 6 érmet nyert és csupán a londoni kiállításban műmalmaink közül 5-en lettek érmeikkel kitüntetve.

7966 lóerővel hajtott úgynevezett száraz-, 475 szél- és 4301 hajómalom, összesen 30166 malomkövel.

A száraz-pataki és hajómalom nagyobbrészt csak a helybeli szükségletet elégíti ki.

A gőz- és műmalmak gyártmányainak mennyiségére nézve biztos adatok hiányzanak; csupán a sopronyi kereskedelmi- és iparkamara jelentéséből vehetjük ki, hogy annak kerületében fekvő 50 gőz- és műmalom évi forgalma 2,500,000 mázsa lisztre becsültetik.

Hivatalos kimutatások szerint magyar liszt és egyéb malomgyártmányokból vitetett külföldre:

1860. évben	9,099 mázsa
1861 „	10,556 „
1862 „	31,735 „
1863 „	25,603 „
1864 „	44,924 „

1863. évi September hó óta egész 1864. Május közepeig a magyar lisztnek exportja külföldre és az örökös tartományokba tett; nevezetesen:

Braziliába	3,500 zsákot
Trieszten át	25,400 „
Déli Németországba	30,000 „
Angliába és Hollandiába	600 „
Az osztr. örökös tartományokba	65,000 „

tehát 8½ hónap alatt összesen 124,500 zsákot, vagyis egy zsákot másfél mázsával számítva 186,750 mázsát, mely adatok a liszt kivitelének szép növekedését tanúsítják.

A magyar liszt nem csak Angliában, de Braziliában, Singaporeban, Batáviában, sőt újabb időben Hongkongban is nagyon kedvelt árucikk, sőt az amerikai kikötőkben az ottani rosszabb minőségű liszt Ausztriából behozott liszttel vegyítetvén ez által értékesebbé tétetik. *)

Hogy mindennek daczára a liszt kivitele még nagyobb terjedelmek mostanáig nem örvend, következő okoknak tulajdonítható:

Az egyik de csak mellékes ok a délamerikai és lapláti államokban újabb időben keletkezett műmalmokkali versenyben rejlik, mely versenyben azonban Angliában és az ázsiai kikötőkben már lisztünk jobb minősége miatt könnyen győzhetnénk.

A második ok gőz- és műmalmaink elégtelen száma. Holott kellő tökeerővel ellátott műmalom építése a legjutányosabb vállalatokhoz tartozik, és kellő kezelés valamint merész gabonaüzérkedés kikerülése mellett, mindég biztos jövedelmet nyújt, egyúttal pedig technikai erőttel kikepezése által serdülő gyáripárunk előmozdítására nagy befolyással lehet.

A harmadik és főokot közlekedési eszközeink túlmagas vitelbé-

*) L. Betrachtungen eines Seeoffiziers. Wien Gerold et Sohn 1861.

reiben találjuk. Nevezetesen a Lloyd gőzhajózási társulat díjai Galacztól Konstantinápolyig a Marseillei lisztküldeményekkel való versenyzésünket feletté nehezítik, noha az említett társulat legújabb időben egy kis elengedésre késznek nyilatkozott.

A déli vaspálya lisztre sokkal magasabb vitelbért szabott mint a gabonára, holott vasuti vagonban, mérték szerint véve, mindenesetre több lisztet mint gabonát lehet elhelyezni.

Sokan a vasúti enquetétől várják ezen bajok orvoslását. Mi pedig nagy reményekkel nézünk az alföld-fiumi vasút kiépítésének elébe, mely nem csak rövidebb úton szállítandja gabonánkat és lisztünket a tengerparthoz, és így a déli vaspályának hatalmas concurrence leend, de melytől azt is várjuk, hogy létesítése módjának megfelelően érdekeinket inkább fogja tekintetbe venni mint a külföldi társulatok és emellett saját hasznát is előmozdítani.

A külföldi vámok mérsékeltek, fizet t. i. liszt, dara sat. mázsánként Angliában $18\frac{4}{10}$ újkr, Franciaországban 30 újkr, Helvetiában 20 újkr, Törökországban az értéktől 8% tölit. A német vámeqyletben és Olaszországban ezen árucikkek vámmentesek.

Repcze és egyéb olajmag termelése a földművelésnek, az olajgyártás pedig a gyáriparnak jelentékeny ágai. Az olajmag hulladékaí főkép czukorrépa veteményeknél kitünő trágyát adnak, de még marhaetetésre is alkalmasak. Az olajvetemények művelése Cseh- és Poroszországban valamint Hollandiában is a gabonához hasonló szerepet játszik. Anglia pedig képtelen lévén olajgyárainak szükséges repczemennyiséget előteremteni, Francia- és Németországból hoz be évenként 260,000 mázsa 546,170 font sterling értékű olajmagot és az abból készített 9,287,926 gallon repcze- és lenolajt kiszállítja, a nagy mennyiségű hulladékot és olajpogácsát trágyázásra, állatetésre és mesterséges guano készítésére fordítja.

A repcze természetesen igen változó, mert az időjárás és a fagyok több befolyással birnak ezen növényre mint akármely más gabonamemre. Azért az évenkénti termelés nálunk is következő feltünő változásokon ment keresztül: nevezetes az

1854-diki termés	számitatott	250,000	mérőre
1855	„ „	400,000	„ „
1856	„ „	600,000	„ „
1857	„ „	2,000,000	„ „
1858	„ „	300,000	„ „
1859	„ „	800,000	„ „
1860	„ „	1,400,000	„ „
1861	„ „	700,000	„ „
1862	„ „	200,000	„ „
1863	„ „	153,000	„ „
és az 1864	„ „	1,300,000	mérőre, tehát 10 évi
átlaga		736,000	mérőre.

Az 1864. évi termésből belföldi malmokban fel-

dolgoztatott	150,000	mérő
Pesti gyárokban	300,000	„
Bécsi és más osztrák gyárokban	300,000	„
Külföldre eladatott	400,000	„
és a még hátralevő	150,000	„
a raktárokban maradt.		

Olajmag tekintetéből az összes osztrák birodalom forgalma számitatik vámmázsákban:

	kivitel	bevitel ellenében
1857. évben	268,668	138,200
1858	66,438	139,452
1859	222,770	121,070
1860	702,663	100,120
1861	339,919	112,552
1862	448,019	174,826
1863	290,390	160,409
1864	942,738	188,274

Azon szomorú tünemény, hogy rosszab években saját szükségünket e cikkben sem voltunk képesek fedezni, és Csehországból valamint a dunai fejedelemségekből is repczét behozni kénytelenek voltunk, — kevésbé az éghajlati viszonyoknak mint okszerű művelés hiányának tulajdonítandó. Azon szerencsés idő elmúlt midőn hazánk szüzföld jea repczetermesztésnél minden gondosabb művelést és trágyázást szükségeltenné tett. Es ha a legutóbbi években új helyeken péld. Szatmár és Beregh megyében és Tótországban nem vetettek volna repczét, az alsó tiszamelléki vidékből már nem fedezhettük volna szükségünket. A repce ugyanis bőségesen trágyázott mélyen felszántott földet, folytonos művelést és kitisztázást követelven, ez a nagy kiterjedésű alföldi birtokokon munka erő hiánya miatt nehezen teljesíthető. Repczénktöbbnyire tisztatlan, sok gyomogot tartalmaz, sokszor pedig éretlenül is lekaszáltatik. Azért repczénk minőségre nézve a külföldi által háttérbe szorítatván majd 10 % szásztólival kevesebb olajt tartalmaz mind péld. a csehországi.

Olajgyártásunk 1864. évben körülbelöl 80,000 mázsára számítható, mely mennyiség fele kivitetett. Innen láthatjuk, hogy olajgyáraink száma és működése még mindég elégtelen, mert a kész olaj kivitele, mindenesetre jutányosabb mint a nyersanyag exportja, és azonfelül a földművelésre, tüzelésre és marhaétetésre oly hasznos olajpogács a belföldön marad.

Franciaország olajgyártását oly mértékben támogatja, hogy 100 kilogram olaj kivitelére 6 francnyi jutalmat fizet, és a Poroszországgal kötött vámszerződésben a vámnak 1 frt. 25 kr-ra való leszállítását kiközölte.

A repce és egyéb olaj magra vetett külföldi vámok a német

vámegyletben, Angliában és Oroszországban vám általában nem követeltetik, Franciaországban csupán a tengeren idegen lobogó alatt behozott olajmag fizet mázsánként 20 ujkrat. Olaszországban általában szinte 20 ujkrat, Helvetiában pedig 6 ujkrat.

Olaj fizet a német vámegyletben vámmázsánként $52\frac{1}{2}$ krt. Franciaországban szárazföldön 1 frt. 20 krt. tengeren 1 frt. 40 krt. Oroszországban szárazföldön 6 frt. $11\frac{8}{10}$ ujkrat, tengeren 9 frt. $11\frac{8}{10}$ ujkrat, Olaszországban 1 frtot. Helvetiában 12 krt. Törökországban pedig az érték után 8% tólit. Végre Angliában az olaj vámentes.

Az 1863. évben Poroszországgal kötött, azonban most lejárt szerződésből azon aránytalanság keletkezett, hogy a porosz olaj az osztrák birodalom belsejében minden vám aló felmentetett és így a fogyasztási adó alól is ki volt véve, holott a magyarországi olaj Bécsben minden vámmáza után 1 frt. 5 krnyi fogyasztási adót fizet. Midőn az ezen czikkre nézve érdekelték ezen méltatlanság ellen felszóllaltak, válaszul nyerték, hogy ezen körülmény az említett vámegyezmény kötése alkalmával az illetők figyelmét kikerülvén, ezen nem lehet segíteni.

A repce- és olajkereskedőknek ismételve nyilvánított kívánalmi pedig következők:

1. Hogy vagy a most említett fogyasztási adó végkép megszűnőssék, vagy a külföldi olajra is kiterjesztessék. Mely nézetet teljesen magunkévá teszünk.

2. Hogy a kőolajra (Petroleum) magasabb beviteli vám határozassék. A kőolaj ugyanis a repce olajfogyasztás óriási ellensége, mert kőolaj Amerikában mesés mennyiségben a földből kiszivattyuztatván olcsóbb és egyszersmind 20% százalékkal több világító erővel bír mint a repceolaj. Mindamellett nem pártoljuk a kőolajra szabott beviteli vám felemelését, (mely vámmázsánként 80 krt. és a pótlékkal és hordósulyával együtt 1 frt 40 krt. tesz) mert az ily vámelemelés a szabadkereskedés elveivel ellenkezik, és célhoz sem vezetne, miután Gácsországban tetemes kőolajforrások és 20 tisztító gyár létezik, Erdély és Bukovina már évenként 10,000 mázsa kőolajt természet, végre a Máramarosban is találtak már hasonló források és így ezen természetesi ág belföldön már növekedő félben van, és a magasabb beviteli vám csak a belföldi kőolajgyártóknak adott jutalomként volna tekintendő, melynek azonban helyét nem látjuk, minthogy ezen belföldi kőolajgyártás ugyis a magas szállítási költség miatt az amerikai kőolajjal könnyen versenyezhet.

3. Megkívántatott továbbá a vaspályatariffák lejjebb szállítása, mely szerint külföldi olaj olcsóbban szállítatik mind a belföldi.

4. Minthogy gépkenésre és más technikai célokra rendelt külföldi olaj, ha terpentín- vagy rozmarinolajjal vegyítetik és így más használatra alkalmatlanná tétetik, a vám $\frac{3}{4}$ részének elengedése mellett behozható, azon kívánat fejeztetett ki, hogy ily esetben a vegyítés ki-

zárólag csak terpentinolajjal történjék, mert különben az ilyen olaj világitásra még mindig alkalmas marad.

Lenmag nálunk oly elégtelen mennyiségben természetik, hogy évenként nagyobb mennyiségű lenolaj Angliából hozatik be. Az angolok a lenmagot déli Oroszországból hozzák, Hullban kisajtolják, és mégis ezen olajt agió, vám, és vitelbér daczara még hozzánk is szállítják, hol lenmagtermesztésre és olajgyártásra minden alkalmas feltételek megvannak.

A földmivelés terményeiről szözlő ezen cikk befejezése előtt, még a földmivelésre nézve oly felette nagy befolyással bíró gazdasági gépeket kell említenünk, melyek óriási vaskarjaikkal a gabona előállításánál és tisztításánál hathatós segédkezet nyújtanak, és valamint Amerikában az öldöklő csaták által a munkások ritkított számát dicsőségesen kipótolják, nálunk arra vannak hivatva, hogy az urbéri viszonyok megszüntetésével elesett munkaerőt helyettesítsék, a gabonát rövid idő alatt és oly tiszta minőségben készítsék el a vásár számára, hogy az a külföldivel versenyezhesen. Nevezetesen pedig a gőzerővel hajtott cséplőgépek azok, melyeket belföldi gépgyáraink elég számmal és olcsón előállítani még nem képesek és melyekből Clayton Schuttleworth és társa angol czég az utolsó években 400 darabot hazánkba szállított, és aránylagos olcsóságuk és jó minőségük által általános elismerést érdemeltek ki.

Tudjuk mily primitív és elavult módon történt nálunk a cséplés illetőleg a lovak általi nyomtatás, és mily befolyással bírnak jó gépek a gabona tisztaságára és piaci árára. Annál feltünőbb és sajnosabb, hogy az angol cséplőgépek behozatalának mily akadályok görditetnek elébe.

Ezen gépek még nem régen mázsánkinti 42 krnyi mérsékelt beviteli vám mellett (mint fából készített gépek) hozattak be, mert az osztrák gépgyárok vagy általában nem vagy jelentéktelen mérvben foglalkoztak azoknak előállításával.

Csak alig két év előtt kezdett egy bécsi gyáros (Sigl. G.) angol minta után ily cséplőgépeket készíteni. Még az első darabot be sem végezvén, a védvámokat pártoló bécsi kereskedelmi kamara befolyása mellett folyamodott a kormányhoz, és állítván, miszerint a belföldi ipar ily gépeket kellő számmal és oly minőségben készít, hogy a külföldi gépeknek engedett kedvezmény már nem szükséges, a beviteli vám felemelését kérte. Evvel meg nem elégedvén feljelentette, hogy az angol cséplőképek nem 15 %-től vasat, (mely föltétel alatt a 42 krnyi vámnak, van csak helye) hanem 46 %-ot vasat tartalmaznak.

Az elrendelt bizottmányi vizsgálat a vaskereket is hozzászámítván, ugyancsak 20 %-o vastartalmat találván, a beviteli vám a magasabb fokra 4 frt. 20 kr-ra azaz tizszeressel felemeltetett, és csak magánosoknak engedtetett ily gépeket a vám felével t. i. 2 frt. 10 kr-ral

behozni. De ezen kedvezmény is sok ormaságokkal és idővesztéssel van összekötve, és a szabad forgalmat akadályozza.

Kivánatos volna, ha a kormány főkép ezen hazánk anyagi érdekeire oly nagy befolyással bíró iparczikkre nézve a kereskedelmi szabadságot legszélesebb mértékben alkalmazná, mert belföldi gépgyártásunk a nagy szállítási költség által eléggé védelmeztetik, és ily magas védvám mezeigazdaszatunknak legtöbb kárt okoz.

Ha elégtelennek nyilvánítottuk is a belföldi gépgyártást, mégis napról napra inkább tapasztalható fölvirágzását örömmel látjuk. E tekintetben általános elismeréssel dicsekedhetnek, Vidacs István, Röck István, Farkas István, Gubicz András, Strobl és Baris, Temlin Károly, Feivel Lipót és Dobos Ferencz gépgyáraik Pesten, Eichinger Károly Szegeden, Madarász Endre Pécsen, Kühne és Ludwig Mosonyban, Kachelmann Károly Selmecezen.

A gazdasági gépek elterjedésére nagy hatást gyakoroltak az orsz. gazdasági egylet által Pesten 1857. és 1865. évben, valamint a főkegyeletek által koronkint vidéken rendezett kiállítások, melyek által a földmivelő közönség a gazdasági eszközök és gépek hasznáival, valamint árával is megismerkedett.

VIII.

Bor. — Pállinka, Szesz. — Répacukorgyártás.

A bor legrégibb kiviteli czikkünk és már azért is valamint fontosságánál fogva legnagyobb figyelmünkre érdemes. Átlagos évi bortermésünk 20 millió akóra számítható, hasonló termésből a francia czélszerű kezelés és kivitel által 50—60 milliónyi iövedelmet húzna, annál sajnálandóbb, hogy boraink kivitele évről évre csökken, hogy borszállításaink Lengyel- és Oroszországba majd egészen megszűntek, és boraink már országokban is, hol azelőtt kedvelt árucikket képeztek, hitelüket és kelendőséget veszítették, új vásárt pedig nagy nehezen és lassan nyernek. Mig 1856. és 1857. években Oroszországba, a dunai fejedelemségekbe és a német vámegeletbe átlagosan 136,000 mázsa bor vitetett ki, az utóbbi években már csak 77,000 mázsát tett az export, csökkent tehát 50 százalékkal.

A IV. táblázatból látjuk, hogy az ausztriai birodalomban 1841. évtől 1859. évig a bor bevitele a kivített felülmulja, és hogy ezen viszony csak 1860. év óta valamivel kedvezőbb, de csak látszólag, t. i. a mennyiben a bor mennyiségét illeti, mert a behozott borok drágább nemüek lévén, az érte kiadott pénzösszeg eladott boraink árával meg nem fedezhető.

Franciaország 60 millió hectoliter bort (egy hectoliter = 70.⁶⁷¹⁰

bécsi pint) természetén, ebből 3 milliót a külföldre szállít, 8—10 milliót pálinka égetésre fordít és 50 milliót belföldön elfogyaszt. Ha a bor eladása oly társulatok által fog kezeltetni, a mint már Montpellierben elkezdett, az évi termés a termelőknek 500 millió francot behozhat.

Magyarország (a temesi hátság és Horvátország kivételével) exportja hivatalos kimutatások szerint számíthatik vámmázsákban (egy akó bor hordóban = 120 vámfont, palaczkokban = 160 vámfont) számíthatott:

1860. évben:							
Orosz- országba	Olasz- országba	Déli-Német- országba	Szász- országba	Porosz- országba	Török- országba	Trieszteni át	Összesen
0	0	1958	4916	314	1669	818	9675
1861. évben:							
0	0	1910	4624	687	1736	1871	10828
1862. évben:							
211	127	2774	2712	1251	952	815	8842

Termelésünk és kivitelünk közt mutatkozó ezen aránytalanság okai következők:

1. A termelés és pinczekezelés hiányai. Noha e tekintetben a hegyaljai bortermelő egyletnek és az országos magyar gazdasági egyletnek több hasznos intézkedéseit, nevezetesen a budai minta szőlő felállítását csak dicsérettel említhetjük, mégis bortermelésünk hiányait e helyen, ha csak felületesen is meg kell érintenünk. Ugyanis egyike a legnagyobb hibáknak abban rejlik, hogy különböző szőlő nemek vegyítve ültetettek, és hol már ily vegyes szőlő ültetés fennáll, nem minden lehető iparkodás arra fordítatik, hogy a különbözőféle érettségű szőlőtökeket lassankint kiirtassanak és egyforma faj ültetessék, mert addig míg az egyik szőlő már éretl és talán rothadásba is által megy, a szomszéd szőlők még éretlenek és egy vegyítékbe dobva a bor minőségét elrontják.

A pinczekezelés is többnyire elégtelen és hibás, miert is boraink minősége évenként változik, mi méint a kivitelre és kelendősegre kártekonyan hat.

A külföldi fogyasztó vagy kereskedő, ha Magyarországon megrendeléseket tesz, még ugyanazon kereskedőnél sőt ugyanazon termelőnél sem számíthat ugyanazon a fogyasztó által megszokott és megkedvelt bornemre. És abban áll a francia és rhénusi borok előnye a magyar borok fölött, hogy az előbbiek minden évkülömbőség nélkül mindég majd egyforma minőségben állíthatnak elő, mindég majd egy-

formán jők és erősek. Ily eredmény csak figyelmes pinczekezeles és a szőlőcukor alkalmazása által elérhető. Ezen jeles kezelési módot, mely trieri Dr. Gall által feltaláltatott és Pétiót által még inkább javítottat, a francziák már általánosan elfogadtak.

Finomabb borok előállítása nem csak állandó és terjedelmes vásár elnyerése tekintetéből kívánatos, de az ily finomabb nemekre a magas szállítási költségek és külföldi vámok sem birnak oly érezhető sullyal.

2. A borkivitelnek nagy akadályát a közlekedési eszközök túl magas viteltariffájukban találjuk. Ezen úgy a már többször megpendített vasúti enquétevel szoros összefüggésben állván, elég lesz e helyen azon vitelbéreket, melyeknek jeles tokaji boraink alá vannak vetve, azokkal összehasonlítani, melyeket a külföldi nevezetesen a francia és spanyol borok fizetnek, míg ugyanazon rendeltési helyre jutnak.

Tokajból Boroszlóba a vitelbér egy vámmázsa után tesz 2 frt. 23 krt. — Krakóba 2 frt. 6 krt. Ellenben Bordeauxból Stettinbe vagy Danzigba 55 krtól — 1 frt. 25 krt. Ha tehát a nevezett kikötőből a szállítás Porosz-, Lengyel- vagy Oroszországba annyiba kerül mint Boroszlóból vagy Krakóból ugyanoda, a mi boraink szállítása már 2—3-szor többre kerül mint a francziáké vagy spanyol boroké.

Angliába következő szállítási árakat fizetünk :

Tokajból vasúton Pesten és Trieszten keresztül azután gőzhajón akónként 5 frt. 37 krt.

Vitorlás hajón 4 frt. 52 krt.

Tokajból hajón Galaczig és Londonig 3 frt. 99 krt.

Tokajból vasúton Pestre és innen gőzösön Londonig 4 frt. 1 krt.

Tokajból vasúton Pestre, innen gőzösön Bécsbe, vasúton Rotterdamba és hajón Londonba 3 frt. 22 krt.

Tokajból vasúton Hamburgig és onnan hajón Londonba 3 frt. 1 krt.

Bremán keresztül 3 frt. 22 krt.

Ellenben a spanyol borok Cadixból Londonig 1 frt. 4 krt., a portugaliák Oportóból Londonig 94 krt., a francziák pedig Bordeauxból 59 krt. fizetvén, szállítási költségeink körülbelől 4-szer drágábbak mint a külföldieké. *)

3. A külföldi vámok magassága különösen a középszerű bornemek kivitelét lehetetlenné teszi.

A német vámegeylet beviteli vámja 1854 óta mázsánként hordók-

*) Gr. Zichy Henrik úr által gyűjtött adatok szerint. A nemes Gróf a borárakat is összeállította, mely összeállítás szerint Danzigban és Stettinben francia fehér és vörös borok akónként 27 frt. 67 krba, édes francia borok 33 frt. 58 krba, spanyol és portugaliái borok 48 frt. 67 krba kerülnek, Londonban pedig a spanyol borok ára 26 frt. 31 krtól 71 frt. 49 krig ingadozik.

ban szállítva 9 frt., palaczkokban pedig 12 frt. volt, mely vámtételek a legujabb (1865. évi Julius 1-én hatályba lépett) porosz francia kereskedelmi szerződés által 6 frtra mérsékeltek ugyan, de még ezen vám mellett a jobbára középszerű magyar borok, melyek átlagos becsértéke vám mázsánként 8 frtra tehető, 80 %-tőli prohibitív adó alatt nyögnek és a finomabb és értékesebb francia borokkal versenyezni képtelenek.

Anglia egyrészt bortermelés hiánya és nagy fogyasztása miatt, másrészt az erősebb bornemek iránti hajlama miatt, borainkra nézve jelentékeny vásár lehetne, feltéve, hogy az ottani fogyasztók borainkhoz szoknának, hogy a szállítási költségek lejjebb szállítatnának, és ha sikerülne az angol vámtételek lejjebb szállítását kieszközölni. Mert a 26 erősegi fok alatti bor vámmázsánként 4 frt. 64 krnyi a 20 fokon fölötti bor pedig 11 frt. 61 krt, és a még erősebb bor még többet (t. i. minden fok után $12\frac{1}{2}$ ujkrára többet) fizet. Noha Angliában a beviteli vám ezen czikkre tulmagas legalább azon körülmény szolgál javunkra, hogy fokozatos vámozás lévén behozva közönségesebb boraink olcsóbban jutnak be, csakhogy ezeknél megint a szállítási költség majd elviselhetlen.

Az oroszországi vám tesz vámmázsánként 10 frt. 35 kr., mely vám boraink árát majd felül mulja és ezáltal borkivitelünket ezen irányban igen akadályozza. Ezen vámon kívül boraink Oroszországba való szállításuk alkalmával Galaczban városi adónak is alá vannak vetve, mely az érték után fél százalékot és azonkívül minden palaczk után 1 piasztert, hordókban minden oka ($2\frac{1}{2}$ font) után 2 piasztert teszen, és már magában véve borainkat 60 %-tólival drágítja.

Olaszországban egy vámmázsa $55\frac{8}{10}$ krt. Helvetiában 60 krt. fizet. Törökországban is mérsékelt a beviteli vám, mert ott úgy mint minden más czikktől érték után 8 %-tőli vétetik, csakhogy az ottani vámélljárás és az érték kimutatása körül fenforgó zaklatások a borkereskedést ezen irányban is nehezítik.

Ezekből kitetszik, hogy minden kiviteli czikkeink közül a bor a külföldi vámok által legérzékenyebben sújtatik, és a kormány feladata volna államszerződések által a külföldi (német, angol és orosz) vámtételeknek legalább 50 százalékkal való leszállítását kieszközölni; mi azonban csak olyformán lesz elérhető, ha saját beviteli vámjait általában leszállítja, ahhoz pedig a külföldi vámok lejjebb szállítását mint feltételt köti. Ily kedvezmény elérése tekintetéből a bor beviteli vámját meg tovább lehetni mérsékelni, miután a birodalom és különösen Magyarország a külföldi borok versenyzésétől mitsem tarthat. *)

A szesz és pálinka főzés többek által ártalmasnak tekin-

*) I. Az orsz. magy. gazdasági egyesület 1865. mart. 3-án adott véleményes jelentését.

tetik ugyan, kik a nép elfajulását a pálinkaivásnak tulajdonítják és élelmi anyagok szeszre való földolgozását nemzetgazdasági szempontból kárhóztatják. De ezen nézet általánosságában tekintetve hibás. A szeszegetés a mezei gazdaságnak terményeit könnyen szállítható czikkre átváltoztatván, ezen termények könnyű és biztos eladását lehetősíti, a földmivelés és állattenyésztés közti legszebb arányt közvetíti, oly tárgyak felhasználását engedi, melyek különben haszonhajtás nélkül elvesztek volna. A pálinkafőzés az államnak Magyarhonban 4 milliónyi az egész birodalomban 15 milliónyi jövedelmet hajt. A szesz és pálinkafőzés, a műiparnak ezen segítő eszköze, a mezei gazdaság életfenn tartója, hazánkban 10 év előtt roppant előmenetelnek örvendett. Aradon és környékén 29, Temesvár vidékén 21, Nagyváradon és környékén 30 új szeszgyár jött létre. A felső vidéken ugyis előbb már nagyobb mértékben gyakoroltatott a pálinkafőzés.

Ezen örvendetes tünemény azonban néhány év óta szomorú változást szenvedett és a szeszegetést érzékeny csapások érték. Nem tekintve az 1863. évi időjárás csapásait, az adó túlságos felemelésének valamint az adó behajtásánál követett eljárásnak tulajdoníthatók ezen iparcikk nehéz szenvedései, az adóztatás 36—37 százalékkal felülmúlja a poroszországit és többnyire a készítmény árának 50 %-tóljára rúg. A kivitelnél behozott adómegettérítés csekély és a külföldi gyártással való versenyt alig tesz lehetővé. Még azonkívül a kormány által ujonnan behozott ellenőrzési gépek az adó kivetésénél sok és ismételt panasza adtak alkalmat, sokféle csalásnak tárt kaput nyitván, minek következtében nem csak az állam de a jólelkű gyáros is károsított.

Ezen ferde intézkedések hatása már 1863. évben mutatkozott, mely év óta az egész birodalomban 4364 pálinkaégető működését megszüntette, mely munkamegszüntetés nagyobb része hazánkra csik. A pestbudai kereskedelmi kamara által 1855. évben kimutatott 7633 pálinka égetőből már csak 7000 működik jelenleg. A legujabb törvény által behozott megadóztatási mód, mely több évi adóátlag alapján kivetendő adó átalányt állapít, próba idejét még ki nem állotta.

Az 1863. évi kimutatások szerint a buda-nagyváradai pénzügyi kerületben 12695, a pozsonyiban 10729, és a kassaiban 1061, összesen tehát 28214 szesz- és pálinka égető készlett állott fenn, mely számokból a szeszegetésnek jelentőségét meg lehet bírálni.

A pesti forgalom ezen czikkre nézve 1864. évben tekintélyes számokat mutatott ki. Pesti gyárakban ugyanis égetett

az államvaspályán ide szállított	20,200
gőzhajón	28,800
összesen	115,000 akó

mely összegből 37155 akó tovább szállítatván, Pesten és környékén 78,000 akó elfogyasztott.

A pesti vásár forgalmát azon körülmény is nehezíti, hogy a vá-

rosba való bevitelnél akónként meg külön 2 frt. 60 krnyi állami fogyasztási adó és 63 kr. községi pótlék beszedetik, miből az államadó a kiszállításnál kellemetlen és időt rabló formaságok mellett ugyan visszaadatik, a községi pótlék azonban nem. Mi annyival igazságtalább. minthogy a városon kívül elfogyasztott szeszre a városnak adó-kivétési joga megszűnt, és sörnél az ily visszatérítés tetteleg fennáll.

Az osztrák szesz kivitel tett	1858 évben	41,749	vámmázsát
	1859	32,622	”
	1860	64,975	”
	1861	78,515	”
	1862	32,212	”
	1863	42,690	”
	1864	103,263	”

Az 1864. évben növekedett kivitel az adómegettérítésnek tulajdonítható.

Mindamellett ezen számok az export elégtelenségét mutatják, miután csak a német vámegelet évi kivitele 400,000 mázsára számítatik. Ezen hátramaradásunk okát nemcsak a magas és célszerűtlenül berendezett adóztatásban, de a közlekedési eszközökben is találjuk, mert ezen cikknél például Poroszországból a szállítás hajón Triesztig akónként csak 1 frtba kerül, ellenben az osztrák birodalom különféle pontjaitól szinte Triesztig 3 frtba.

Minthogy a megadóztatott szesz egész kiviteleig mértékben és sulyban 15% tólit veszít, és pedig az úton és kikötőben kiparolgás által 11% tólit, és a tisztára párolgás (rectificatio) által 4% tólit, ezen 15% tóli a legkevesebb, mellyel a fennálló vám megettérítést fel kellene emelni.

Nem a külföldi vám okozza tehát kizárólag, hogy ezen cikkből a külföldi productióval nem versenyezhetünk.

Németországgal a fentemlített körülmények miatt még semleges téren sem versenyezhetünk annálkevésbé saját hazájában mázsánkinti 9 frtnyi beviteli vám mellett.

Anglia általánosan hirdetett szabad kereskedelmi elveivel alig megegyezhető az ott ezen cikkre fennálló túl magas beviteli vám, mely egy Gallontól 10 shillinget az-az egy vámmázsá után 48 frt. 89 krt tesz.

Franciaország beviteli váma tesz vámmázsánként 4 frt 22 ujkr, Olaszországné 22 fok alatti szesznel $92\frac{9}{10}$ krt, azonfelül 1 frt $79\frac{1}{10}$ krt. Helvetiában pedig 1 frt 40 krt különbség nélkül. Törökországban az értéktől 8% vetetik, mely vámok magában véve a kereskedést és kivitelét nem igen nehezitenék. Oroszországba azonban a szeszbevétel el van tiltva.

A répaczukorgyártás szinte azon iparnemekhez tartozik, melyek földművelő országokra nézve a leghasznosabbak, mert ezen ipar-

nem által a mezői gazdaság úgy mint az állattenyésztés egyaránt előmozdítatik, és nagy összegek, melyek különben nádcukorért a külföldre küldetnének, az országban maradnak. A cukorrépa a gazdának biztosan eladható terményt, és marhája számára etetési anyagot nyújt, egyuttal pedig a föld minőségére is jótékonyan hat, úgy hogy azon földön, hol az egyik évben répa termelt a másik évben több és jobb gabonát lehet aratni. Ezenkívül a répacukorgyártás a gép- és vegyszeti gyárok fölállítását és a köszén előállítását előmozdítja.

Nem csoda tehát, hogy a statisztikai adatok a répacukorgyártásnál valamint az ausztriai birodalomban általában úgy különösen hazánkban is, oly haladást tanúsítanak, mely egyéb terményeinknél is ohajtandó volna.

Ausztriában ugyanis a cukorgyárak száma 1840. évben 60, 1851. évben 130 volt, és 1862. évben már 139-re szaporult, mely számból 24 esik Magyarországra.

A gyárok számával nőtt a feldolgozott répa mennyisége is, mely 1840. évben 2,144,000 mázsára, 1851. évben 4,905,000 mázsára és 1862. évben már is 15,061,000 mázsára számított az egész birodalomban.

Ezen utóbbi év összes eredményében az egyes országok következő részt vettek:

Csehország	59 gyárral	5,877,551 mázsával
Morvaország	31	3,887,859
Magyarország	22	2,008,677

A cukorgyártást tekintve Ausztria az európai államok közül harmadik helyen áll.

	1862. évben	1863. évben	1864. évben	
A német vámegelet gyártott	2,515,289,	2,760,849,	3,070,938	máza cukrot
Franciaország	2,928,298,	3,473,545,	2,147,010	
Ausztria	1,087,935,	1,459,962,	1,218,330	
Oroszország	969,684,	606,148,	700,000	
Belgia	357,082,	439,200,	400,620	

Az osztrák gyártás után fizetett adó is jelentékeny összeget képvisel; fizetett ugyanis 1840. évben csak 153,377 frt; 1861. évben 5,750,202 frt, 1863. évben pedig már 6,989,839 frt. Mely öszvegből esik hazánkra 1860. évben 711,779 frt, 1863. évben pedig 1,312,783 frt. Ezen növekedés megbíralására tekintetbe veendő, hogy az adópótlék 1862. évben 20% tóliról 30% tólira felemeltetett.

A belhoni cukorgyártás előbb kiválólag a belfogyasztás számára dolgozott, míg újabb időben a kormány a kivitelnél szinte adómegettértést engedvén, a kivitel ezen czikkben is lehetősttetett.

Kivitetett ugyanis 1860. évben 10,737 máza cukor, de 1861, 1862 és 1863-ban a kivitel megszűnt, míg 1864. évben az említett

körülmény miatt egyszerre 84,280 mázsára felrúgott, és még folytonosan nő.

Azon hibás állítással szemben, hogy répaczukorgyártásunk létét csak az ágióknak köszönheti, szinte adatokra kell hivatkoznunk, melyekből kitetszik, hogy az ágió állásának a répaczukor kivitelére és a nádczukor bevitelére semmi érezhető befolyása nem volt. A kivitel illetőleg 1860. évben nagy export és a következő években hasonló sőt magasabb ágió mellett majd semmi kivitel nem mutatkozott. A nádczukor bevitele 1853. évben 11% ágió mellett 48,000, 1854. évben 28% ágió mellett 19,000, 1855. évben 21% ágió mellett 55,000, 1857. évben 6% ágió mellett csak 26,000 mázsát tett. Látjuk tehát, hogy többször kisebb ágió mellett kevesebb külföldi czukor hozatott be, és hogy a belföldi gyártás szaporítása és a nádczukor bevitele nem az ágiótól, hanem más ettől független körülményektől föltételeztetik.

Mi a magyarhoni czukor hováfördítésát illeti, legfontosabb a belhoni fogyasztás, mert kiszámítatott, hogy nálunk minden ember általánosan évenként 4.75 vámfont czukrot fogyaszt és csak Pestnek évenkénti fogyasztása 80,000 mázsát vesz igénybe, mely nagyobbrészt csehországi, morvai és sziléziai gyárakból hozatik. Nagy tér nyílik tehát a magyarhoni gyártásnak már a belhoni vásáron is.

Kivitelünkre nézve pedig legelső szerepet játszik Törökország, és az export ezen irányban még nagyszerű kiterjedésre alkalmas. Az ottani beviteli vám, mint már többször említettük, érték utáni 8% tólit tesz, mely vámtétel a czukorhasználatnak általánosan növekedő elterjedését tekintve, túlságosnak nem mondható.

Végre szükségesnek tartjuk azon akadályokat kijelölni, melyek czukorgyártásunkat nehezítik. Ezek pedig:

1. Tőkehiány. 2. Drága fűtőszerek. 3. Magas vitelbérek és elégtelen közlekedési eszközök. 4. A túl magas adó és azon intézkedés, hogy az adót előre le kell tenni vagy pedig biztosítani mi a tőke és hitelhiányban szenvedő gyárost könnyen elrontja, és az államnak csőd vagy végrehajtás esetében úgyszólván elsőségi joga mellett fölösleges is. 5. A magyarhoni gyártásra nézve legsújtóbb körülmény az, hogy a pesti finomító gyár (rafineria) bukása óta hazánkban ily gyár nem létezik, és a nyers czukor finomítás végett nagy költséggel előbb ki és új költségekkel megint visszaszállítandó.

A kivitel érdekében a több ízben javaslatba hozott kiviteli társulatok alakulása igen kívánatos lenne.

Folytatás. — Dohány. — Vasipar. — Rongy és papirgyártás. — Len és kender.

Hazánkban jelenleg a dohány-cultura az, mely kizárólag virágzik és csak is a dohány amaz egyetlen czikk, melynek értékesítése nem csak biztos de állandó is.

A dohánytermelés jó évben és kellő művelés mellett holdanként 12 mázsára számítatik, mázsája 14 frt 50 krral eladtván, a nyers jövedelem 174 frtra és felérei ültetés mellet 87 frtra tehető, mely eredmény más földművelési ág nál el nem érhető.

A dohánytermelésnek hazánkban már az egyedárusság behozatala előtt is voltak akadályai. Az örökös tartományokoni átszállítása nehézségekkel, és sokszor büntetésekkel is volt összekötve és még 1779. évben csupán az adriai kikötőkön át majd 60,000 mázsa dohány vitetett ki, későbbben a kiviteli vám lassanként 12 frtra felemeltetett, azért a kivitel csökkent, és a német, belga, és orosz gyárak Amerikában kezdtek dohányt vásárolni.

Ezen túlságos kiviteli vám későbbben ugyan 2 frtra, 1 frtra és végre 20 krra lejjebb szállítotott, de a kivitel csak lassan kapott megint lábra, úgy hogy 1818—1827. évig minden évben átlagosan 47 ezer mázsa, 1840—1848. évig minden évben átlagosan 82 ezer mázsa vitetett külföldre.

Az egyedárusság 1852. évben nálunk is behozatván, a kivitel szabadsága elvben kimondatott ugyan, de a dohánykereskedés oly mértékben nehezített és a termelés is a kincstár szükségleteihez képest úgy megszorított, hogy a kivitel majd egészen megszűnt és félni lehetett, miszerint a külföldi vásár magyar dohányt nem fog többé látni.

Csak 1860. óta történtek megint intézkedések az iránt, hogy a kivitel számára dohány termeltessék. Maga a kormány tartott nyilvános árverést külföldi vevők számára, és ily úton 1860. évben 48 ezer mázsa, 1861. évben 56 ezer mázsa és 1862. évben 28 ezer mázsa adatott el.

A haszon ezekből kizárólag a kormánynak jutván, több súlyt fektetünk a kivitel végett ültetett dohányra, melynek összege a kivitel megengedése óta örvendetes szaporitást mutat:

1860. évben természetett kivitelre	3,500	mázsa
1861. " " "	11,000	"
1862. " " "	30,000	"
1863. " " "	50,000	"
1864. " " "	200,000	"

Miután ezen utósó évben a kincstár részéről 840,000 mázsa beváltatott, Magyarország összes termelése 1864. évben 1,040,000 mázsára rúgott.

Ha a kincstárnak beváltási arait össze hasonlítjuk a kivitelre vásárlók által engedett árakkal, ez utóbbiak rendszeren többet fizetnek, de jobb minőséget is követelnek.

A kivitelre vásárló kereskedő fizetett mázsánként		a kincstár fizetett mázsánként	
1860. évben	átlagosan 13 $\frac{1}{2}$ frtot	8 $\frac{1}{2}$ —9 frtot	
1861. " " válogatott levelekért	12—20 " 18—18 $\frac{1}{2}$ " }	8 $\frac{1}{2}$ —9 " "	
1862. " " átlagosan	11—18 " "	8 $\frac{1}{2}$ —9 " "	
" " válogatott levelekért	15—18 " "	8 $\frac{1}{2}$ —9 $\frac{1}{2}$ " "	
1863. " " átlagosan	11—14 " "	9 $\frac{1}{2}$ —10 $\frac{1}{2}$ " "	
" " válogatott levelekért	13—15 " "		
1864. " " átlagosan	8—13 " "		
" " válogatott levelekért	13 $\frac{1}{2}$ —14 " "		

Dohánykivitelünk külföldre Francia- és Olaszországban csak a kincstár részére van megengedve, mert ott szinte egyedárusságok léteznek.

A német vámegelet beviteli vámja mázsánként 6 frt és nem oly túlságos mint az angliai vám, mely egy font után 3 shillinget és így egy mázsa után a dohány szárazsága szerint 173 frt 60 kr. — 192 frt 90 krt tesz. Az oroszországi vám is elég magas t. i. egy vám mázsa után 29 frt 57 $\frac{1}{10}$ kr. Helvetiában csak 1 frt 40 kr. követeltetik.

A magas külföldi vámokon kívül dohánytermelésünknek még utjában álló más akadályokat következőkben lehet összefoglalni.

1. A dohányegyedárusság,*) melynek megszüntetése

*) A dohányegyedárusság behozatott Ausztriában 1670. évben, megszüntetvén később, 1723. évben megint behozatott. 1851. évben pedig a magyar korona tartományaira is kiterjesztetett.

Magyarhonban 1851. évtől—1856-ig évenként átlagosan 469,000 mázsa belföldi dohánylevél, mely 53,122 hold földön termelt, 103,950 gazdától, mázsánként 8 frt 39 krral váltatott be, 25 gyárban feldolgoztatott és 69 raktárban valamint 70,000 trafikában eladatott.

A kincstárnak

nyershaszna	tisztahaszna	tett	%-tőlít
és pedig 1821—40. évig átlagosan 10,516,299 frtot	5,642,341 frtot	az-az	53
1841—50. " " " " " " " "	21,351,612 " " " " " "	" " " "	56
1851—56. " " " " " " " "	40,286,034 " " " " " "	" " " "	52 $\frac{1}{2}$
1860, " " " " " " " "	52,674,134 " " " " " "	" " " "	65
1862, " " " " " " " "	56,225,000 " " " " " "	" " " "	54

Ha az osztrák egyedárusságot a francziával összehasonlítjuk 1851—1856 évig átlagosan következő eredményre jutunk:

mellett vagy ellene szöllő érvek e helyen fel nem említhetők,**) a kivitelre nézve is kártékonyan hat, a mennyiben a termelést külön engedélyhez kötven, ezt folytonos ellenörkedés által szabad kifejlődésében akadályozza, és czélszerűtlen intézkedések által a kereskedést is nehezíti.

Ezen akadályokat csak oly módon lehetne elhárítani:

a) Ha a dohányültetés mindenütt megengedtetnék, hol annyi ültető jelenkezik, hogy a kincstári fölvigyázatra érdemes.

b) Ha a dohánylevelek átvételénél az átvevő kereskedő sem időhöz sem szükségtelen formásokhoz nem köttetik.

b) Ha minden nagyobb dohány vásár helyén és általában hol szükség mutatkozik, nagyobb elzárt és pénzügyi fölvigyázat alatt álló raktárak vagy a kincstár vagy magánosok által fölláttatnának, melyben a dohánylevelekkel való kezelés, az eladás és vásárlás egészen szabad, csupán a kivitelnél fel ügyeltetik, hogy a dohány vagy egyenesen a külföldre, vagy más ily elzárt raktárba szállítsák.

2. A dohányültetésnek kárára szolgál, ha mindég ugyan azon föld beültetetik, mert a hol 40—50 évig mindég csak dohány mivelés folytatatik, ott a föld ereje elgyengül és a termény rosszabb minőségűvé lesz, mint azt már több helyen tapasztaljuk. Miután pedig kivitelre csupán a finomabb dohánylevelek alkalmasak, vagy a dohány ültetési territoriumot egészen megváltoztatni, vagy legalább csak fölváltva kellene dohányt ültetni.

A dohánymag válogatására is nagyobb figyelmet kellene fordítani.

Bevégzésül dohánykivitelünkre nézve még azon örvendetes kilátásról kell említést tennünk, miszerint gr. Apponyi György több nagy és tekintélyes hazánkfia által támogatva egy társulat felállítására működik, mely „magyar dohánytermelők kiviteli társulata“ czim alatt megalakulva, czélül tűzte ki magának a társulat tagjai által 10,000 hold földön termelt dohányt tagjaitól beváltani, czélszerű kezelés által

	Ausztriában	Francoziaországban
Egy mázsa dohány közép eladására	66 frt o. é.	140 frt o. é.
„ „ „ átdolgozása kerül	31 „ -ba	37 „ -ba
A tiszta haszon tesz	34 frtot	103 frtot
A fogyasztás fejénként	1 ⁵⁰ / ₁₀₀ font	1 ⁵⁰ / ₁₀₀ font.

A dohány egyedárusság jelenleg Európában 13 államban be van hozva, és annak 116 millió ember és így az összes europai lakosságnak 44%-tőlja alá van vetve.

***) Ha az állam az ezen egyedárusságból befolyó 34 $\frac{1}{2}$ milliónyi tiszta jövedelmet nem nélkülözhetné, az egyedárusság megszüntetésével ezen összeget mint adót a dohányültetésre, a gyártásra és a kereskedelemre kivetni és így a dohányültetést egy harmadával az-az 11,500,000 frttal kellene terhelni. Esnék abból minden holdra 177 frt dohányadó és közelítőleg minden mázsára 17 frt, tehát kétszer annyi mint a mennyit most a kincstár beváltási ár fejében fizet.

a fermentációkon végig vezetett és eként értékében nevezetesen növelt dohányt külföldre szállítani, és annak árfelületét a kezelési költségek levonása után a termelők közt ismét szétosztani. A pesti takarékpénztár ezen társulatot tőkepenzeivel gyámolítani igérte.

A vasipar fontossága általánosan el van ismerve; és méltán, mert a vas a mezei gazdaság életető eleme és a vasfogyasztás terjedelméből valamely nemzet földmivelésének állapotát lehet felismerni. Azonkívül a vastermelés a közlekedési eszközök létrehozását is nagyban elősegíti, az ország hadrakészültségét támogatja és főképp nálunk a felsővidéki sűrű és más keresetforrásra alig szert tehető munkás népeségnek ad alkalmazást és kenyérkeresetet.

Az osztrák birodalom vastermelése 7 millió mázsára számítatik, mely öszletből Magyarországra alig egyharmadrésze esik.

Hazánkban a nyersvas termelése

1847. évben 605,415 mázsára számítatott

1856. „ 1,192,514 „ „

1860. „ 1,368,885 „ „

1861. „ 1,390,847 „ „

1862. „ 1,574,219 „ „

Hogy pedig ezen termelés a belföld igényeinek kielégítésére elegenden, kitűnik a hivatalos be- és kiviteli táblázatokból, melyek szerint:

1863. évben a nyers vas bevitele 312,303 vámmázsát,

kivitele 11,371 „ tett.

1864. „ „ „ bevitele 247,317 „

kivitele 19,270 „ „

A vasipar pangása leginkább annak tulajdonítható, hogy a gyárak drága fával dolgoznak és a köszénbányáktól távol esnek. A hol ezen kedvezőtlen viszony fennáll, mint p. Staiersországban, ott a legmagasabb védvám sem képes ily magát túlélt gyáripárba életerőt lehelni. Nálunk azonban ez nem áll. Vasgyáraink elég olcsó fával és munkaerővel rendelkeznek. Nyersvasunk pedig Poroszország tőszomszéd-ágában t. i. Szileziában és Morvaországban 50=60 krral drágábban fizettetik, mint a poroszországi. *) És midőn a staiersországi rudvas mázsájának ára 7 ft. 25 krral jegyeztetik, a magyarhoni (a nyersvas olcsósága miatt) 5 ft. 80 krral adatik el, mely ár, a jobb minőséget figyelembe véve, a rhénusi és angol vas árával majd egyforma.

Vasiparunknak nem kell tehát védvám, hanem mire legnagyobb szüksége van, mitől életfentartása feltételeztetik, az, olcsó közlekedés.

Felső magyarországnak és így a vasutat termelő vidéknek még nincsen vasútja.

A vas igen sulyos kereskedelmi czikk; roszt utak és a szállítási

*) L. Volny József. Vasiparunk és szabadkereskedés. Magyarország anyagi érdekei, 1865. II. füzetében.

eszközök hiánya miatt már több, különben életrevaló gyár kénytelenített működését megszüntetni.

A kivitelre a legfontosabb vasút lenne a Kassa-Oderbergvonal. De miután a nyersvas úgy mint a vasárú hazánk belsejében is elég kelendőséggel bírna, még nagyobb súlyt helyezünk oly vashálózat létesítésére, mely a felsővidéket egyenesen Pesttel és a Dunával másrészt pedig a tiszai vidékkel és az alfölddel összekötné, mert így a vas a földmivelőhez, a gabona és más élelmi szerek könnyen a felsővidékre juthatnának. Ily üdvös belforgalom állandó eredményeivel nem csak a vasiparnak, de a mezeigazdászatnak is felette szükséges és hasznos lenne, és többre volna becsülhető a kivitelnél, mely vasárúnál többnyire Törökországra szorítkozik, ezen irányban pedig a kellő közlekedési eszközök létrehozása után roppant kiterjedésre alkalmas, és lehet reményünk az ottani földmivelő országokból olcsóbb ár által az angol vasárúkat is kiszoríthatni.

Hogy az ottani vámtételek (érték után 8%^otóli) nem túlságosak és így kivitelünknek útban nem állanak már többször említettük.

Németországban fizet a nyersvas mázsánként 26 $\frac{1}{2}$ ujkr, Franciaországban 40 ujkr, Oroszországban 39 ujkr, Helvetiában 9 ujkr. Angliában és Olaszországban a nyersvas vámentes.

Attérünk most azon iparczikkekre, mely a szellemi művelődésre, a tudományra és a publicistikára valamint a művészetre is legnagyobb befolyással bír. Értjük a papírt. A papirgyártásnak legközönségesebb és legegyszerűbb anyaga a rongy. Annak gyűjtése pedig nem csak számos szegény embernek életfenntartási módját képezi, de oly anyagot is, mely különben minden haszon nélkül elveszne, értékesít, és így a nemzeti vagyonosság szaporítására hathatósan közreműködik.

Sajnálandó tehát, hogy ezen kereseti mód magas kiviteli vám által elfojtatik. Mert rongyok mázsánként 4 ftnyi — csak Fiumén és Trieszten át különös engedély mellett 2 ftnyi kiviteli vámot fizetnek, és ezen vám miatt ki nem fizeti magát a rongyok gyűjtése, és évről évre alábbszáll. Az utolsó években t. i. minden font rongyért csak 1 $\frac{3}{5}$ pkr fizettetvén, és egy gyűjtő naponként legfeljebb 30 fontot gyűjtvén, napi keresete 48 pkr-ra rúgott. Természetes hogy a magas napszám mellett ily keveset jövedelmező kenyérkereseti mód elhagyatik. Azonkívül a rongyszedés a fennállott házalási nyiltparancs megszorító rendeletei által is akadályoztatott.

A magas kiviteli vám annál igazságtalanabb, miután a belföldi papirgyártás ügyis elég magas védvám által biztosítatik, és a belföldön gyűjtött rongymennyiség felét sem képes feldolgozni.

A rongy a külföldi vám alól mindenütt fel van mentve.

Belföldi gyáraink jó minőségű író- és nyomtatási papírt állítanak elő, mely czikkel azonban csak Török- és Oroszországba való kivitelre számíthatjuk jövődjére nézve. Törökország vámtételei (érték után 8%

tóli) nem magasak, annál magasabb pedig az Oroszországi vám mely mázsánként 29 ft 80 kr-ra rüg.

Kender és len szinte azon terményekhez tartozik, melyek kellő mivélés mellett hazánknak szép jövedelmet hozhatnának. Hazánkra nézve ezen ágbeli productiót illetőleg kellő adatok hiányoznak.

Az ausztriai birodalomban az évenkénti lentermesztés

.....	24,750,000	ftot,
a kendertermesztés	28,440,000	„
hozzászámítván kender és lenmagért	8,000,000	„

az összes jövedelem 61,190,000 ftot tesz.

A len és kender kivitele, bevitele, számított 1864. évben
2,057,134 8,381,440 mázsára.

Kender és len termelésünk hiánya abban áll, hogy nagyobb föld-birtokosok ezen mivélési ággal nem igen foglalkoznak, a kisebbek pedig ezélszerű áztatási és tisztítási módot nem alkalmazván, az eredmény ki nem elégitő, annyira, hogy nálunk egy mázsza nyers kender csak 30 font rostolt kender, 50 font kóczot és 20 font hulladékot ad, holott Angliában az eredmény 75% tóli tiszta kender, 20% tóli kócz és 5% tóli hulladék.

Czélszerű kender és lenmivélést csak nagyobb mintagazdaságok példánya, ezen mivélési ágra vonatkozó népszerű tankönyv kibocsátása és szétosztása által, valamint ösztön- és érdemdíjak kiosztása által lehetne csak előmozdítani.

Kivitelre csak finom len és kender alkalmas, és a külföldi vámok akadályt e tekintetben nem képeznek, mert Német-, Angol-, Francia- és Oroszországban ezen czikk vámmentes. Olaszországban a nyersárú szinte vámmentes, csak a tört kender vagy len fizet mázsánként 10 újkr, a rostolt kender vagy len 50 újkr.

X.

Folytatás — Állattenyésztés. — Gyapjú. — Nyers állatbőr. — Ágytoll.

Az állattenyésztés nem csak alapja az okszerű gazdaságnak, hanem egyszersmind az országnak nagy jövedelemforrása lehetne. Igeu szomorú tehát, hogy a productió ezen neme nálunk nem csak elömenetelenek nem örvend, hanem napról napra inkább csökken.

Ezen állításunkat adatokkal igazolni szükséges. Úgymint:

az 1857. évben foganatosított számolás alkalmával találtatott Magyarországnan	1,673,333	ló,
	3,876,870	szarvasmarha,
	8,892,176	juh,
	160,835	kecske és
	3,128,611	sertés.

Magyarhon földterületét tekintve esik tehát egy \square mértföldre

430 ⁷ / ₁₈ ló,
997 ⁴ / ₁₈ szarvasmarha,
2287 ¹ / ₁₈ júp,
41 ² / ₁₈ kecske és
804 ⁴ / ₁₈ sertés.

Ha ezen viszonyt csak az osztrák birodalom örökös tartományai-ban fennállóval összehasonlítjuk is, kedvezőtlen állásunk kitűnik: ugyanis szarvasmarha aránylagos számára nézve hazánk csupán Dalmátiát, Tirolt és a tengerpartot múlja felül; messze áll pedig a többiek után. Nevezetesen

Felső Ausztriában	egy \square mtföldre esik	2,340 darab
Gácsországban	„ „	2,221 „
Sziléziában	„ „	2,154 „
Csehországban	„ „	1,535 „
Alsó Ausztriában	„ „	1,504 „
Salzburgban s Velenczében	„ „	1,369 „

Epen oly kedvezőtlen a viszony sertésekre nézve, mert ezekből esik egy \square mftre Morvaországban 845 darab

„ Sziléziában	908 „
„ Alsó Ausztriában	1,163 „
„ Felső Ausztriában	1,290 „
„ Staiersországban	1,399 „

Még Tót- és Horvátországban, hol 1320 db. sertés esik egy mértföldre, is sokkal kedvezőbb ezen viszony mint az anyaországban.

Csak juhval és lóval birunk többet mint az örökös tartományok.

Ezen számolás óta azonban állattenyésztésünk nevezetesen mi a szarvasmarhát és juhot illeti még inkább alább szállott. A debreczeni gulyák, melyek egykor 50–60,000 dbra becsültettek, jelenleg alig 10–12,000 dbot számitanak. Szentes, H. M. Vásárhely, Makó és Gyula azon vásárok, honnan egykor az ország nagyobb része marhát hozta, jelenleg máshonnan veszik saját szükségleteiket. Az állattenyésztés a földtermeléshez való aránya Ausztriában úgy áll mint 1 a 3-hoz, Franciaországban pedig mint 8 a 17-hez, és Angolországban mint 13 a 12-höz.

A marhatenyésztés elhanyagolása leginkább annak tulajdonítható, hogy a nagy adó miatt a gazdák kénytelenek leginkább gabonát termeszteni, és a nagy birtokosok az urbéri munka elvesztése valamint tökehiány miatt lábas jószágukban megszorításokat tenni kénytelenek voltak.

Egy másik okát találjuk a több év óta uralkodó keleti marhavészben, mely szörnyű csapás nálunk 1828. évtől fogva 1842 évig, ezután 1848-tól 1856-évig és 1862 évtől mai napig tart, és melynek annyi marha esett már áldozatul, hogy ezen egyetlen ok marhatenyésztésünk csökkenését eléggé magyarázná.

Hivatalos kimutatások szerint 1849-évtől 1862-évig Magyarországon

	db. megdöglött	db. agyonütetett	db. felgyógyult
	191,941	2,513	201,812
az örökös tartományokban	47,182	6,509	24,345
összesen	239,123	9,022	226,157

Az ebből eredt veszteség évenként 2.300.000 frtra számítatik, mi a termelésnek és kereskedésnek nevezetesen a szoros vesztegzár által okozott kárral együtt egy évtized alatt száz millióra számítatik.

A vesztegzár czélszerűtlensége következtében, nem csak a betegség elterjedése nem akadályoztatik, hanem a kereskedés is majd lehetetlenítettik. Nevezetesen a 15 napi vesztegzár idő oly hosszú, hogy a marhakereskedés drága tartás és takarmány miatt egészen megszűnt, és azonkívül a dugárusság nagy mértékben előmozdított. Nyolcz napi idő elég lenne, úgy azonban, hogy a mellett az egészségi rendőség szabályai, különösen a beteg marha azonnali agyonütése szigorúan kezeltessek.

Okszerű állattenyésztés leginkább gazdasági és állatorvosi tanodák felállítása és ügyes állatorvosoknak a kormány vagy a község részéről leenró alkalmazása által, mozdítható elő, mely tekintetben nálunk igen kevés intézkedést tapasztalunk.

Az állatok kivitele többnyire a német vámegetlet felé birván jelentőséggel, beviteli vám fejében követeltik ott darabonként:

Ökör és bikától	7	frt.	50	kr.
Tehéntől	4	„	50	„
Tinótól	3	„	—	„
Borjútól	25	„	—	„
Juhtól	25	„	—	„
Hizlalt sertéstől	1	„	50	„
Közönséges „	1	„	—	„
Malacztól	25	„	—	„

A juhtenyésztés a jelen század első évtizedeiben hazánkban szép előmenetelnek örvendett. A mágnások és nagy birtokosok finom és nemes jühnyaik megszerzésében versenyeztek. Még 1844. évben a közvámvonalon át 261,142 mázsa gyapju kiszállítván, ezért 21 millió forint jött az országba. Az osztrák gyapjuipar szép eredményeit leginkább a magyar juhtenyésztésnek köszönheti.

Ujabb időben ezen termelés a mostoha körülmények alatt sokat szenvedett, és felette kívánatos volna ha a kormány ezen fontos termelési czikkre annyi figyelmet fordítana, mint annak életbeléptetésére fordított. Igaz hogy a gyapjuterelésnek veszedelmes versenytársai az ausztráliai pusztákon keletkeztek. De másrészt a gyapjú feldolgozása napról napra nő, úgy annyira, hogy

1860 évben Angliában	2,248,115 m. nyers gyapjú
és	26,033 m. alpacca gyapjú
Franciaországban	2,475,813 m. közönséges és
	4,787 „ alpacca gyapjú és
a német vámegeletben	766,099 „ közönséges gyapjú dolgoz-
tatott fel.	

Magyarország gyapjútermelése évenként átlagosan 200,000 mázsára számítatik, melyből közel 60,000 mázsához külföldre szállítatik. De ezen kivétel is felesleges, mert az ausztriai jeles posztó és gyapotgyárak évenként 600,000 mázsát feldolgozán, annak nagyobb részét Német- és Lengyelországból behozzák. A belföldi feldolgozás pedig költségkímélés és számos más okból előnyesebb.

A nyers gyapju bevétele Angliában, a német vámegeletben és Olaszországban vámmentes. Franciaországban szárazföldön és tengeren, francia lobogó alatt, behozva, szinte vámmentes, más lobogó alatt mázsánként 60 újkrat, Oroszországban $98\frac{5}{10}$ krt és Helvetiában 12 újkrat fizet.

Végre az erdélyi júhtenyésztésre nézve azon szomorú eseményt kell említenünk, hogy a török kormány az 1855. évben kötött legeltetési szerződést, mely szerint az erdélyi júhnyájak legeltetése Törökországban megengedettett, — fel van mondva, és így a szegény országnak egyik jövedelemforrása megszűnt. E felmondásnak oka a cserkesz bevándorlásokban és gyarmatosításokban rejlik, és 1865. évi aug. 25-én az erdélyi nyájak tartoztak a törökországi legelőket elhagyni.

Nyers állatbőr bevétele majd mindenütt vámmentes. Kivétel alkalmával azonban mázsánként 2 frt. 50 krnyi vám vétetik.

Agytoll, melyből az osztrák birodalom 1864. évben 44,249 mázsát külföldre szállított, leginkább Magyarországból származik és nagyjából a német vámegeletbe szállítatik, hol a bevételnél vám nem vétetik.

XI.

Ausztriának és nevezetesen Magyarországnak külföldi kereskedése. — A kereskedés Törökországgal. — A kereskedés Oroszországgal.

A miveltség és polgárosodás áldásait régóta a kereskedés közvetíti. A kereskedés érdekében fedezett fel új világrészek, ismeretlen népek, növények és állatok. A kereskedés biztosítására már az ókorban építettek kikötők és világítótoronyok, vizsgáltattak a csillagok, kiírtattak a középkorban a rablófészek és mai napon többnyire kereskedelmi érdekek miatt még a háború dühe is enyhíthetik. Gőzhajóink áruinkat a legtávolabbi világrészekbe szállítják, vasútaink a legnagyobb távolságot majd megsemmisítik. Európai árucikkek az abbaszini hegytorkolatokhoz küldetnek, és a Missouri mellett norinbergai

játékszerek és cseh üvegyöngyök szivesen vásároltatnak, míg magyar (fiumei) liszt Hong-Kongba küldetik és a chinajak asztalára jut. Ezen a nemzetek közti kölcsönös összeköttetésből érdekegység támad, mely az egyes nemzeteket legerősebb anyagi kötelekkel összefüzi.

A külkereskedés egyszersmind az általános forgalom hévmérője is. Oly ország, melynek be- és kivitele csekély, mindég szegény ország marad, mennyire dicsértessék is természeti gazdagsága. A behozott nyersanyagok és félgyártmányok mennyisége a műipar állását mutatja, sőt még műipari cikkek bevitelével nemzeteknél csak edzi a versenyzést és munkaképességet. Az export magasságából és annak irányából pedig felismerhetni a belhoni termesztés erejét és versenyképességét.

Mai időben egy állam sem zárhatja el magát a szabad forgalom igényei előtt, de legkevésbé Ausztria, mely államadósságának kötelezvényeit és magán vállalatának részvényeit, nagyobb részt a külföldnek engedte által. Magas adóját pedig csak akkor képes elviselni, ha a forgalom bilincsei szétveretnek, ha a szabad kereskedésnek minden akadályát megszüntetik.

Mily kedvezőtlen Ausztriának kereskedelmi állapota, ha külforgalmát a külföldével összehasonlítjuk, kitűnik abból, hogy

Ausztriában	egy mill. lakásra	6 mill. ft. bevétel	és	8 mill. ft. kivétel			
a ném. vámegeyl.	"	"	18	"	"	"	16
Franciaországban.	"	"	23	"	"	"	28
Angliában	"	"	82	"	"	"	65

számitatik. *)

Ezen számok hátramaradásunkat élénk színnel festvén, megis megnyugtatósságra szolgál azon körülmény, hogy az 1851. évben életbe lépett szabadelvű vámreformok óta ezen viszony évenként javul, és midőn

1851. évben a bevétel csak 156 millió frtot, a kivétel " 163 " tett.

1863. évben a bevétel $77\frac{1}{2}$ millióval vagyis 5% -tőlival, a kivétel pedig $117\frac{4}{10}$ millióval vagyis 7% -tőlival növekedett.

Ezen adatok ellenében a vámleszállítást ellenezni, csak annyit jelent, mint egyes egyéni érdekek miatt az összes állam javát feláldozni.

Mezei gazdaságunk egész erejével az export felé törekszik. A műipar jelentékeny ágai a külföldi versenyzéstől nem félnek, sőt ellenkezőleg magok is exportálnak. Üveg, vas, norimbergi és bórárúk, valamint a brünni posztók és gyapotárúk már jelentékeny mennyiségben kiszállítatnak és állandó külföldi vevőket találtak.

*) L. Bericht über Oesterreichs ungünstige Stellung im Welthandel. Triest 1865.

Kivitel azonban bevétel nélkül nem képzelhető, és a bevétel nehezítése még azon kárt okozza, hogy a belhoni védelmezett ipar és gyártás éppen ezen védelem folytán könnyen elfásul és versenyzési képességét elveszíti, mert az ipar térén megállásnak helye nincsen, a ki nem megy előre az hátrál, és azon gyáros, ki gyártmányait a vevő változó tetszéséhez, és a találmányok folytonos előmeneteléhez nem alkalmazza, hátra marad, és így könnyen megtörténik, hogy versenyképes iparág éppen a védvám árnyéka alatt elhervad.

Ausztria külkereskedésének megítélésére és azon befolyás megbírálására, melyet az egyes külszervi bevételi vámtételek kereskedésünkre gyakorolnak, vessünk egy pillantást külkereskedésünk statiszticájára.

Ugyanis Ausztriának szárazföldi határa 800 mértföldre, tengeri határa 103 mértföldre terjed.

Az V. táblázat tanúságaként 1862. évben az egész külforgalomból 81%-tól a szárazföldi, 19%-tól a tengeri határra esik. Ezen adatok szerint a legelőnyösebb forgalom a német vámegetlet irányában uralkodik, t. i. az összes forgalom 57%-tólival. A Németországgal való kereskedésben Bajorország 29%-tólival, Poroszország 22%-tólival és Szászország, melyen keresztül többnyire a gyarmati árúk szállítanak, 49%-tólival vesz részt. A többi szárazföldi kereskedésben legnagyobb szerepet játszik Törökország, mely az összes szárazföldi forgalomnak (Németország kivételével) 54%-tólit, ezután Oroszország, mely 21%-tólit, Olaszország, mely szinte 21%-tólit vesz igénybe, végre következik Helvetia, mely irányában 3%-tólit tesz a külforgalom.

Törökországba azonban még tetemes árumennyiségek tengeren is szállítanak, úgy hogy a Törökország felé irányzott külkereskedésünket bátran 140 millió forintra az az összes külkereskedésünk egy negyed részére tehetjük.

Altalában több év óta a kivétel felülmúlja a bevételt, az az kereskedelmi mérlegünk tevőlegesen áll; részletesen véve activ volt a kereskedés (1862. évben) gépeknél, szerszámoknál és szállítási eszközöknél

	9. ³ millióval	4. ⁰ millió ellenében
Cserép és üvegáruknál sat.	14. ¹	8. ² " " "
Fonal- és szöveteknél	48. ⁴	42. ² " " "
Bőr, fa, csont és papírárúknál	48.	15. ¹ " " "

Fogyasztási adónak alávetett árúknál a kivétel a bevétellel egyensúlyban állott 10.³ millióval mindkét részről.

Csupán vegyészeti gyártmányoknál 7.⁶ millióval 19.¹ millió ellenében, valamint szépirodalmi és művészeti tárgyakkal 3.³ millióval 6.⁰ millió ellenében szenvedőleg áll a mérleg.

A vámjövédalom a külkereskedés terjedelmére nézve nem döntő, mert a legtöbb és legértékesebb tárgyak vámmentesen vitetnek ki, és még a bevételben is, nem a védvám tárgyai, hanem gyarmati árúk és a

déli gyümölcsök hozzák be a vám legnagyobb részét t. i. (1862. évben) 5.⁷ milliót, azonkívül szövetek 1.⁷ milliót, állatok 1.² milliót, olaj, fonal, italok és étkek sat. $\frac{1}{2}$ milliót.

Hogy a kereskedés a német vámegylet irányában oly kivételes nagy kiterjedésnek örvend, nem csak a szomszéd határ nagyobb kiterjedésének, hanem leginkább a Németországnak állampolitikai okokból engedményezett különzéki vámoknak tulajdonítandó.

Ily kivételes kedvezménynek csak akkor lehetne helye, ha a másik szerződő fél irányunkban szinte engedményekre kész volna. Poroszország pedig nem hajlandó terményeink nevezetesen boraink kedvéért vémtételeire nézve kivételt alapítani, és azért méltán kívánhatjuk, hogy ezen különzéki vámok, melyek politikai céljukat ugyis eltévesztették, a többi külállamokat pedig tőlünk elidegenítették, valahára megszüntessenek és vagy engedmény csak engedmény fejében adassék, vagy pedig minden külállam irányában szabadelvű vámpolitica hozassék be.

Nevezetesen Olaszország irányában kereskedelmi viszonyaink nagyobb kiterjedést nyerhetnének, ha engesztelhetlen politikai ellenségeskedés nem állana annak utjában.

Törökország és a dunai fejedelemségek irányában, valamint már jelenleg is szép eredményt mutat a kereskedelmi forgalom, kedvezőbb körülmények közt még nagyobb kiterjedésre volna képes, noha ezen forgalom leginkább csak iparczikkek kivitelére terjedhet ki.

Több év összehasonlításából látjuk azonban, hogy a külforgalom ezen irányban nem igen növekedett, ugyanis:

1858. évben a bevétel értéke	27. ⁴ millióval,	a kivitel értéke	33. ⁹ millióval
1859. " " " " "	34. ⁹ " " " " "	" " " " "	36. " "
1860. " " " " "	24. ² " " " " "	" " " " "	43. ³ " "
1861. " " " " "	33. ² " " " " "	" " " " "	52. ⁷ " "
1862. " " " " "	29. ⁵ " " " " "	" " " " "	39. ³ " "

lett kimutatva.

A kivitellegnagyobb akadályát a törökországi vámrendeletekben és a török vámhivatalnokok eljárásában találja. Az 1862. évi Márt. 22-én hét évre kötött és fel nem mondás esetére még további hét évre kiterjeszkedő vámszerződés szerint áruink 8%-töli (Bosniában és a Hercegovinában 6%-töli) beviteli vámot fizetnek, és vámozás alkalmával az áru közönséges eladási árából még 10%-töli leszámítandó. Ezen rendszer elméletileg ugyan a legjobb és a vámtétel magában nem túl magas, de a gyakorlati alkalmazásban a kereskedőnek sok kárt okoz, mert a vámszabályzatban kitett általános becslések a változó valódi értéknek ritkán felelnek meg, a bevallás alapján foganatosított vámozás alkalmával pedig a török vámtisztek minden igazolmányra való tekintet nélkül, a bevallott értéket sokszor kétszeresre szokták felemelni, mely eljárás minden előleges kiszámításnak lehetőségét kizárja.

Nem kisebb befolyással bír kivitelünk nehezítésére Törökország elégtelen jogrendszere és kellő képviselő hiánya.

Az iparcikkek azok, melyek túlnyomólag alkalmasak a Törökországba való kivitelre. Az egyes árucikkeket átvizsgálván nevezetesen a czukornál tapasztaljuk, miként a fogyasztási adó visszatérítése óta ezen cikkek kivitele, belföldi túltermesztés folytán, mint általában külföldre úgy különösen Törökországba nagy mértékben növekedett, és az export ezen neme, mely előbb alig létezett, annál örvendetesebb, miután a répacukor gyártása a földmiveléssel legszorosabb összefüggésben áll.

A nyers és öntött ólom kivételére nézve fennállott tilalom 1864 évi Julius 4-én 31886. sz. a. kelt miniszteri rendelet folytán megszüntetvén, ezen cikk kivitele hazánk bányamivelésére nézve nagy befolyással lehet.

Pótkávé, nevezetesen az oly ismeretes fügekávé honunkra nézve új iparcikk, mely Törökországban már nagy kelendőségnek örvend. Legfontosabb hazánk mezei gazdaságára nézve a liszt és dara kivitele, mert ez által legnevezetesebb terményünket a gabonát oly piacon is értékesíthetjük, hol az mint p. Törökországban, természetes állapotjában nem versenyezhet.

Középszerű papírnemek, nevezetesen nyomtatási papír hazánkból Törökországba nagyobb mennyiségekben szállítatik ki. Hasonlóképen a pesti gyárakban kitünő minőségben és olcsón készített játékkártyák is.

Pesten készített férfiruhák a szövetek és munka tartóssága valamint finom szabásuk miatt a francziákat a dunai fejedelemségekből kiszorították és Konstantinápolyban is nagy kelendőséggel bírnak. Ruhakereskedőink eljárása a mi tapintatos és becsületes kezelést illeti, vargáinknak is szolgálhatna például, kik készítményeikkel épen oly szép és jövedelmező eredményhez juthatnának. Általában véve solid gyártás minden exportcikknél ajánlható. Három éve körülbelől hogy Románia hadserege számára az összes egyenruházat Bécsben megrendeltetett, lelkismeretlen alkuszok azonban azt legolcsóbban és legrosszabb minőségben készíteni rendeltvén, az átvevő katonai bizottmányt jelentékeny ajándékkal (bacsisiu) megvesztegetni akarták, de a hadsereg a korán színt és tartást veszítő egyenruha által megcsalva látván magát, későbbi megrendeléseket Belgiumban és Francziaországban tett, és így az évenként néhány millió forintot tévő megrendelések máshová fordultak.

Figyelmet érdemelnek a Törökországgal való kereskedés tekintetéből még cserép és tüvegárúk, keményítőszerek, és gazdasági gépek nevezetesen ekék.

Oroszországgal az 1860. évi septemb. 2/1-én kötött kereskedelmi szerződés fennáll, melynek nevezetesen XII. cikkében a szerződő felek kötelezik magukat egymásnak mind azon kedvezményeket vagy szabadalmat engedni, melyek más állam kereskedése irányában

be fognak hozatni. Ezen ígélet daczára Oroszországgal való kereskedésünk legtöbb nehézségekkel kénytelen küzdeni; mert:

a) Oroszország vámtételei túl magasak, azokhoz még az államszükségei fedezésére vetett 10%-töli rendkívüli pótlék, és a majd minden áruipiaczon behozott nagyon terhes és szüntelenül változó accisa járul. Még túl magas átviteli vámok is vétetnek (mázsánsként körülbelül 1 ft. 57 kr. oszt. ért.)

b) A vámrendeletek nevezetesen a bevallási eljárás és a begönnyölés leszámítására nézve oly zavarosak és bonyolodottak, a kereskedő ez okból annyi zaklatásoknak és büntetéseknek van kitéve, hogy többnyire tanácsosabbnak látja a vámtisztekkel előleg egyezkedni, minthogy azok különben minden legkisebb elnézésre pénzbüntetést szabnak, melynek jövedelmében törvényt szerint osztozkodnak.

c) A külföldi kereskedőnek általában önálló üzlet nyitása nem engedtetik, és a csehrendszer Oroszországban legnagyobb mértékben uralkodván, a külföldi kereskedő kénytelen üzletét bejegyzett orosz kereskedő czégre alatt gyakorolni, a nyereségben osztozkodni és sok esetben ez által üzletét és vagyonát veszélyeztetni.

d) A postaközlekedés elégtelen és 40 font alatti málhát a vasuton szállítani tilos.

e) Kereskedelmi ügynökségek Ausztria részéről ott alig léteznek.

f) Végre kereskedőink sem az orosz viszonyokat sem az orosz nyelvet nem ismervén, drágán fizetett közvetítőkre szorulnak és megcsalatlásnak vannak kitéve.

Ezen akadályoknak tulajdonítható, hogy Oroszországgal való kereskedelmi forgalmunk még csekély és leginkább a határszélekre szorítkozik.

Ausztriának bevitelle Oroszországból, kivitele ezen irányban:

1858. évb.	8,206,044 ftra	11,082,468 ftra,
1859. „	8,274,510 „	13,404,554 „
1860. „	8,817,854 „	16,729,318 „
1861. „	8,164,205 „	19,425,361 „
1862. „	9,900,000 „	16,500,000 „ rügott,

és e szerint bevitelünk alig, kivitelünk azonban tetemesen növekedett, és ezen irányban is tevőlegesen áll a kereskedelmi mérleg.

A mezei gazdasázt az állattenyésztés terményeinek Oroszországba való kiszállítására nincsen kilátásunk. Több kilátás van azonban a mezőgazdasági iparczikkekre és a mű és gyáripar terményeire, nevezetesen: cserép, üveg, porcellán, gyújtóárúkra, vas- és vegyészeti árúkra, leginkább pedig borainkra nézve.

Nagyobbszerű felvirágzásnak kivitelünk csak akkor fog örvendhetni, ha Oroszország magas védvámrendszerével, mellyel rövid idő alatt egész Európában csak magánosan és elszigetelve állandó, felhagy, és ha népeinel az európai fényűzési cikkek nagyobb kelendőséget nyerendek.

Déli Oroszországgal való kereskedésünk, mely Persiára is kiterjedhet, leginkább a Duna szabályozásától föltételeztetik, és saját érdekünkben állana a hajózást akadályozó nehézségeket minél előbb eltávolítani. *)

Mi végre a tengeri kereskedést illeti, mely leginkább a Levanteba üzetik, kívánatos volna az ottani vámrendszer fenn említett árnyoldalainak eltávolítása, új közlekedési eszközök (nevezetesen a fumi vasút) életbeléptetése, a már fennállók vitelbéreinek lejjebb szállítása és különösen nagy tökével és tengerentúli helyeken felállítandó ügynököknél (agens) ellátott kiviteli társulatok alakulása. Az állam ügynökségeinek (Consulat) nem lehet azon szerepet tulajdonítani, hogy a tengerentúli kereskedést közvetítsék, mert ily ügynökségek csak a kereskedelem védelmére nem pedig kereskedelmi üzletek felkeresésére és folytatására vannak rendelve.

XII.

Mily vámrendszer és szabályzat eszközölhetné leginkább Magyarország anyagi felvirágását?

Miután megmutattuk, miképen tért át vámpolitikánk a tiltórendszerről előbb magas, azután pedig mérsékelt védvámokra, és mily hatásos befolyással volt ezen utóbbi változás anyagi jólétünkre, igazoltuk, hogy a szabadkereskedés felé tett lépéseinket megbánni soha, pillanatra sem volt okunk, miután természetünk mibenlétét, kifejlődését, hiányait és akadályait tekintettel egyes fötermelési czikkeinkre, valamint a fennálló vámrendszer befolyására, volt alkalmunk vizsgálni, — ezekből kifolyólag és úgy mint a nyert tapasztalások és adatok fonalán azon életbevágó és sokat vitatott kérdésnek megoldása maradt még fenn: mely vámrendszer és vámszabályzat eszközölhetné leginkább Magyarország anyagi felvirágzását? És ezen kérdéssel úgyszólván egy lépéssel benn vagyunk azon pár év óta élénken folytatott harcnak közepében, mely a szabadkereskedés pártolói és a védvámok hívei közt minden lehető indokok és érvek felhasználásával a mind két oldalon veszélyezett vagy veszélyeztetnek látszó érdekek miatt sokszor nagy elkeseredéssel foly.

Miért fizetünk védvámot? kérdezi a magyar olvasó.

A feleletet ezen kérdésre a védvámrendszer pártolójától kölcsönözhetjük, mert azt magunkévá tenni soha sem volt szándékunk.

Még a védvámrendszer hívei is ritkán ragaszkodnak mai napon

*) I. Die handelspolitischen Beziehungen zwischen Oestreich und Russland. Wien 1865.

a protectio elvéhez oly szorososan, hogy a szabadkereskedést elvben jogosultnak el ne ismernék. A világ anyagi érdekei, a tőke hatalma, és befolyása a közlekedési eszközök mesés előhaladása, külön nemzeti elzártságot mai napon lehetetlenné tesz. Az országon belül minden czéh-kényszer megszüntetett, ipar és kereskedelmi szabadság létesült, miért nem lehetne ezen szabadságot és korlátlan versenyzést, mely alatt az általános érdekek csak nyerhetnek, a külkereskedésre is kiterjeszteni, a nemzetközi forgalomra is alkalmazni? Elvben tehát kevesen tagadják a szabadkereskedési rendszer véggyőzelmet és egykori általános uralom elismerését; csak az időre nézve mikor leend tanácsos ezen rendszert gyakorlatilag alkalmazni, saját egyéni vagy szakosztályi nézeteikhez és érdekeikhez képest eltérnek, és úgyszólván halasztásért folyamodnak, összehasonlítván a szabadkereskedés eszméjét, az örökbéke elméletével, mely felé minden kormányférfi, minden nemzet törekedik, és mégis egy állam sem küldte azért haza hadseregét vagy szerelte le hadihajóit. Példaképen hivatkoznak Angliára és Belgiumra, mely államok szinte csak akkor szüntettek meg minden védvámot, csak azóta pártolják a szabadkereskedést másutt is, mióta saját iparuk annyira megerősödött, hogy képesek majd egész Európát iparczikkeikkel elársztani.

Kiemelik a védvám pártolói mily nagy és nyomasztó akadályokkal küzd még mű és gyáriparunk, mily kifejletlenek politikai viszonyaink és alkotmányos szervezetünk, mily érezhető tőkehiányunk, mily magas a kamatláb, mily súlyos az adó, mily elégtelenek és drágák a közlekedési eszközök, mennyivel drágább a kőszén, a munkaerő nálunk mint máshol, hogy munkásaink még a kellő ügyességgel nem bírnak.

Nézetük szerint mind ezen akadályokat előbbeltávolítani, iparunkat megerősíteni, kellő virágzásra hozni szükség, mielőtt a külföldi sokkal előnyesebb feltételek alatt működő iparnak versenyzése előtt a vámsorompókat megnyitni, életképes és nagy jövőnek elébe néző, de jelenleg sínylődő beteg és elgyengült mű és gyáriparunkat elnyomni és örökké elveszni engednők; mert az állványokat sem szokták előbb lerombolni, mielőtt kész az épület és szilárdan áll minden viharban, és télen nem szokás az üvegházakat elszedni. Hivatkoznak épen a szabadkereskedés mellett harczó Angliára, mely egészen 1854-ig tartotta meg a magas védvámokat, addig t. i. míg a német iparnak versenyzésétől tartania kellett; hivatkoznak az oly virágzó iparral dicsekedő Franciaországra, melyet a legujabb idők 30 perczentnyi védvám bástyával körülvéve látunk, és csodálkozásukat fejezik ki, hogy ezen államok oly eljárásra sürgetik Ausztriát, melyet maguk sem követtek, midőn iparuk gyenge volt és gyámolításra szorult. Azt állítják továbbá, hogy Ausztria és maga Magyarország is sokkal kevesebb nyers terményeket állít ki, minthogy nemzetgazdászati szempontból magukat csupán

ezen jövedelmi ág által fenntartani képesek lennének, hogy gyáripár nélkül a csupán földművelési országok p. a dunai fejedelemségek nemzetgazdasági állapotára leszállanánk, továbbá hogy virágzó állam csak az lehet, hol a mezőgazdaság és gyáripár karöltve jár, egymást kiegészítvén, hol a földművelő az iparüzőben és a gyárosban közellakó fogyasztóját találja, holott ellenben a nyerstermények kivitele ingadozó, bizonytalan és sok évben nem jutányos. Ily körülmények közt a védvám fenntartása addig míg iparunk saját lábán állni képes leendő, legnagyobb szükség és az elvileg helyesnek elismert szabadkereskedés elmélete, nálunk különös és kivételes viszonyainknál fogva még kivihetetlen, és nemzetgazdaságunk mostani állapotában még a szép eszmék közé tartozik, melynek azonnali gyakorlati alkalmazása nem csak nem helyes, hanem még a legnagyobb veszélyekkel volna összekötve. Így szólnak a védvám rendszer pártolói.

Nézetünk szerint ezen az első pillanatra helyesnek látszó vélemény, részint egyéni érdekek által dictálnak tekintendő, részint álokoskodásokra van alapítva.

Félre nem ismerjük sem a mű sem a gyáripár fontosságát s igen jól tudjuk, hogy pusztán földművelő állam, mely csak a külpiazzokat tartja szem előtt, s a belhoni gyártással és műszorgalommal karöltve járó fokozottabb belfogyasztást és elevebb üzlet mozgalmat nélkülözi, a nemzeti erőket csak parányi részét működteti és fejt ki, hogy ellenben gyárak és műhelyek a földművelő termékeinek legbiztosabb s legközelebbi s ép azért legelőnyösebb piazzait képezik, a szellemi és anyagi képességek teljesebb érvényesülésére vezetnek, az erőket edzik, a közlekedést és forgalmat élénkítik, a vagyonosodást hathatósan előmozdítják, sőt mi több a népek miveltiségi és politikai súlyát és tekintélyét is tetemesen növelik s a nemzeti önállóság és függetlenség biztosításához nem kis mérvben járulnak. — E nagy és nemes czél azonban, nem a védvámrendszerhez szoros ragaszkodás által lesz elérhető, hanem az által, hogy ha a kormány és törvényhozás a műipart, a mezőgazdaságot, és a kereskedést szibbasztó belső akadályokat eltávolítandja, az erőket szabad fejlődését gátló bilincseket megoldandja, s azon bajok elhárítva lesznek, melyek hazánkban a műipar megalapítását az örökös tartományokban pedig annak felvirágzását, mindekkorig nehezíték, majd nem lehetetlenné tették. *)

A védvámrendszernek első és főigazságtalansága abban áll, hogy azon hiányok és akadályok, melyekkel a honi műipar vagy az államkormányának és szervezetének vagy saját egyéni hibája miatt küzd, az által kívántatnak helyrehozhatni, hogy az ugyanazon vagy hasonló balsors és akadályok által sújtott többi adózó állampolgárok hasonlóképen, sújtatnak. Azért, mert a belhoni gyáros a reárott nagy és elviselhetetlen adó miatt cizkeit drágábban állítja elő mint akármelyik külföldi gyáros, a többi osztályok, melyek szinte túlságos adót fizetnek, kényszeri-

tetnek a védvám által a belföldi gyárosnak természetményeit drágábban vásárolni, és így az adót kétszeresen, az az saját és a gyárosnak adóját is megfizetni. Ez oly természetellenes viszony, hogy már ezen egyszerű okoskodáson megdől a védvámosoknak mesterségesen felépített egész eszmepalotája.

Azért, mert a belhoni gyáros saját ügyetlenségével és más oldalról elébe gördített akadályokkal kedvezőtlen viszonyok alatt kénytelen küzdeni, és ezen küzdelem miatt a külfölddel versenyezni képtelen, a többi állampolgárok, kik ezen szerencsétlen viszonyokat szinte érzik és kedvezőtlen befolyásuk alatt szinte eleget szenvednek, kényszerítessenek ezen gyárost megmaradt kevés pénzükkel, legutósó megtakarított filléreikkel istápolni, áruinak keletét fenntartani?

Ki kárpótolja a földmivest, ha rosz aratása van, ha minden reménye halomra dől, ha terményei fele áron kelnek mint máskor, ha nem képes jövedelem hiánya miatt adóját és minden egyéb kiadásait fedezni? ki kárpótolja a tőkepezest, ha kedvezőtlen pénz- és hitelviszonyok miatt pénzének felét vagy legalább az évi kamatot be nem hajthatja? ki kárpótolja végre a kereskedőt, ha ugyan azon balesetek és kedvezőtlen viszonyok miatt vagy talán éppen a védvámok miatt forgalma kisebbül vagy egészen megáll? És mégis mindezen néposztályok ép oly fontos tényezői a közvagyonnak, ép oly védelemre méltó adózó polgárai az államnak, mint az iparosok és gyárosok.

Mindezekről még azt kívánni, hogy a gyáros vagy iparos jövedelmében bekövetkezett fogyatkozást helyreépítolják, hogy saját vagyonuk és jövedelmök csökkenése mellett a védvám útján egy osztály javára még nagyobb áldozatot tegyenek, — oly önző követelés, mely hasonlít azon kertész kérelméhez, kinek üvegházaiiban a kávétermelés sikerült, és most már a Keletindiai kávéra oly vámat kívánna szabni, mely mellett ő is versenyezhetne üvegházi kávéjával. Hogy pedig ezen példa nem oly túlzott és oktalan, mint első pillanatra talán látszik, kiténik ama bécsi gépgyáros (Sigi) eljárásából, ki midőn az angol minta után alig készített egy cséplőgépet, már a cséplőgépekre szabott vám felemeltetését kérvényezte.

Önző és jogosulatlan tehát a védvámrendszer, mert egyik honpolgár kárát többi polgártársai kárával akarja egyenlíteni ki.

Ezen igazságtalanság azonban még szembetűnőbb, ha egész országok szenvednek alatta. Már fentebb említettük, hogy Magyarországnak alig van műipara, hogy jelen kedvezőtlen körülmények közt töke hiány miatt gyáripara nem is lehet, és hogy annak mesterséges előteremtése csak a védegyülethez hasonló szerencsétlen vállalat lenne; ná-

^{*)} I. az orsz. magy. gazdasági egyesületnek 1865. mart. 3-án adott véleményes jelentését.

lunk tehát a nem iparüző egész ország a védvámrendszer miatt kétszeresen adózik, és pedig először egyenesen, másodszor pedig az által, hogy iparczikkeit a birodalom másik feléből drágábban és sokszor rosszabb minőségben kénytelen vásárolni, mint azokat a külföldről megszerezhetné. Ezen kétszeres adóztatás és ebből szükségkép eredő elszegényedés által meg az is akadályoztatik, mire hazánk szükségkép hivatva van, t. i. hogy tökeinek szaporodása útján idővel saját műipara is keletkezzék, és ezért honpolgári kötelességünk a minket kétszeresen sújtó, anyagi virágzásunkra nehezedő és természetszerű kifejlődésünkre kártékonyan ható védvámok ellen mindenütt hol alkalom mutatkozik mindenkor felszólalni és óvást tenni.

De menjünk egy lépéssel tovább és vizsgáljuk meg, vajon a védvámok igazán szükségesek-e a műipar keletkezésére és fenntartására nézve vagy sem?

Már midőn vámpolitikánk történetét fejtegettük, alkalmunk volt említeni, hogy valahányszor a tiltó rendszer megszüntetéséről, a védvámok lejjebbzállításáról és a Németországgal való vámegységről volt szó, az ausztriai iparosok vész kiáltásai meg nem akartak szünni, ugyanazon okok és érvek hozattak fel, ugyanazon az ipar tönkrejuttatását és végelpusztulását kilátásba helyező baljóslatokat lehetett hallani; ép úgy mint jelenleg ily vámreformra az idő még meg nem érkezettnek állítatott. A reformok még is életbeléptek, és az ipar nem csak hogy tönkre nem jutott, hanem virágzóbb lett, a szabadelvű reformok által kivitel növekedett és ezen jótékony hatásokkal feltünőbb lehetne, ha a politikai és pénz viszonyok a közvagyonosságra általában oly kedvezőtlenül nem hatottak volna.

Méltan kérdezhetjük az osztrák iparosoktól, hogy miután annyi éven át élvezett védelem által, melyhez az utolsó 15 évben még a védvámokkal egy funkciót gyakorló de szinte kártékony magas ágió járult, nem tudtak erősbülni, mikor fog nézetük szerint azon időpont bekövetkezni, midőn már védelemre nem szorulnak?

Ezen ellenmondatokból a kijárást máshol kell keresnünk. Ha misznak állítjuk azon tételt, hogy a műipar a védvám által erősbülhetne, és hogy a védvámok által lenne virágzóvá.

Ha elleneink Angliára utalnak, mely állításuk szerint védvámok által nyert virágzó ipart, méltán Helvétiaira utalhatunk, hol védvám az ismeretlen fogalmak közé tartozott és tartozik, és mely mégis valószínűs gyöngye az iparüző államoknak.

Abból pedig, hogy valamely ország ipara a védvám mellett lett naggyá és jelentékenyvé, még koránt sem következik, hogy, a védvám által lett azzá. Azért, mert pályás gyermekekből széptermetű emberek lettek, még nem lehet állítani, miszerint a polyavánkosnak köszönhetik szép növésüket, és inkább közelitünk a valóhoz, ha mond-

juk, hogy a szép és karcsú ember inkább a pólyázás daczára mint általa lett azzá.

Na most kérdezzük: melyek azon eszközök és tényezők, melyek által a belhoni ipar virágzása előmozdítatik? a védvámokat mint igazságtalan, légtelen és biztos eredményhez ritkán vezető eszközt elvetjük, és a belhoni gyár- és műipar előmozdítását két hatalmas tényezőben találjuk, de azokat e helyen csak általánosan jelölhetjük ki, mert bővebb fejtegetése jelen értekezés határait túlhaladja. Ezen eszközök

a) Általánosan kielégítő politikai állapot.

b) A műiparnak gyámolítása a kormány és törvényhozás részéről, melyek minél erélyesebben működnek ezen irányban, annál inkább feleslegessé válnak a védvámok. *) E téren a törvényhozás valamint a kormány teendői közé tartozik: műipartanodák felállítása, kezdve az elemi iskoláktól egészen a minta műhelyekig (ateliers modèles) ügyes külföldi munkások befogadása és letelepülései kecségtetése, a közlekedési eszközöknek szaporítása, ha másként nem lehet még az állam költségein, a vitelbérok leszállítása és törvényes megszabása, gyárak építése és az építési rendeletek módosítása illetőleg könnyítése, hitelintézetek felállítása, az egyesülési törvények szabadelvű reformja, a czélszerűtlen uszora- csőd- és hiteltörvényeknek a korszellem értelmébeni módosítása, az adó lejjebb szállítása, állandó és időnkinti műkiállítások, utánzási ösztöndíjak kifizése sat.

Egyedül ez úton lesz a hazai műipar virágzása előmozdítható, annak fenyegető végelpusztulása kikerülhető.

Egészen eltévesztett eljárás mindezen akadályok elhárítását, minden más hathatós eszköz alkalmazása nélkül, egyedül csak a védvámokra bízni, és így az egész terhet a többi állampolgárok vállalkra rakni, valahányszor pedig ezen igazságtalan és egészségtelen állapot megszüntetése kérdésbe jön, a szükséges reformokat azon állítással elzárni, hogy iparunk a versenyzésre még nem elég erős, mint ha valaki gyermeket uszni taníttatni óhajtaná, hanem addig vízhez nem eresztené, míg a gyermek úszni nem tud!

Látván tehát, hogy a védvámok nem csak igazságtalan de elégtelen eszköz is az ipar fenntartására és emelésére, hogy az állam sokkal jobb és hathatósabb szerekekkel bír az elgyengült iparnak természet-szerű gyámolítására és elősegítésére, látván hogy erkölcsi kötelessége a kormánynak és törvényhozásnak ily eszközöket alkalmazni, nem pedig a többi honpolgárok és egész országok rovására védvámok által az iparnak természetellenes és tetszhalotti állapotát még tovább fenntartani, mely mellett ezen mankón járó ipar örökös félelemnek és rettegésnek van kitéve, minden szabadabb léghuzamtól fél, sőt az ágiónak annyira

*) Ezt a védvámok mellett harczoló oszt. iparosok egylete is elismeri (l. Handelspolitische Flugblätter I. 9. old.)

kivánatos megszüntetésében is veszedelmet és végelromlását találja — látván mindezeket, az egész osztrák birodalomnak de különösen hazánk érdekében minden védvám megszüntetése és szabadkereskedés behozatala mellett kell nyilatkoznunk.

A birodalom belsejében a kereskedelmi és iparszabadság behozatala és a czéhrendszer eltörlése által, a kereskedésre és termelésre nézve minden kényszerítő és tiltó befolyás káros volta, elvben már elismertetett, szükséges hogy a szabadság elve még a külkereskedésre a nemzetközi viszonyokra is alkalmaztassék.

De a védvámok eltörlését még más okokból is méltán kívánhatjuk, nevezetesen:

Csak az által enyhíthető a nálunk oly föltűnő mértékben uralkodó drágaság.

Továbbá szükséges a védvámok eltörlése a végett, és hogy saját terményeinknek a kivitel külföldre nyitassék, mert a csere természeti törvényei szerint csak azon állam vásároland tőlünk állandóan és minden körülmények közt, mely képes leend nálunk állandóan eladni.

Ha tehát Ausztria nyersterményeivel, boraival, jeles aczéljával a külföldi piacokat felkeresni egyekszik, csak akkor várhat eredményt, ha a külföldi árúk bevitelét is könnyíti.

Ausztria mely államadosságának kamatait nagyobb részét a külföldnek fizeti, a világtól elzárt szükkeblű vámpolitikát nem követhet, mely mellett már úgysis csak Oroszországgal soroztatik egy vámpolitikai osztályba.

Csak a vámleszállítása által fognak közlekedési eszközeink is szaporodni és virágzásra vergődni.

A vám szabályzat mérséklése az uralkodó dugarusságot is lehetleníti.

Végre csak a szabadkereskedés meg honosítása folytán fognak a külföldi államok, melyek sokat és állandóan eladandnak és vásárolandnak, nálunk, anyagi és államjogi főállásunkra és függetlenségünkre nézve érdekeltséggel viseltetni, mert szoros és benső kereskedelmi összeköttetés szoros politikai viszonyt és közös érdeket szül, és a béke fenntartására nézve a legerősebb biztosítékot nyújt. De társadalmi tekintetből is hasznos ezen szabadságra alapított viszony, mert csak a különböző nemzetekkel való összeköttetés közvetíti a mivelttség és polgárosodást, megszünteti a minden nemzetre nézve oly ártalmas egyoldalúságot.

Midőn tehát a védvámok eltörlését javasoljuk, ez által nem akarjuk azt mondani, hogy minden beviteli vám tökéletesen megszüntessék, mert ebben semmi állam nem ad nekünk példát, és ha koránt sem helyesljük az amerikai államok azon eljárását, mely szerint államszükségeiteit majd kizárólag a vámjövedelemből fedezi, mégis nem

ellenkezik a józan államgazdászati gyakorlati alkalmazásával, ha az állam a beviteltől mérsékelt vámot szed. Mert mindenütt, hol az állam a jövedelmet közvetlenül vagy közvetve adóztatja, igazságos, hogy azon jövedelem is, melyet a külföldi az államból húz, szinte hasonló mértékben megadóztassék, mi legegyszerűbben a vámok által eszközöltetik, és mi által azon igazságtalanság kiegyenlítettik, miszerint a belföldi természetű és állampolgár terményei után az államnak adózik, az idegen pedig az állam terheihez nem járul.

Ezen vám, mely hivatva van ezen aránytalanságot kiegyenlíteni védvám-tól megkülönböztetés végett kiegyenlítési vámnak nevezetetik, a belföldön is csak egyszer megadóztatott nyersanyagnál a legkisebb, magasabb a félgyártmányoknál, és legmagasabb a készgyártmányoknál, melyek úgy mint nyerstermény és külön a feldolgoztatásnál is adó alá esnek. A kivetett rendes adó mennyiségén és arányán túl ezen vámnak nem szabad terjeszkednie.

Azonkívül általános tapasztalás tanúsítja, hogy csak 10—12 árucikk tulajdonképen mindenütt az, mely együtt véve a vámjövedelem 9 tizedrészét behozza, úgymint cukor, kávé, téa, cacao, fűszerek, sör, szesz, bor, gabona, marha, az iparcikkek közül pedig: fonal, kelmék és vas. *) Ez oknál fogva a forgalom és kereskedés könnyítésére szolgálhatna és a kincstár jövedelmeinek sem okozna nagy veszteséget, ha a többi aránylag kisebb jövedelmet hozó cikkek vámmentességre kimondatnék.

A védvámok eltörlése és egyszerű adóvámokra leendő leszállítása azonban rögtön nem eszközölhető. Ha a jogéletben fennáll azon elv, hogy semmi törvény visszaható erővel nem bír; a vámpolitika még egy lépéssel tovább megy, kívánván, hogy a vámrendszerben bekövetkezendő változások, úgy a vámfelemelése mind lejjebb szállítása jóval előbb tudva legyen, hogy a termelő, a gyáros, az iparos és a kereskedő is a jövőre nézve birjon tájékozással, hogy üzletét, felszerelését, vételait és eladásait a bekövetkezendő változásokhoz képest elintézhesse; ellenben a még oly üdvös változás rögtöni életbeléptetése miatt a műiparnak és kereskedésnek árthat, surlódásokat idézhet elő és előre nem számítható kárt tehet.

Miután a jelen kedvezőtlen körülmények által elgyengült de védvám nélkül is életképes osztrák műipar, épen ezen védvám rögtöni megszüntetése által tönkre jutna, mi hazánkra nézve, közvetett államjogi és közvetlen kereskedelmi összeköttetésünknel fogva sem volna kívánatos, — nézetünk szerint a védvámok elvbni eltörlése azonban és haladéknál nélkül volna kimondandó, hogy egyrészt az iparüzők magukat a jövőre nézve tájékozassák de másrészt a vé-

*) Bárá Hock Károly: Die öffentlichen Abgaben und Schulden. Stuttgart 1861. 146. 147. l.

gett, hogy a kormány a műipar nagyobb istápolásáról gondoskodhas-
sék, melyre annak a keletkező nagyobb versenyzés között szüksége
lend. De a most fennálló vámrendszer és vele együtt a védvámok le-
szállítása és megszüntetése csak fok onként az az két évről két évre
változó és lejjebbállított tariffa mellett oly módon volna eszközölnő,
hogy például 10 év múlva minden védvám tökéletesen megszüntetnék
és csak adó- vagyis kiegyenlítési vámok maradnának, úgy hogy az
életre nem képes iparágak ezen idő alatt lassanként a forgalomból ki-
léphessenek, az életképesek pedig saját erélyük és a kormány gyámo-
lítása által erősbülhessenek.

Ezek nézetünk szerint a beviteli vámokra nézve irányadó elvek.
De a kivitelben is szükséges reformokat behozni nevezetesen a még
fennálló kiviteli vámokat megszüntetni, és kiviteli cikkeinket a külál-
lamokkal kötendő kereskedelmi szerződések által külföldi vámok alól
felmentetni, mi annál könnyebb lesz, minél inkább elfogadtatik a sza-
badkereskedés eszméje nálunk is, mert az államok közti viszonyban
a kölcsönösség nagy szerepet játszik, és a közös bizodalom a kereske-
dés főtényezője, úgy nemzetek mint egyesek közt.

Ausztria e tekintetben még keveset tett, néhány a hajózásra, ki-
kötő és kirakatasi díjakra vonatkozó szerződésen kívül, csak Németor-
szággal iparkodott szorosabb vámegegyesülésbe lépni. A német vámege-
ylettel kötött „februári“ szerződés lejárt *) és Ausztria kevesebb befo-
lyással bírt mint azelőtt, mi megint bel- és kül politikájának valamint
fokonkénti elszegényedése által okozott befolyás esökkenésének tulaj-
donítható. Poroszország kereskedelmi szerződést kötött Franciaországgal,
mely Ausztria által el nem fogadhatónak nyilvánítatott és valóban
kölcsönösséget nem foglal magánau. Iparkodott tehát Ausztria a német
vámegeyletet szétrepeszteni és a kis államokat magához kecsgetetni.

Ez megint nem sikerült, tartatott Conferentia Conferentia után
Münchenben, Berlinben, Bécsben, Carlsbadban, de hiába, a német váme-
geylet 12 évre ujra alakult és a porosz-francia szerződés a kisebb német
államok által elfogadtatott. Nem maradt már most egyéb teendő, mint
az ujjá alakult és Franciaországgal szerződésileg szövetkezett váme-
geylettől némely kedvezményeket kieszközölni; e végre báró Hok
Berlinbe ment, és daczára a schlesvig-holsteini hadjáratban létrejött
szövetséges viszonyoknak, majd eredmény nélkül tért vissza, mert a nagy
pompával kereskedelmi szerződésnek czimzett 1864. évi April hó 11-én
aláírt egyezmény csak kevés alárendelt fontosságú tariffatételek mó-
dosítására vámkihágások elleni kölcsönös biztosításra (cartell) és apróbb
közlekedés könnyítésekre vonatkozik, boraink kivitelére nézve a régi
kedvezőtlen viszonyt fenntartotta és eredménynek ezen fontos ügyben,
y nagyszerű előzmények után, nem is nevezhető.

*) I. ezen értekezés IV. fejezetét.

Nem tartozik feladatunkhoz az ezen phásison keresztül ment értekezletek és tanácskozások történetét írni, csak az eredményt adtuk elő.

De mi oka annak, hogy Ausztria oly hatalmas nagyállam mostanáig senkit sem talált, ki vele szövetségzni, kereskedelmi viszonyba lépni akar?

Az első ok az, hogy Ausztria kereskedelmi szövetségeiben politikai mellékezőlokat hajhász, mit szövetségesei belátván, óvakodtak befolyásától.

A második ok az, hogy vámsorompóit csak Németországnak akarta mognyitni, politikai okokból csak Németország irányában akart kereskedelmi szabadságot mutatni, holott ugyanazon elvek Anglia és Franciaország irányában épen úgy, több sikerrel és szebb eredménnyel lettek volna alkalmazandók. *)

A harmadik ok pedig abban rejlik, hogy Ausztria maga magát val sincs tisztában követendő vámpolitikája iránt. A magas védvámok ért kiabáló iparosok ellenében a fogyasztók hallgató milliói állanak

Csak szabadelvű vámreform valamint politikai és gazdasági belviszonyainak rendezése által juthat Ausztria azon polczra, melyen nem leend többé kénytelen kereskedelmi szövetségért koldulni, hanem, hogy az egységek és szövetségek neki fognak ajánlatni.

Ausztriának ipara nem fog a kellő óvatossággal behozandó szabadkereskedés mellett kárt szenvedni; csak az életre nem képes iparágak fognak megszűnni, de az életre valók, feltéve, hogy egész nemzetgazdasági és pénzügyi rendszerünkben a minden oldalról sürgetett változások által kellő ápolást és támaszt nyerendek, erősbülni és növekedni fognak. Az állampolgárok többi osztályai a védvám kétszeres adóztatása mint érezhető teher alól fölszabadítván, lassanként a most elviselhetlen államterheket könnyebben el fogják bírni.

Mi pedig hazánkat illeti, a nyereség még kézzel foghatóbb, mert ezen rendszer behozatala által anyagi érdekeink még ideiglenes veszélyeknek sincsenek kitéve, hanem mind az, mi a szabadkereskedés téren történik csak, tisztán hasznunkra szolgálhat, mert védelemre szolgáló mű- vagy gyáripárunk nincsen, mesterséges és természetellenes létrehozása pedig még most nem is lehetséges. Ha ezen rendszer által

*) Ezen értekezés már sajtó alatt lévén ki lett hirdetve az 1865. Dec. 16-án Ausztria és Anglia közt kötött vámszerződés, mely örvendetes közelítést mutat a szabadkereskedés elveihez, mert Ausztriának nem szabad 1867. évi Január 1-jétől fogva angol árukra érték után 25 %-tólinal és 1870. évi Január 1-jétől fogva 20 %-tólinal magasabb vámot venni. A rongyra szabott kiviteli vám pedig mázsánként 2 frtra általánosán lejjebbállított.

Anglia részéről a munkafára kivetett beviteli vámnak tökéletes megszüntetése és a bornál a palackokbani bornak a hordókbanival leendő egyforma vámozása ígértetett. Mi nem igen nagy engedmény, holott az angol vámnak tetemes leszállítása bornál, szesznél és dohányynál a kölcsönösség szempontjából igazságos lett volna.

terményeinknek biztos és állandó vevői biztosítatnak, ha szükséges külföldi czikkeinket sokkal olcsóbban és jobb minőségben is megszerezhetjük, a tőke fog szaporodni, és ha általa a mezei gazdaság is kereskedés igényei kielégítettek, a felesleges tőke természeténél fogva oly iparágakba fog átszivarogni, melyek a legszükségesebbek, azután a tőke és munkaerő feleslege megint iparczikkék elő állítása fog fordítatni és így a szabadság teljes uralma alatt azon kívánatos és óhajtott nemzetgazdasági állapotra vergődhetünk, mely szerint a fogyasztó iparos és gyáros a termelő földmives mellett letelepedik, a termelő iparos vevőjét a mellette lako fogyasztó földmivesben leli, és így a szállítási költség elkerültetvén, minden árucikk olcsóbb leend, és még a külföldre kivitelre is elég fennmarad; tőkeink, és vele együtt munkaerőnk és egészben véve anyagi erőnk és hatalmunk fog növekedni. Mely állapotra törekedni nem csak a kormány de minden jó hazafi kötelessége.

Az imént kifejtettek röviden összefoglalván anyagi jólétünk követelményei a vámpolitika téréen: a kivitelnek tökéletes vámszabadsága, az átvitelnek vámmentesége, — szerződések a külföldi legnevezetesebb iparüző államokkal külföldre kivitelünk előmozdítása érdekében; a bevitelre nézve minden védvám előre kimondott de fokenkénti eltörlése, de kiegyenlítési vagy adóvámok fenntartása az államterheihez járuló belöldi és az adóztatás alá nem eső külföldi termelő közti egyenlő viszony helyreállítása végett. A vámszabályzatát illetőleg systematikus tárgy szerinti összeállítás, a behozandó tized (decimal) mérték szerint és az áruértékének megfelelő fokozatos tételek mellett. Minden az árú származásából eredhető vámkülönbség (különbéki vámok — Differential-Zölle) megszüntetése. Végre a forgalmat és kereskedést előmozdító könnyítések behozatala.

Adjuk tehát a forgalomnak azt a mi kétségtelen életfeltétele, a mi után anyagi érdekeink régóta sohajtanak, — adjuk neki a szabadságot, tüzzük ki a szabadság szent lobogóját a vámpolitika téréen is, legyen jelszavunk: szabadság, munka és takarékosság! És eljövend azon örvendetes időpont, midőn mezei gazdaságunk, élénk kereskedéssel és virágzó műiparral egyesülve, közbvayoni állapotunkat nagy mértékben előmozdítandja, anyagi hatalmunk növekedni fog, a külföld államjogi fennállásunkra és függetlenségünkre nézve érdekelve leend és mi a várt szebb jövőnket valaha elértük!

mely a bor, szesz és sör kivitelének rendkívüli gyarapodását mutatja.

Kivitelet ugyanis Ausztriából.

	1853	1854	1855	1856	1857	1858	1859	1860	1861	1862	1863	1864	
				é v b e n									
				v á m m á z s a									
Bor	93489	144663	180961	191889	286612	193048	194256	191412	201394	170469	214122	308487	
Szesz	2269	181141	20839	73234	125735	45427	33926	66629	80831	34308	45007	105837	
Sör	1935	2852	3613	12098	29705	38079	37587	58147	94314	115424	116873	119273	

II. Táblázat,

mely az Ausztria birodalom és a külföld közti forgalmat érték szerint kimutatja.

Évben	Bevitel	Kivitel	A bevitel többlete	A kivitel többlete
1858	368,285,925	275,599,871	92,686,054	
1859	269,020,048	292,679,265		23,659,217
1860	245,454,448	317,020,981		71,566,533
1861	248,422,297	325,884,392		77,462,095
1862	261,257,288	321,445,061		60,187,773
1863	262,348,115	303,028,656		40,680,541
1864	253,180,153	333,583,953		80,403,800

Megjegyzés. Ezen kimutatás alapjául oly értékmeghatározások szolgálnak, melyek ujábbi időben a jelenleg divatozó árukhoz lehetőleg alkalmaztattak.

Ezen kimutatásban a bekerítetlen drágakövek és gyöngyök nem foglaltatnak, melyeknek évi bevétele 10 évi átlalány szerint $6\frac{6}{10}$ millió és kivitele $3\frac{2}{10}$ millió forintot tesz.

A fennebbi kimutatásban csak a nevezetesebb árúk foglaltatván a valódi forgalom körülbelől 20 millió frttal többet tesz.

Az 1863. évi kivitel csökkenése a silány termésnek Magyarországon és a vasgyártás kedvezőtlen állapotának tulajdonítható.

Az összes vámjövdelem 1863. évben 13,738,767 frtot tett.

1864. évben pedig a beviteli vám 12,204,149 frtot

a kivíteli vám 469,896 „

összesen 12,674,045 frtot

III. Táblázat.

Ausztriának kereskedelmi forgalma, gabona neműekben és malomterményekben
vámhássa szerint.

Bevitel.

		Buza	Rozs, ten- geri és hüvelyes vetemény	Arpa, maláta és zab	Liszt, dara és korpa
1841—1850. évig	évenkénti				
átlag		489,354	879,397	350,811	55,921
1851—1860. évig	évenkénti				
átlag		1,043,205	2,099,195	556,557	158,977
	1854 évben	2,097,846	3,911,441	621,917	120,462
	1855 „	1,554,296	2,536,609	410,092	138,374
	1856 „	685,534	1,629,856	445,027	122,829
	1857 „	621,218	1,386,812	493,270	156,986
	1858 „	701,109	1,452,233	507,641	181,292
	1859 „	717,522	1,045,925	699,134	336,096
	1860 „	146,664	1,271,766	336,091	255,881
	1861 „	485,626	1,363,798	356,777	273,602
	1862 „	446,453	1,673,587	289,934	178,727
	1863 „	705,441	1,147,755	549,555	318,938
	1864 „	1,122,274	1,949,817	597,659	388,545

Kivitel

1841—1850 évig	évenkénti				
átlag		490,233	597,520	294,070	186,921
1851—1860 évig	évenkénti				
átlag		828,407	1,182,856	556,945	311,670
	1854 évben	289,067	702,569	165,602	106,109
	1855 „	369,968	1,826,352	252,964	242,500
	1856 „	1,081,105	2,877,454	692,641	303,026
	1857 „	1,607,509	884,213	897,549	614,776
	1858 „	998,817	754,816	594,380	455,333
	1859 „	545,962	928,630	681,064	406,481
	1860 „	2,861,548	2,420,140	1,869,755	623,658
	1861 „	5,829,297	1,668,794	1,239,568	797,974
	1862 „	5,051,961	1,413,878	1,915,922	880,069
	1863 „	1,863,085	1,429,060	949,798	869,930
az aszály miatt					
kevesebb.	1864 „	2,423,424	892,713	987,404	823,742

74.

IV. Táblázat.

K i m u t á t á s a

az osztrák birodalom bor ki- és bevitelének

	Bevitel mázsa	Kivitel mázsa
1831. évtől 1840 évig átlagosan	386,763	190,370
1841. évtől 1850 évig átlagosan	578,196	193,458
1851 évben	609,227	172,647
1852 „	647,352	115,023
1853 „	611,916	93,489
1854 „	509,077	144,663
1855 „	527,157	180,961
1856 „	562,045	191,889
1857 „	670,781	286,612
1858 „	992,775	193,048
1859 „	429,371	104,256
1860 „	126,111	191,412
1861 „	104,125	201,394
1862 „	176,254	170,469
1863 „	158,697	214,122
1864 „	91,653	308,487

V. Táblázat.

Ausztria birodalom külkereskedelmi forgalma 1862. évben
határok szerint felosztva.

	Bevitel	Kivitel	Összes for- galom
	f o r i n t		
Összes forgalom	239 ⁰ mill.	293 ⁰ mill.	532 ⁴ mill.
Száraz földön	195 ² „	238 ² „	433 ⁴ „
Tengeren	38 ⁸ „	54 ⁸ „	98 ⁶ „
A német vámegylettel	143 ¹ „	162 ⁶ „	305 ⁷ „
A többi külfölddel	52 ¹ „	75 ⁶ „	127 ⁷ „
Délnémetországgal	37 ³ „	50 ³ „	87 ⁶ „
Szászországgal	78 ⁵ „	70 ⁶ „	149 ¹ „
Poroszországgal	27 ³ „	41 ⁷ „	69 ⁰ „
Oroszországgal	9 ⁰ „	16 ⁵ „	26 ⁴ „
Törökországgal	29 ⁵ „	39 ³ „	68 ⁸ „
Olaszországgal	10 ⁷ „	18 ² „	28 ⁹ „
Helvetiával	2 ⁰ „	1 ⁶ „	3 ⁶ „
Trieszten keresztül	26 ⁰ „	44 ² „	70 ² „
Velenczén keresztül	14 ² „	5 ⁸ „	20 ⁰ „
Fiumén és a többi adriai ki- kötőken át	3 ⁶ „	4 ⁸ „	8 ⁴ „

VI. Táblázat.

Jegyzéke azon beviteli vámoknak, melyek következő főtermények Angliában, Franciaországban, Oroszországban, a német vámegeletben, Olaszországban és Helvetiában fizetnek.

Folyó sz.	A tárgy megnevezése	A német vámegeletben		Angliában		Franciaországban		Oroszországban		Olaszországban		Helvetiában	
		frt.	kr.	frt.	kr.	frt.	kr.	frt.	kr.	frt.	kr.	frt.	kr.
1.	Dohány vámmázsánként	6	—	173 192	60 90	2	—	29	57%	tilos	—	1	40
2.	Bor „	6	—	21 11	64 61	—	4 ^{22/10}	10 1	35 45 ^{5/10}	—	55 ^{5/10} 4	—	60
3.	Szesz „	9	—	48	89	4	22	tilos	—	—	92 ^{2/10} 79 ^{4/10}	1 6	40
4.	Gabona „	vámmentes	—	—	12 ^{9/10}	—	10 20	— —	46 ^{8/10} 44 ^{2/10} 47 ^{3/10} 42 ^{7/10} 30%	(vámmentes)	— 12	—	6
5.	Olajvetemény „	vámmentes	—	vámmentes	—	(vámmentes)	20	vámmentes	—	—	20	—	6
6.	Liszt „	vámmentes	—	—	18 ^{4/10}	—	10 30	50% több mint gabona	—	vámmentes	—	—	20
7.	Állatbőr	(vámmentes)	75	vámmentes	—	(vámmentes)	50	vámmentes	—	vámmentes	—	—	12
8.	Ágytoll „	vámmentes	—	vámmentes	—	11	—	—	90 ^{2/10}	2	—	1	40
9.	Olaj „	—	52 ^{1/2}	vámmentes	—	1	20	9	11 ^{9/10}	1	—	—	12
10.	Gyapjú „	vámmentes	—	vámmentes	—	(vámmentes)	60	—	95 ^{5/10}	vámmentes	—	—	12
11.	Len és Kender „	—	25	vámmentes	—	vámmentes	—	vámmentes	—	(vámment.)	—	10 50	12
12.	Nyersvas „	—	52	vámmentes	—	—	40	—	39	vámmentes	—	—	9 ^{1/10}

Jegyzet. Törökországban minden árú az értéktől 8% tólit fizet.

Megjegyzések

a VI. táblázathoz.

1. számhoz.

Angliában ha a dohány 10% vagy több száztóli nedvességet tartalmaz, minden font után fizettetik 3 shilling, ha kevesebbet 3 shilling és 6 pence.

Franciaországban a beviteli vám csak a kormány részére behozott dohányra vonatkozik és tesz 100 kilogram után 10 frankot, különben tilos a bevitel. Oroszországban 1 Pud után 6 rubel. Helvetiában 1 mázsa 3 frt. 50 Cent.

2. számhoz.

Angliában a bor minősége szerinti fokozatos vám alá esik
26 fok alatt 1 Gallon 1 shilling.

42 " " " " és palaczkokban 2 shilling 6 pence
azonkívül még minden fokért külön 3 pence.

Franciaországban 1 Hectoliter 25 Cent.

Oroszországban 1 Pud 2 rub. 10 kop. Palaczkban :

a) pezsgő a palaczk 90 kopek.

b) nem pezsgő " 30 "

Olaszországban

a) hordóban 1 Hectol, 3 Lire 30 Cent.

b) palaczkokban 1 palaczk 10 Cent.

Helvetiában

a) hordóban 1 mázsa 1 fr. 50 Cent.

h) palaczkokban " 15 "

3. számhoz.

Angliában 1 Gallon 10 shilling.

Franciaországban 1 Hectol. 25 franc.

Olaszországban

hordóban 25 fokig 1 Hectol. 5 $\frac{1}{2}$ lira

" 22 fokon túl 1 Hectol. 10 lira.

1 palaczk 10 Cent.

Helvetiában 1 mázsa 3 fr. 50 Cent.
palaczkokban 15 fr.

4. számhoz.

Angliában 1 Centveigh 63 pence.

Franciaországban

Buza és kétszeres 100 kilog. 1 franc.

A többi gabona " " 50 Cent.

Oroszország

Kukoricza a tengeren át 1 tsetvert 60 kop.

Köles " " 75 "

Buza " " 90 "

Zab " " 45 "

száraz földön ezen tételek $\frac{1}{3}$ da.

Olaszországban :

Zab 100 kilog. 60 Cent.

a többi gabonaneműek vámmentesek.

Helvetiában 1 mázsa 15 Cent.

5. számhoz.

Franciaországban :

tengeren 100 kilog 1 fr. szárazföldön vámmentes.

Olaszországban 100 kilog. 1 Lira.

Helvetiában 1 mázsa 15 Cent.

6. számhoz.

Angliában : 1 Centweight $4\frac{1}{2}$ pence.

Franciaországban :

Buza és kétszeres liszt 100 kilog. 1 fr. 50 Cent.

minden másnemű " " 50 Cent.

Helvetiában 1 mázsa 50 Cent.

7. számhoz.

A német vámegyletben :

prémárú minden mázsa 1 ft.

nyers halbőr " " 75 kr.

a többi állatbőr vámmentes.

Franciaországban :

tengeren 100 kilo 2 fr. 50 Cent.

szárazföldön vámmentes.

Helvetiában : 1 mázsa 30 Cent.

8. számhoz.

Franciaországban : 100 kilog. 55 fr.
Oroszországban : 1 Pud. 20 kop.
Olaszországban : 100 kilog. 10 Lira.
Helvetiában : 1 mázsa 3 fr. 50 Cent.

9. számhoz.

Franciaországban :
a) tengeren 100 kilog. 7 fr.
b) száraz földön " " 6 "
A német vámegeletben :
palaczkokban és korsókban 1 mázsa 52 1/2 kr.
Oroszországban :
tengeren 1 Pud 1 Rubel 85 kop.
száraz földön " " 25 "
Olaszországban : 100 kilog 5 franc.
Helvetiában : 1 mázsa 30 Cent.

10. számhoz.

Franciaországban :
száraz földön vámmentes,
tengeren 100 kilog. 3 franc.
Oroszország : 1 Pud. 20 kop.
Helvetiában : 1 mázsa 30 Cent.

11. számhoz.

Olaszországban :
nyers állapotban vámmentes,
törve 100 kilog. 50 Cent.
megrozsdálva " 2 L. 50 Cent.
Helvetiában 1 mázsa 30 Cent.

IX.

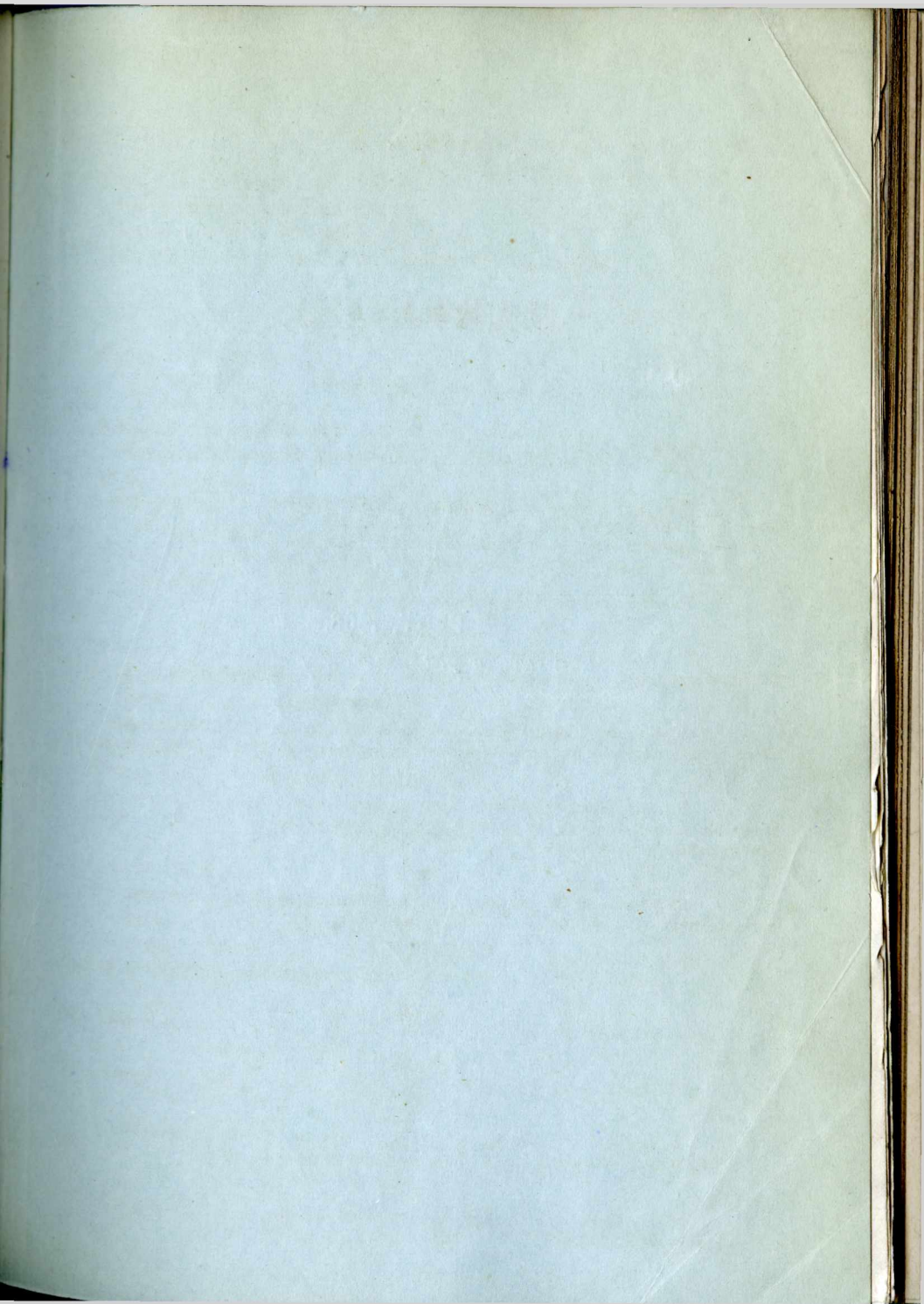
X.

XI.

XII.

TARTALOM.

	I.	Lap
Bevezetés.		3
	II.	
Pénzügyi vagy fiscalis vámok. — Tiltó rendszer. — Védvám rendszer. — Szabad kereskedés. — Be-, ki- és átviteli vámok. — Viszváмок. — Legmagasabb vám. — A vám-árszabályzat rendszere és felosztása.		4
	III.	
Hazánk vámpolitikájának története. — A közvámvonal megszüntetése.		8
	IV.	
Az ujabbkori osztrák vámpolitika története. — Átmenet a mérsékelt védvámrendszerhez. — A német vámegylet. — A Februári szerződés.		12
	V.	
A „Februári szerződésnek“, az 1853. évi vámszabályzatnak, és a későbbi vámreformoknak hatása a mezőgazdaságra, iparra és kereskedelemre nézve.		17
	VI.	
Hazánk főtermeszterményei mint vagyonának forrásai, előállításuk- és kivitelük életfeltételei, akadályai és nehézségei, nevezetesen a külföldi vámszabályzatok és vámtételek.		23
	VII.	
Folytatás. — A gabona. — Malomtermesztermények. — Ropce és más olajmag. — Olajgyártás. — Gazdasági gépek.		27
	VIII.	
Folytatás. — Bor. — Pálinka, szesz. — Répaczukorgyártás.		38
	IX.	
Folytatás. — Dohány. — Vasipar. — Rongy és papir. — Len és kender.		46
	X.	
Folytatás. — Állattenyésztés. — Gyapjú. — Nyers állatbőr. — Ágytoll.		51
	XI.	
Ausztriának, nevezetesen Magyarországnak külföldi kereskedése. — A kereskedés Törökországgal. — A kereskedés Oroszországgal.		54
	XII.	
Mily vámszabályzat és szabályzat eszközölhetné leginkább Magyarországon anyagi felvirágzását.		61

PEST, 1866.

NYOMATOTT POLLÁK TESTVÉREKNÉL.

